

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrale, Doctrinale, Morale, Historiale

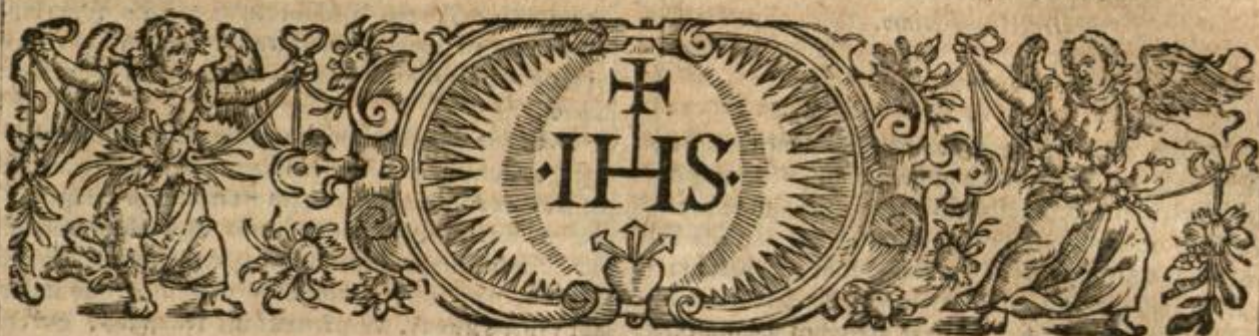
In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Tomvs Secvndvs, Qvi Specvlvm Doctrinale Inscribitvr

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Decimvsqvartvs

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII PRÆSVLIS
BELVACENSIS,
Tomus Secundus.

LIBER DECIMVSQVARTVS.

De Signis & causis particularibus agnitionum.

C A P. I.

H *Al. i sermone 8.* Dicto de signis vniuersalibus agnitionum, restat dicendum de signis particularibus, vel proprijs singulorum membrorum. Est autem morbi diffinitio nocumētum actionis sensibile. Nam corporū quæ morbis parata sunt actiones, adhuc in habitudine sua naturali supersunt, nisi quod alteratione quadam immutatae sunt, aut in quantitate, ut si ciborum appetitus augeatur vel minoretur, vel si digestio modum quantitatis ciborum excedat, aut ab ea minuat; aut in qualitate, ut si ciborum appetitus immutetur, scilicet in dulcorem, vel aciditatem; aut in tempore, ut si hora consuetudinis appetitus anticipetur, aut differatur. Hæc igitur signa, nec plenum morbum, nec perfectam sanitatem significant.

Morborum autem quidam fiunt in ea membrorum parte quæ sensui patet, & horum significatio faciliior est. Quidam autem in interioribus, & absconditis partibus, & horum significatio difficiior. De his qui sensui patent primo tractabimus; quia discantibus est oportunius incipere à sensibus. Horum autem quidam & exterioribus & interioribus corporis communes sunt, ut febres, & apostemata. Quidam vero superficie tantum: Et horum alij ab interioribus causis proneniunt, aut ab exterioribus. Iterum qui ab exterioribus, aut accidunt à corporibus inanimatis, ut à lapidibus & huiusmodi, aut ab animatis, ut à percussione scorpion, vel morsura, vel punctura.

Idem in sermone 6. Continuationis separationum causa, quæ sit ab exterioribus, aut est aliquid incidens, ut ensis; aut discumpens & desiccans, ut motus fortis; aut incendens, ut ignis, & medicamen adurens; aut aliquid allidens, ut lapis; aut distendens, ut funis. Quæ vero ab interioribus sunt, exterioribus assimi-

A lantur; aut enim est chimus crassus illidens, sicut ab exterioribus lapis; aut ventositas crassa distendens, quemadmodum funis; aut calidus ac putridus humor incendens, sicut ignis.

De febre, & corporibus ad febrem dispositis.

C A P. II.

Febbris est morbus ex mala complexionem calida, communis omni corpori. Ideoque diffinitur esse calor extraneus à corde procedens, & per arterias ad omnes corporis partes missus, eiusque nocens actionibus. *Isidorus ubi supra.* Febris à feruore dicta est: Est enim abundantia caloris. *Physicus.* Febris est calor innaturalis, nature supergrediens cursum, à corde procedens in arterias, suoque ladens effectum. *Auicenna canone 4.* Febris est calor extraneus in corde accensus, & procedens ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, & per arterias in totum corpus, cuius inflammatio naturalibus operationibus nocet.

Corpora vehementius ad febres præparata (sicut quidam dixerunt) sunt corpora calida & humida, proprieque cum humiditas caliditate fortior est. Et ista quidem sunt fetidi sudoris, & urinae, & egestionis. Corpora quoque calida & sicca, præparata sunt ad febres calidas, & incipiunt ephemeræ prius; deinde festinant ad putredinem & adustionem. Quandoque vero cadere faciunt in hecticam: & sequuntur ea, quæ æquantur in siccitate & humiditate, dominanturque caliditas: & accidit febris vaporis calidi; deinde permutatur ad febrem caloris: postea corpora illa in quibus æquantur calor & frigus, & multiplicatur humiditas. Istis quidem febres putredinis accidunt secundum plurimum incipientes. Corpora vero frigida & humida, vel frigida & sicca, longinquiora sunt à febribus, & proprie ab ephemeræ. Semibus autem parum accidit febris valde accensa, propter frigus complexionis, & paucitatem carnis eorum.

Quid febris.

Febris unde dicta, & quid.

Quibus corporibus maxime accidat febris.

De Horis febrium.

C A P. III.

Febres habet
quatuor di-
versitates,
sicut & alia
agritudines
sc. principium,
augmentum,
status & de-
clinatio.

Hora vero febrium, sicut & reliquarum agri-
tudinum sunt principium, & augmentum, &
status ultimus, & declinatio. Principium quidem est
ex hora qua calor innatus prouocatur à materia in
membro submersa, tam diu donec non appareat ma-
turationi, aut diuersitati eius contrariæ murationi,
vestigium. Sed quandoque principium occultatur,
sicut in synoche, & apoplexia, & epilepsia. Augmen-
tum est hora in qua manifeste mouetur innata calidi-
tas ad resistendum materiæ; & apparent signa diges-
tionis, aut signa digestionis contraria. Porro status est
hora pugne, scilicet in qua vehemens pugna fit inter
naturam & materiam, apparetque victoria vnius ear-
um super aliam. Huius spatium in habentibus paro-
xismos acutos est paraxismus vnus ter, & non co-
gnoscitur nisi per illum qui sequitur ipsum: aut duo
paroxysmi, & cognoscitur in tertio eius. Declinatio
vero est hora, in qua calor innatus iam materiæ do-
minatur, ac vincit eam, & separat congregationem
eius, scilicet rei post rem; & tunc alleuiatur occulte
caliditas, & expellitur ad extremitates, donec resol-
uitur, & multoties in crassatur.

Status agri-
tudinum est
varius.

Diuerficatur autem status agritudinum: nam
valde acutarum longinquior status est, vsque ad
quatuor dies; & febres ephemeræ sunt de hac sum-
ma. Verum tamen non numerantur acutæ, quia non
sunt de agritudinibus habentibus timorem. Et se-
quuntur eas febres acutæ, & sunt illæ quarum status
peruenit ad 14. dies, & quod est supra illud. Et plu-
res quidem febrium complent principium, & aug-
mentum, & statum in paroxismo vno; alium quo-
que paroxysmum faciunt declinando. præterea qua-
rundam febrium prolongatur augmentum, & qua-
rundam declinatio.

De cognitione horarum vniuersalium & particularium.

C A P. IIII.

Hora agri-
tudinis v-
niuersalis
quandoque
innotescit ex
specie eius,
quandoque ex
motu quan-
doque vir-
tute, ex a-
tate, tempore,
pulsu, rigore
&c.

Cognitio quidem horarum agritudinum vniuer-
salium, aliquando est ex specie agritudinis. Nam
spasmus siccus, & epilepsia, & apoplexia, & squinan-
tia, sunt ex acutis valde: tertiana vero pura, & cau-
son, ex acutis non valde. Porro quartana, & paraly-
sis de macronoxijs. Quandoque vero fit ex motu agritudi-
nis: Nam si paroxysmi breues sunt, significant quod
status propinquus est, sicut est tertiana pura. Tem-
pus enim paroxysmorum eius est ex tribus horis vsque
ad quatuordecim. Si vero prolixi sunt, significant
quod materia crassa est, & status longinquus; sicut
in tertiana non pura. Et si non fuerint illic paroxysmi,
immo materia eius fuerit acuta, sicut synochi, tunc
agritudo erit acuta. Et si fuerint signa eius signa fri-
gidæ crassæ, aut decliuus ad crassitudinem; tunc a-
gritudo erit non acuta. Et si remanserit cum dispo-
sitione sua, tunc agritudo non erit illius acui-
tatis.

Et quandoque etiam est ex virtute cui velociter ad-
uenit debilitas, quare est agritudo acuta: quandoque
etiam est ex ætate vel tempore. Nam in tempore ca-
lido, & ætate calida, status agritudinum festinat, in
frigidis autem tardat; & similiter est dispositio regio-
num. Et ex pulsu, nam si est velox, frequens, magnus,
agritudo est ad acuitatem decliuus; & si non, tunc non
est acuta. Et ex rigore, nam si est prolixi spatij, tunc a-
gritudo est decliuus ad prolixitatem: Et si brevis est
spatij, tunc ad acuitatem tendit. Et quando nullo mo-
do est rigor, tunc abbreviatur eius extensio. Quan-
doque autem est ex parte horarum paroxysmorum,
nam si procedant secundum antecessorem super-
fluentem, ita vt vnus antecedit superfluitatem alte-

Arius, tendens ad additionem, tunc agritudo erit in
augmento. Si vero iam steterit antecessio superflui-
tatis, tunc est agritudo in statu seruans horam vnā.
Si autem postponitur, tunc agritudo est in declina-
tione.

Denique cognoscitur horarum dispositio ex aug-
mento accidentium febris in statione, ac declinatione
eorum, ex additione paroxysmorum eius in longitudi-
ne, vel ex abbreviatione ipsorum. Quandoque etiam
ex dispositione euacuationum, vt sudoris ac fluxus
ventris, nam cum accidit in paroxismo aliquo sudor
aut ventris fluxus, & paroxismus secundus, qui est
post ipsum, est in similitudine vehementiæ primi, &
in fortitudine eius, aut supra ipsam; tunc euacuatio
eius est propter multitudinem, non propter fortitu-
dinem, & agritudo iudicatur longa. Et quandoque ex
parte digestionis, & contrarij digestionis. Verbi gra-
tia: Quando apparet sputum cum digestionem aliqua,
aut vrina in qua est nubes aliqua, tunc est principium
augmenti: deinde quando multiplicatur illud, appa-
ret autem contrarium eius, tunc est status. Et iterum
quando apparet digestio, aut contrarium eius veloci-
ter ex sputo aut nube, tunc scias quod status est pro-
pinquus. Et si tardatur, tunc scias quod status est
longinquus.

Cognitio vero particularium horarum hæc est: Ho-
ra principij paroxysmi est illa in qua coarctatur pulsus,
& calor extremitatum fit plumbeus, & infrigidantur
extrema, propriæque extremitas auris & nasi, vsque
ad horam in qua sentitur sparsio caliditatis. Et quan-
doque principio associatur alteratio coloris, & pigri-
tia, & angustia, & tarditas motuum, & profunditas
somnia, & mollificatio palpebrarum, & grauitas ser-
monis, & horripilatio inter scapulas, & in dorso, &
quandoque fortis rigor, quandoque vero saluæ cur-
sus, & saltus temporum, & tinnitus aurium, & ster-
nutatio, vel commotio membrorum. Et vehemen-
tius quidem debilitatur virtus, propter debilitatem
quæ est in principio aut statu. Et hora augmenti me-
diætas prima, est hora in qua pulsus incipit apparere,
& magnificari, & velox fieri, spargiturque calor in
toto corpore secundum æqualitatem. Altera vero me-
diætas est hora, in qua non cessat hæc caliditas sparsa
cum æqualitate augmenti. Hora vero status est illa in
qua remanent caliditas sparsa cum æqualitate, & acci-
dentia cum dispositione sua, sitque pulsus maior
quam vnquam fuerit, & velocior ac frequentior.
Hora porro declinationis est illa, in qua incipit agritu-
do diminui, pulsusque temperari, & æquari. Deinde
vero illa in qua sudare corpus incipit, & ad eradi-
cationem perducit.

Multioties quidem apud mortem accidit dispo-
sio, quæ est sicut declinatio, quasi iam æger euase-
rit. Sed oportet vt pulsus cognoscatur, vt magnifice-
tur, aut fortis efficiatur. Scias etiam quod agritudo
prolongatur, aut propter materiæ multitudinem,
aut propter eius crassitiem, aut propter frigus eius-
dem. Ad hoc etiam iuuant quandoque tempus frigi-
dum, & regio frigida, & ætas frigida, & debilitas in-
nati caloris, & soliditas corporis.

De Speciebus febrium, & causis earum.

C A P. V.

Dividitur autem febris in agritudinalem & acci-
dentialem. Agritudinalis est illa, inter quam, &
causam suam, quæ non est agritudo, non est medium,
vt febris putredinis. Non enim putredo in seipsa est
agritudo, sed causa agritudinis, id est febris, absque
medio. Accidentalis est, quæ ex alia agritudine de-
pendet, vt febris apostematæ, & opilationis. Apo-
stema namque in seipso est agritudo, cui fe-
bris accidit, ipsumque sequitur, & eo existente exi-
stit.

Cognoscitur
etiam hora-
rum disposi-
tio ex aug-
mento acci-
dentium fe-
bris & dimi-
nutione, ex
dispositione
euacuationum,
ex digestio-
ne, &c.

Vnde cogno-
scantur ho-
ra particu-
lares febri-

Tria sunt
homine
membra
humidit
& spiritus
& inde
nascentur
genera
brum
dem quo
in his tri
fi accens

Alia febr
diuisio.

Quid eph
mera,
quot mor
contingit

Febris diui-
ditur in a-
giritudinalem
& accidentialem.

Quantum
causa q
mera.

Tria sunt in
homine se-
membra,
humiditas,
& spiritus,
& inde tria
nascuntur
genera fe-
brium secu-
dum quod
in his tribus
fit accensio.

Primo igitur de ægritudinalibus dicamus; quoniam omnium quæ sunt in hominis corpore, tria sunt genera; scilicet membra humores ac spiritus continentia; & humiditas ipsa recondita; & spiritus ac vapores effusi: Membra quidem parietibus balnei, humiditas autem aquæ, spiritus aeri eiusdem comparantur.

Itaque si accendatur febris in membris radicalibus, accensione prima; sicut accendit adustio, verbi gratia, ut in parietibus balnei, aut per follem ferarij, vel per ollam coci, tunc illud genus febris hectica nominatur. Si vero accendatur primo in humoribus, & deinde accendatur ex eis in membris; sicut cum aqua calida in balneum effunditur, lateres eius causa illius accenduntur; tunc illud genus febris humoris appellatur. Porro si accendatur prius in spiritibus & vaporibus, & inde accendatur in membris & humoribus; sicut accidit, ut ignis aerem balnei calefaciat, indeque ad aquam, & ad parietes balnei perveniat; tunc illud genus febris ephemera vocatur: hæc enim in re subtili accenditur, quæ cum velocitate resolvitur, raroque diem cum nocte sua pertransit, nisi ad aliud genus febrium convertatur.

AVCTOR. Ob hoc itaque febrium tria sunt genera, quia non apparent nisi in materia. Materię vero corporis sunt tres, scilicet spiritus, humores, & membra spiritualia. Si ergo calor extra naturalis infixus & impressus harum alicui fuerit, calorem naturalem in igneum mutat, & calefacit cor, atque à corde per arterias (quas & calefacit) ad omnes partes corporis mittitur, ac per eas dispergitur, sicque febris æstuat.

AVICENNA ubi supra. Hæc est divisio febrium, quasi per differentias, alio quoque modo diuiduntur. Nam aliæ sunt acutæ, aliæ vero non; aliæ chronicæ, aliæ nocturnæ, aliæ diurnæ, & de eis sunt salubres rectæ, & de eis sunt habentes accidentia horribilia, aliæ vicissim dimittentes, aliæ inseparabiles. Inseparabilium autem aliæ quibus sunt quietes, & remissiones, aliæ quibus intentiones, aliæ alijs fortiores; aliæ sunt sibi similes, aliæ frigidæ, rigorem aut horripilationem habentes; aliæ quoque simplices, aliæ compositæ.

De Ephemera, & causis, & signis eius.

C A P. VI.

ALI ubi supra. Ephemera febris est illa, quæ permanet in corpore vintiquatuor horis, & quandoque pervenit usque ad 48. vel 72. Hæc fit ex causis manifestis quatuor modis. Primum genus est ex his quæ ab exterioribus corpori occurrunt, eo quod aut illud calefaciunt, siue actualiter, ut æstus solis, ardor ignis, aer balnei: siue potentialiter, ut balneum aquarum aluminis, vel sulphuris: aut poros eius spillant, siue actualiter, ut aqua frigida, quæ superfluitates fumosas in corporis interiora recludit: aut potentialiter, ut aquæ lauarii aluminosæ. Secundum est ex his quæ ad interiora mittuntur, ut sunt cibi, & medicamina. Tertium est ex motu immoderato, aut corporis, ut exercitio laborioso; aut animæ, sicut ira, tristitia, cura. Quartum est ex passionibus quæ fiunt in membris manifestis ex peracutis causis, ut est apostema calidum, quod fit in inguinibus ex pedum vulneribus; unde calor ad vicina membra profertur, atque ab eis ad alia, usque ad cor; & inde per arterias ad omnia corporis membra transmittitur.

AVICENNA ubi supra. Febris ephemera multas habet species; omnium autem specierum ephemere sunt causæ primitivæ calefacientes essentialiter, aut per accidens, de summa occurrentium assumptorum, scilicet in cibo, & potu, & passionum corporearum, & animalium; & ex doloribus, & apostematibus apparentibus: Et sunt de eis ex opilationibus, quarum causa non est primitiva: & non proveniunt causæ earum

cum vehementia tua ad hoc, ut pertranseat illud quod inflamat spiritum, alioquin in hecticam cadere facerent, vel in aliam speciem febrium humorum. Causæ namque primitivæ plerumque movent antecedentes, quæ si moverint eas ad putredinem, erunt putredinis febres. febris ista secundum plurimum in vno die recedit, raroque tertium diem pertransit, alioquin æstimatur permutari. Et intentio quidem permutationis est, quod retentio caliditatis pertransit spiritum, aut ad corpus, aut ad humorem.

RAGI in lib. divisionis ægritudinum. Ex signis ephemere sunt, quod ipsa accedit ab alteratione eueniente, sicut vigiliis aut laboribus superfluis, aut fame vel siti vehementi, aut aeris calore vel frigiditate, aut casu, vel percussione, aut aliquo huiusmodi; nec alteratur ex ea multum vrinæ color, nec pulsus velox est aut frequens vehementer, nec lingua vehementis asperitatis & siccitatis.

IDEM in Almanfore 80. parte. Ephemera semel tantum invadit, cuius propria significatio est, quod nec cum tremore, nec cum horripilatione incedit; & quod eam aliqua præter naturam causa præcedit, ut multus calor, aut ira, vel sollicitudo, vini puri vel multi potatio, ciborum crassorum repletio, vel aliquid huiusmodi. Vrina quoque in hac ægritudine, nec in colore, nec in substantia, nec in odore multum ab eo quod consueverat mutatur. Calor etiam cum corpus ægri tangitur, nec multus, nec pungitius sentitur; febris hæc non multum mala est. Quandoque tamen cum in huius curatione error contingit, in alias febres malas transit. Cum autem minui incipit ægritudo, sudoris provenit multitudo; vel saltem humectatio & resudatio, postea vero perfecte sudatur.

De Febribus humoris, siue putridis.

C A P. VII.

ALI ubi supra. Putridæ febres ex quatuor humorum putredine fiunt; humores enim si putruerint incalescunt. Indeque membrum illud calefit, in quo putrefactio fit, ab eo quoque membrum illi contiguum, sicque membra calefiunt hæc post illa, donec perveniatur ad cor, à quo procedit ad arterias, & in omne corpus per illas. Putrescunt autem humores v. de causis; quæ sunt humoris multa quantitas, eiusque crassities, & eius viscositas: Opilatio quoque quæ ab eo fit, & anhelitus privatio, quæ ex ipsa opilatione contingit: humor namque si priuatur anhelitu, putrescit; sicut fieri videmus in exteriori humiditate quando privatur aere.

AVICENNA ubi supra. Putredo quidem accidit, aut propter malum cibum, quando præparatus est ut putrefiat illud quod ab eo generatur propter substantiæ suæ malitiam; aut quia velociter recipit corruptionem, quamvis sit bonæ substantiæ, sicut lac; aut quia res aquosa est, & mali nutrimenti, cuius aquositatem recipit sanguis, ut est illud quod generatur à fructibus tardis humidis valde, aut ex illis quæ non convertuntur ad sanguinem bonum; Immo remanet humor malus frigidus, quem abhorret calor innatus, eique succedit extraneus, ut est ille qui generatur ex cucumere, ac citrulo, ac pyris, & similibus; aut etiam propter malitiam artificij eius, aut horam, aut ordinem ipsius; aut propter opilationem prohibentem respirationem, & euentationem; aut propter complexionem corporis malam, quando non potest digestionem facere bonam; Virtutes siquidem non operantur in cibum & humores, propter privationem respirationis, & ob hoc dimittunt eum crudum: (Et huiusmodi quidem complexio, aut generat humorem malum, aut corrumpit illud quod generat, propter abbreviationem suam in digestionem, quia movet eam motu pigro) aut etiam propter dispositiones extrinsecas ex aeribus malis, ut est aer pestilentis, vel lacunarum; & quandoque congre-

Signa ephemeræ.

Cum minuitur ephemeræ, sudatur.

Unde putrida febris.

Quinq; sunt causæ cur putrescunt humores.

Causa putredinis, malus cibus, aquosus, male conditus, opilatio, malus aer: sed præcipue multitudo humorum eorumque crassities & viscositas.

gatur ex eis numerus humorum plurimus. Et pluri-
mum autem causarum putredinis est, aut propter mul-
titudinem humoris, aut propter suam crassitiam, aut
propter sui viscositatem.

De speciebus earum.

C A P. VIII.

Diversitas
humorum
putredinis
diversas fe-
bres efficit.

Humor itaque recipiens putredinem, aut est san-
guis talis ut euaporet ab eo vapor subtilis; aut
phlegma tale unde procedat vapor spissus; aut chole-
ra talis, ut egrediatur ab eo vapor fumosus valde sub-
tilis; aut melancholia talis, ut euaporet ab ea vapor
fumosus, spissus, puluerulentus. Putredo quidem
cholerae facit tertianam. Putredo sanguinis, conti-
nuam. Putredo melancholiae quartanam, & quae cur-
sum eius sequuntur. Putredo phlegmatis, ut multum
quotidianam, & quae cursum eius imitatur.

Febres aliae
sunt simpli-
ces aliae co-
positae, sim-
plices autem
sunt qua-
druplices, se-
cundum ter-
tiana, quar-
tana, &
quotidiana.

Hab. ubi supra. Febrium putredinis species sunt plu-
res; aliae namque sunt simplices, aliae vero compositae.
Simplicium autem, quae & purae sunt, quatuor sunt
species, ex humorum numero. Prima est febris con-
tinua, quam synochum dicant: haec ex putredine san-
guinis fit, & est molesta, quoniam aegrotus in ea non
quiescit. Secunda est tertiana, ex putredine cholerae
rubeae. Et haec est salubris, quia diem unum habet
quietis: eius autem accessio brevis est; quoniam ex
quo mouetur subtilis materia, citae maturationis est,
facilisque dissolutionis. Tertia est quartana, ex chole-
rae nigrae putrefactione: haec quoque salubris est, quia
per biduum quiescit; prolixa vero, quoniam humor
ex quo fit crassus est, & tarde maturitatis, difficilisque
dissolutionis. Quarta est quotidiana, ex putrido phleg-
mate aetiuans. Haec quidem molesta est, quia singulis
diebus accenditur; longa quoque propter humoris
crassitiam & viscositatem, ob quam non cito matura-
tur, nec dissolvitur.

De Subdiuisionibus earundem quatuor specierum.

C A P. IX.

Pradictarum
4. specierum
varia sunt
species; pri-
ma scilicet tres,
reliquarum
vero duae.

Harum itidem quatuor specierum vnaquaeque
subdiuiditur. Illa siquidem quae ex sanguine tu-
multuat, tres habet species. Alia namque a principiis
vsque ad finem in habitudine vna consistit, & aequalis
dicitur. haec quidem fit, quoniam tantum sanguinis
consumitur, quantum & putrescit. Alia vero a prin-
cipio debilis incipit, nec vsque in finem augeri desi-
nit, tuncque fortis est ac difficillima, & vocatur aug-
mentata. haec quoque fit cum amplius ex sanguine
quam finiatur putrescit. Tertia porro in principio dif-
ficilis est & grauis; deinde semper imminuitur, & in
fine deficit. haec appellatur imminuta, tuncque fit,
quando quod finitur sanguinis amplius est, quam
quod putrescit.

Quae autem ex aliorum trium humorum putredine
sunt, singulae bipartitae sunt. Alia namque continua
est, quae non diuiditur; alia vero interpolata, quae
quibusdam ut dictum est temporibus accenditur. Hu-
mores namque qui sunt intra venas, si putrescant, fa-
ciunt febres continuas: Qui vero extra putrescant, fa-
ciunt interpolatas. Ob hoc ergo continua est illa, quae
ex sanguine putrido efficitur, quia sanguis semper in
venis ac vasculis, id est arteriis includitur: unde & si
etiam pars eius putrescat, in totum diffunditur, eius-
que calore totum equaliter uritur, nec febris desistit,
donec totum quod putruerat finiatur, aut certe mu-
tetur, aut reformetur.

Non solum
ex sanguine
sed etiam ex
alijs tribus
humoribus
contingit in-
terdum fe-
brem conti-
nuam oriri.

Quae autem ex alijs humoribus nascitur, ideo qua-
doque continuatur, quia cum intra vasa & venas hu-
mor putruerit, dissolui & euacuari prohibetur, pro-
pter corporis densitatem atque soliditatem. Itaque
post accensionis primae imminutionem, supersunt ca-

loris reliquiae, quae durant vsque ad secundam; sic &
secundae vsque ad tertiam, ita quod accensionibus
continuitatis efficitur continua febris. Si autem ex-
tra vasa & venas humores putrescant, cum accessio-
nibus periodicas febres generant: humor namque qui
putrescit non adunatur vno tempore, sed paulatim in
locis quibus putrescit, eiusque congregatio inter
duas accensiones fit.

Item de causis interpolationis, & continuitatis earum, secun-
dum Aueniennam.

C A P. X.

Cholera, & plegma, & melancholia, quandoque
putrescunt intra, & quandoque extra. Quando
quidem putrescunt extra, & non est alia causa, neque
putredo in apostemate intrinseco, quod det cordi pu-
tredinem continuam, tunc periodos faciunt, & acci-
dunt quidem, & eradicantur. Phlegmatica tamen non
eradicatur, quia sibi reliquiae occultae. Quando
vero putrescunt intra, tunc faciunt adhaerentem fe-
bris assidue & inseparabilis: aliquando tamen est ei
vehementia per quam proximus eius cognoscitur.
Itaque quando putredo est intrinseca, dominans su-
per omnes venas, aut super plurimum eius quod se-
quitur cor; ex eis non sunt forsitan additiones & di-
minutiones apparentes. Quando vero est secundum
contrarium illius, apparent manifestae alterationes.

Quando hu-
mores pu-
trescunt ex-
tra venas,
causant fe-
brem inter-
mittentem,
pollutam,
quando ve-
ro intra, as-
siduam.

Ob hoc autem febris extrinsecae putredinis eradi-
catur & redit; quoniam in tempore paroxysmi putre-
do materiei superuenit, & eius humiditates finit, ex
quibus pendebat caliditas; & resoluuntur & egre-
diuntur e corpore, quia non sunt in venis retentae; re-
manentque cineritas & terrestritas ipsius, quae non
sunt vehiculum febris & caliditatis. Itaque quando
iam non remanet caliditas in humore per putredinem
adusto, destruitur febris vsquequo alia vice aggre-
getur ad locum putredinis; & cum remanserant in ea
reliquiae caliditatis ex putredine prima, quamuis ma-
teria non remaneat; aut propter inuentionem causae
primae putrefactionis in materia prima, inflammatur
in materia secunda, secundum semitam putrefactio-
nis. Res enim putredinis reuoluitur, secundum in-
uentionem caliditatis non deficientis, putrefacientis,
& resoluentis, ac cinerem facientis, & pertranseuntis
ad vicinum, donec abscedat terminum, finiatque ma-
teriam, nec aliud vicinum inueniat, sed remaneat fe-
bris expectans aliam materiam, ut attrahat ad locum
suum.

Causa inter-
polationis.

Cum autem putredo est intra venas, tunc accidit
ut resolutio completa sit difficilis, nec reuoluitur pu-
tredo propter continuitatem quae est in quibusdam
venis cum alijs, & putrescit omnis res quae vicina est
ei; deinde reuoluitur ad vicinum aliud. Et iterum il-
lud quod comprehensum est in venis, vehementioris
est continuationis ad cor. Deteriores quidem sunt fe-
bres inseparabiles, in quibus putredo est intra venas,
quam ille quae eradicantur, in quibus est putredo in
toto corpore, aut in partibus corporis.

Causa con-
tinuitatis.

Hab. ubi supra. Accidit quoque sanguini extra vasa
venasque putrescere, & febrem continuam generare.
Quod tunc fit cum ex ea multa quantitas in aliquo
membro congregatur, apostemaeque facit; & opilatio-
nis causa, quae accidit ex apostemate, putrescit. Pu-
tredinis quoque causa calefit, & apostematicum me-
brum calefacit, eiusque calor per confinitatem de-
fertur a membris ad membra per arterias, quae ad il-
lud membrum porriguntur, donec ad cor veniatur, in-
deque per arterias in omnia corporis membra mitti-
tur: nec desistit haec febris, donec apostema matura-
tum euacuetur. His ergo de causis, aliae febrium con-
tinuae sunt, aliae circulares.

Deteriores
sunt febres
quae fundan-
tur in putre-
dine intra
venas.

Aliquando
fit febris co-
ntinua ex pu-
trefactione
sanguinis
extra venas.

De Febre acuta, & continua.

C A P. XI.

Quid syno-
chus seu as-
matica.Signa eius-
dem.Quibus po-
tissimum so-
leat accide-
re.Febris con-
tinua, & aut
species secun-
dum varie-
tatem hu-
morum.Tertiana
quartana &
quotidiana
interdum sunt
continua.Quid febris
quotidiana,
& quomodo
procedat.

Signaculus.

Quibus ac-
cidat.

Razi in *Almansore* 10. parte. Synochus est febris quæ asmatica dicitur: hæc quidem sine tremore & horripilatione accidit, cum calore tamen incipit, & cum ea est in facie & in oculis & auribus naribusque, rubedo & æstus & incendium forte, & inspiratio magna ac spissa. Hanc febrem priusquam accedat, hæc signa præcedunt in corpore, scilicet grauitas, & extensio, pigritiaque, & quasi lassitudo, & in somno superfluitas ac stupor, & in capite grauitas, præcipueque in fronte & temporibus. Venæ quoque inflantur, & quidem tumidæ videntur: & pruritus in naribus oculisque sentitur: Accidit autem hæc febris iuuenibus, corpora bonæ habitudinis habentibus; & hoc qui ex carne & confectionibus & ex melle, multum comedere, multumque bibere consueuerunt. Contingit autem sæpius in hyeme & vere, pulsusque magnus ac spissus in ea sentitur, & vrina rubea ac spissa.

Auctor. Synochus est febris sanguinea, ut dictum est supra, quæ & continua. Itaque febrium continuarum quatuor sunt species, secundum quatuor genera humorum. Alia enim sit ex sanguine, & dicitur synochus, vel synoche. Alia ex phlegmate, & dicitur quotidiana continua. Alia ex cholera rubea, & dicitur caufon, vel tertiana continua. Alia ex melancholia, & dicitur quartana continua.

Auicenna ubi supra. Illa vero quæ ex putredine sanguinis est continua & inseparabilis, eiusque calor plurimus cum lenitate, non in mordicatione cholerica, quandoque peruenit ad statum in quatuor diebus.

Razi ubi supra. Tertiana quoque, quartana & quotidiana, plerumque fortasse non cessant, sed continuæ permanent. In hora tamen accessionis fortiores fiunt, & postea reprimuntur, non tamen ita separantur ut corpus ab eis omnino liberetur. Accidentia quidem istarum febrium eadem sunt quæ & prædictarum, excepto quod non incipiunt cum tremore, nec est cum eis sudor in toto corpore, nisi cum recedunt. Materia tamen earum est etiam materia illarum, sed est in quantitate maior, & in qualitate deterior.

De febre quotidiana.

C A P. XII.

Febbris quotidiana, quæ & phlegmatica dicitur, cum horripilatione & puro frigore in costis & extremitatibus incipit. Tempus quoque frigoris in corpore prolixum fit, & vrina calefit: Nec ad ardorem cito sicut tertiana prouenit. Immo etiam cum prolixitate & labore, & plerumque quidem calefit, & iterum infrigidatur; post hoc iterum calefit. Quod postquam multoties factum fuerit, manifestatur calor, & æqualis in toto corpore fit. Qui cum incipit per totum corpus spargi, non est fortis, neque purus, & in ægri corpore non est incendium, neque punctio, sicut in tertiana & caufonide, nec sitis est cum ea, nec vehemens inspiratio: & si cum ea vomitus affuerit, aut venter solutio, humores albi, pureque phlegmatici egeruntur, aut cum pauca cholera rubea facies etiam aliquantulum in hac febre tumere videtur, & corpus macrescit, & virtus appetitiua deprimitur. Pulsus autem multo minus velox ac spissus quam in tertiana inuenitur, & præter hæc est diuersus. Vrina vero alba est, & subtilis; aut rubea, & spissa, ac turbida. Hæc febris quotidie inuadit, in qua tempus molestationis tempore interpolationis prolixius existit. Accidit autem sæpius pueris, mulieribus, & eunuchis, & humida corpora habentibus, eisque qui multum comedunt, & parum euacuantur, & parum exercitantur; in temporibus quoque & regionibus frigidis & humidis.

Idem in lib. diuisionum. Febris phlegmatica periodica est cum horripilatione longi temporis, & omni die paroxysmum facit, nec vehementer inflammatur quædo calefit, & est humiditas in ore, vomitusque phlegmatis, & cætera quæ prædicta sunt. phlegmaticæ quoque continuæ sunt eadem omnia signa, nisi quod horripilatio non est cum ea, sed loco eius in corpore caliditas est addita. Sudor quoque fortasse non est in ea, nisi cum totaliter separatur. Rarum est autem ut cum sudore separetur; immo plerumque huius febris recessio, phlegmaticæ quoque periodice, & vtriusque quartanæ, omniumque febrium prolixarum & tardarum, est absque crisi, sed cum resolutione alicuius rei post aliam. Si autem est aliquando in dispositione, tunc fit cum vomitu, ventrisque solutione.

Auicenna ubi supra. Phlegmatica quidem, faciens accessionem omni die, leuis caliditatis est, comparatione ad cholicam: longa vero propter materiei viscositatem, & frigus eius multitudinem. Est autem magni timoris, quia paruum habet spatium interpolationis & quietis, & quoniam associatur corruptioni atque debilitati in ore stomachi.

De febre tertiana.

C A P. XIII.

Febbris autem quæ est ex putredine cholere, motus est tertianus, nisi sit species eius quæ dicitur adusta, cuius motus est occultus valde, & est sicut inseparabilis conclusa. Tertiana quidem pura est acuta, propter materiei subtilitatem; eiusque caliditas est magna & mordicativa, propter cholere fortitudinem: sed est salutaris, quia cholera leuis est super naturam, & quoniam ipsa facit quietem. Tertiana vero non pura longioris est spatij quam pura. Et pura quidem non transiit 7. periodos, nisi per errorem; continua vero quandoque consumitur.

Item Razi in *Almansore* 10. parte. Febris tertianæ principium accidit cum forti tremore, & paucio frigore, sicut pes cum obstupescit; sed non diu perseuerat, sicut in alijs febribus fit, quia corpus cito calefit, & hoc vehementer. Plerumque vero ex ea superuenit nausea, & æstus, ac vomitus cholere rubeæ. Venter etiam quandoque soluitur, & cholera rubea egreditur. In huius febris fine, pulsus inuenitur magnus, & velox, ac spissus, sed tamen æqualis. Vrina quoque in colore est ignea, sed secundum substantiam non est spissa, habet tamen odorem malum ex putrefactione. Hæc autem febris euenit sæpius complexionem calidam & siccam habentibus, & his qui multum laborem, aut vigilias, aut ieiunium perpessi sunt, aut ex cibis calidis nutrimentum sumperunt, & vinum forte vetusque bibunt; & si regiones & tempora in calore distemperata sunt. Hæc præterea febris ultra 12. horas egrum non infestat; immo frequenter in paucioribus remouetur paroxysmus. Cumque recessionis hora aduenerit, cum sudore remouetur, & pulsus ab ea mundificatur.

Causon quoque febris est ex genere tertianæ, sed ea fortior, & maioris incendij. Vna quidem die validior, & alia minus valida fit; à corpore tamen non separatur, nec horripilatio cum ea accidit, neque sudor, nisi cum recedit. Alia vero tertianæ accidentia sunt cum illa, vehementiora tamen ac firmiora. lingua præterea & labia citrina fiunt ac nigra, & absque dubio aspera, etiam si febris fuerit valde fortis.

Idem in lib. diuisionum. Febris tertianæ signa sunt, quod incipit cum horripilatione simili acus puncturæ, nec est frigus eius dominans, sed ad calefactionem declinans, eiusque festinat inflammatio, & ideo magnificatur pulsus anhelitus, sitque vehemens inquietudo, & æstus, & sitis, & angustia. Quandoque etiam accidit alienatio, & cholere vomitus, & egestio.

Signa febris
phlegmaticæ
periodicæ, &
continua, sicut
fere eadem.Recessio huius
febris est cum
resolutione
absque crisi.Hæc febris
est timenda.Tertiana pura
non transiit
septem perio-
dos nisi per
errorem.Quibus ac-
cidat sæpius,
& quamdiu
durat.Quid causæ
& quæ signa
eius.Signa ter-
tiana tam
ordinaria
quam conti-
nua.

Et hæc quidem febris plurimum in quarto periodo
stat, & quandoque in eo separatur. Ad plurimum au-
tem usque ad septimum extenditur; nam quæ pe-
riodos 7. pertransit, non est tertiana simplex &
pura, sed composita, in qua phlegmatis est com-
mixtio.

Tertiana vero inseparabilis, id est continuæ signa,
sunt omnia signa tertianæ, præter horripilationem &
sudorem; non enim est cum ea, nisi quando est crisis.
Caliditas autem & alienatio vehementiores in ea
sunt, & malignior est & deterior. Quando autem uri-
na est alba, melior est ac lenior. Quando vero citrina,
media est in malitia. *Differentia* inter febrem tertianam
continuum, & illam quæ ex sanguine fit, est, quod ista
fortior sit in tertio, nec sunt cum ea rubedo superflua,
& extensio in corpore, & dispositio similis asmati, &
anhelitus constrictio, quæ scilicet accidentia sunt in
febre sanguinea.

*Discrimen
inter tertianam conti-
nuam & or-
dinariam
qua ex san-
guine nasci-
tur.*

De Febre quartana.

C A P. XIII.

*Quid quar-
tana.*

Idem in Almanfore. Febris quartana incipit cum tre-
more adeo vehementi, ut dentes adinuicem con-
stringi faciat & concuti, nec est talis tremor in alijs
febris. Iuncturæ quoque & ossa dolent, & graui-
tatem habent. Febris hæc quando calefit & accendi-
tur, valde calidior est quam phlegmatica, non ta-
men ad calorem tertianæ peruenit, nec in ea tanta si-
tis, nec tanta accensio, nec tantus dolor capitis, nec
tantum alienationis inuenitur, quantum in tertiana.
Pulsus in hac febre, ex paruitate & debilitate, varia-
te quoque & tarditate, admirabilem peruenit dispo-
sitionem. Urina vero alba & subtilis apparet, aut
rubedini attinet; plerumque autem est clara valde, &
cruda; aut crassa, & nigra; aut rubea febris hæc post
longas febres quarum interpolationes paucae fue-
runt, sæpius contingere consuevit; & in autumno,
& in fine ætatis, & siccas habentibus complexio-
nes.

*Quibus sa-
pius contin-
gat & qua-
do.*

*Signa quar-
tana perio-
dica, & co-
tinua.*

Idem in lib. divisionum. Quartanæ periodicæ signum
est horripilatio vehemens ac difficilis, ossium profun-
ditatem contingens. In huius principio valde debi-
latur pulsus; & hoc est proprium signum ipsius. Li-
cet enim in omnium etiam aliarum febrium inceptio-
ne, pulsus minoretur, non tamen sicut in hac, quæ
plurimum quidem accidit post febres alias, cum ea-
rum paroxysmi permiscuntur: In inceptioe vero raro
accidit, nisi plurimum melancholicis, & habentibus
splenes crassos. Huius caliditas est infra tertianæ cali-
ditatem, sed in siccitate & asperitate non est infra il-
lam. *Quartana* quoque continuæ signa sunt eadem,
quæ periodicæ, nisi quia caret horripilatione, & in
quarto quidem fortis est, in alijs autem diebus tepes-
cit, sed huius euentus rarus est.

*Quartana
non est mul-
tum timen-
da.*

*Per quid co-
sumatur.*

Auicenna ubi supra. Quartana porro non acuta est,
propter frigus materiei; longa vero est propter illud:
sed non est in ea timor, quia facit quietem spatio lon-
go; & quia non est talis acuitatis, quam sequantur ac-
cidentia vehementia. Quartana quidem, & tertiana
assidua, & interpolata, consumuntur per vomitum,
& solutionem ventris, aut sudorem, aut urinæ prouo-
cationem. Incensua vero per huiusmodi consumitur,
& per fluxum sanguinis narium. Principium quidem
prolongatur in tertiana, status in conclusa, & declina-
tio in incensua, status & declinatio in continua, & in
quotidiana integræ eradicationis.

*De Causis varietatis periodorum in febribus inter-
polatis.*

C A P. XV.

CAUSÆ vero varietatis periodorum in febribus cir-
cularibus sunt tres. Prima est velocitas congre-
gationis humoris qui putrescit, & eius mora. Secun-
da est facilitas putrefactionis eiusdem, & difficultas.
Tertia est euacuationis eius acceleratio, & mora.
Phlegma namque febrem excitat, quæ singulis diebus
accenditur, eo quod ad putrefactionis locum cito co-
ueniat, suæ quantitatis in corpore multitudine, & pu-
trefactionis acceleratione, humiditatis causa, euacua-
tioni que mora, propter suam viscositatem. *Cholera*
vero nigra febrem facit, quæ vno die accenditur, &
duobus non; eo quod tarde adunetur, propter quan-
tatis suæ paucitatem. Difficile vero putrescit propter
suam frigiditatem & siccitatem; celeris autem euacua-
tionis est, quia minimè viscosa est. Porro cholera
rubea febrem generat, quæ quiescit die vna; quoniam
inter phlegma & cholera nigram est media, in habi-
tudinibus quas diximus. Minoris enim quantitatis est
quam phlegma; maioris autem quam nigra. Phlegma-
te quoque siccior, & nigra humidior; utraque vero in
substantia subtilior. His ergo de causis periodicarum
febrium circuitus diuersi videntur.

*Tres sunt
causæ va-
rietatis pe-
riodorum in
febribus.*

*De Causis abbreviationis & prolongationis paro-
xysmorum.*

C A P. XVI.

HIS etiam eisdem de causis prolixitas accessionum
variatur. *Quotidiana* namque ex maiori parte
accessionem extendit horis decem & octo, propter
phlegmatis crassitatem & viscositatem, quia non ci-
to dissoluitur. *Quartana* vero ut in pluribus viginti-
quatuor, propter humoris crassitatem & viscositatem;
quia non cito putrescit, & cum putruerit non cito dis-
soluitur, quia lapidis & ferri similitudinem gerit, in
quibus ignis non potest velociter operari. Cumque
fuerit in eis operatus, non velociter extinguuntur, aut
refrigerantur. Tertiana denique pura, duodecim ho-
ras feruet, secundum ampliorem partem, propter
humoris aquosi subtilitatem, & viscositatis paucita-
tem. Vnde & velociter putrescit, & velocius euacua-
tur per sudorem.

*Accessionis
tempus ordi-
narium in
quotidiana
est 12. hora-
rum, in
quartana
24. in ter-
tiana pura
12. & qua-
doque.*

Est autem & cuiusque febris tempus accessionis,
aliquando quidem longius, aliquando vero minus, tri-
bus de causis. Prima est humoris causa; quando enim
crassior est, & viscosior, atque frigidior, erit & febris
longior: Quando vero minor est, & subtilior, & cali-
dior, ac minus viscosus, fit febris breuior. Secunda est
virtus infirmi, quæ si robusta fuerit ad humorem de-
pellendum, ac per sudorem educendum, erit accessio
breuior; si vero debilis, accessio quoque prolixior.
Tertia est habitudo corporis; nam si corpus rarum sit
& porosum, accessio breuior efficitur, quoniam hu-
mor facile celeriterque dissoluitur; si vero spissum
sit, & constipatum, potiusque strictum, fit accessio lon-
gior. Cum autem omnes abbreviationis causæ si-
mul adunantur, fit breuissima; cum vero e contrario,
longissima. Cum igitur accessio brevis est, febricitans
ab vna usque ad aliam quiescit à calore, cum au-
tem prolixior est, non mundatur à febre donec
secunda superueniat: nec ei quies inter utraque
fit in tantum ut huiusmodi febris continuæ simi-
lis sit.

*Tres sunt
causæ abbrevia-
tionis diu-
accessionis.*

Auicenna ubi supra. Periodi febrium prolongantur
aliquando propter materię multitudinem, aut eius
viscositatem, aut crassitudinem, aut quietem; aut
propter sensus debilitatem, aut propter pororum spis-
situdinem, ob quam non resoluitur humor. Abbrevi-
antur etiā quandoque propter prædictorū cōtraria.

*Corporis
febrim in-
terdum pro-
longantur
interdum ab-
breuiantur.*

Item

Item paroxysmi quidam tardantur, quia materia pauca est, aut tardi motus ad mineram putredinis propter crassitudinem suam, sicut est materia quartana. Quidam vero festinant, quia materia multa est, sicut phlegma vitreum; ac subtilis sicut cholera.

De inordinatione vel mutatione periodorum, & febre erratica.

C A P. XVII.

ILLÆ quidem febres quibus paroxysmi sunt eradicationis, & temporis, quandoque dimittunt ordinem suum propter diuersitatem materierum, in multitudine, & paucitate; crassitudine quoque & tenuitate, & propter diuersitatem in genere; quia materia quædam permittuntur, & fiunt de genere materiae alterius; & quandoque fit ex malicia regiminis ægri, vel propter debilitatem eius, aut propter multitudinem sensus eius.

Hali ubi supra. Sciendum quoque quod periodica- rum febrium circumitus semper in ordinatione sui stabilis sit, nec ab ordine proposito deficiat, quamdiu putridus humor superfuerit, si non ab habitudine sua immutetur; & si non alius humoris species illi misceatur, & circa infirmi regimen non peccatur. E contra vero, si humor putridus ab habitudine sua in aliam speciem alteretur, ut cum sanguis adustus putrescit, quod in eo subtile est mutatur in cholera rubeam, & quod crassum, in nigram. Cum autem alius ei putridus humor miscetur, aut etiam alius humor putrescit, febrem quandoque secundum naturam suam facit: Sed & si æger malo regimine utatur. Hinc in eius corpore mali generantur humores, & iuxta naturam cuiusvisque varias faciunt febres. His omnibus circuitus febrium ordinatio corrumpitur, ut aut tempus suum festinet, aut alij fiant circuitus quam qui fuerunt: & fit in eis diminutio & augmentum, iuxta quantitatem humorum, & actionum ipsorum.

Razi in Alman. Sunt autem & febres quædam commixtæ vel erraticæ, quæ scilicet de quinto in quintum diem, vel de sexto in sextum accidunt; quædam vero mixtæ, quæ ceteros paroxysmos non observant. Et hæc sunt aut propter apostema, quod in aliquibus membrorum sit, præcipueque in renibus; aut quia in quartanam transitus fiet. *Idem in lib. diuisionum.* Raro quidem euenit paroxysmus febris quartanæ pertransiens, & huiusmodi febres omnino sunt ex humoribus crassis, earumque cura est sicut quartanæ.

De Febribus compositis.

C A P. XVIII.

AVicena ubi supra. Quandoque vero componuntur febres quædam putredinis tali compositione, qua fiant in forma inseparabiles. Verbi gratia: Quando incipit humor putrescere in loco, eique superuadit putredo, putrescit tota, & ab ea consumitur. Deinde vero incipit humor de genere eius, vel non de genere eius, putrescere, & obuiat secundus paroxysmus tempori eradicationis primi, deinde res ita continuatur. Præterea componuntur febres putredinis & alijs modis, qui distinguendi sunt in capitulis suis.

Razi ubi supra. Plerumque duæ febres aut tres ægro superueniunt, quæ & quandoque vnius generis sunt, ut tertiana vel phlegmatica cum hectica. Sæpe autem vna ex eis continua, & alia interpolata. Sæpe vero accessionum principia vicinantur, ut in vna hora sint, & sæpe elongantur. Quapropter ordo periodorum ipsarum confunditur, & accidentia ita commiscantur, ut cognosci non possint ab eo, qui cognoscendi species simplicium adeptus est usum. Ideo-

que genus febris non solum ex interpolatione sua iudicari debet, sed ex proprijs accidentibus ipsam concomitantibus. Contingit enim duas tertianas habentem, quotidie pati interpolationem. Vnde si hoc non nisi ex interpolatione cognoscatur, phlegmatica esse iudicabitur; cum si secundum hoc regimen adhibitum fuerit, æger necabitur. Vniuersaliter autem curatio febrium compositarum debet esse composita ex curis simplicium. Et commixtio duarum curationum debet fieri secundum commixtionem duarum febrium. Plerumque tamen ad vnam illarum curandam intendere oportet, eo quod ipsa magis timenda est.

Idem in lib. diuisionum. Species febrium compositarum plures valde sunt, & modi compositionis earum proximi, paroxysmos quasi febris simplicis accidere faciunt. Ideo non ex periodis, sed ex accidentibus proprijs iudicandæ sunt. Nam ex duarum tertianarum comparatione fit paroxysmus omni die, & hic est periodus Phlegmaticæ. Sed tu cum vides omni die paroxysmum cum accidentibus tertianæ, scias quod tertianæ sunt duæ.

Plures autem febres accidententes compositæ, sunt illæ quæ fiunt ex cholera, & phlegmate: & istæ prolixæ sunt, & malæ, quarum signa permixta sunt ex signis tertianæ & quotidianæ. Erit igitur in vno die calida propter vehementiam inflammationis, & in alio pigra & sepulta, debilisq; caliditatis, & prolixæ eleuationis; quæ nec forsitan nisi cum labore calefacit, & in ea horripilatio post calefactionem semel aut bis iteratur. Cum hac febre facies inflatur, viscera corrumuntur & debilitantur, stomachus & hepar in frigidantur.

De Signis vniuersalibus febrium putridarum.

C A P. XIX.

IGitur putridæ febris genera sunt, separabilis, & continua, de quibus sunt tertiana, quartana, & phlegmatica, synocha, caupon, & composita, & febris apostematum. Hæc sine alteratione corpori ex causis extrinsecis adueniente incipiunt, quæ in ephemera dictæ sunt; & in his omnibus est horripilatio per tremorem, nisi in synocha, & quibusdam febribus apostematum; earumque omnium fortior est caliditas, quam ephemera: pulsus etiam & anhelitus vehementioris alterationis, vnicuique tamē earum propria signa sunt.

Auicenna ubi supra. Pulsus enim diuersificantur, & dispositiones in febribus putredinis, secundum diuersitatem earum in generibus suis, & secundum diuersitatem speciei vnius earum in vehementia, & debilitate: In fortitudine quoque accidentium, & debilitate eorum. Quandoque accedit ei durities, aut propter apostema calidum vehementis extensionis: Aut propter apostema calidum in membro duro: Aut propter vehementiam siccitatis: Aut cum dominatur frigus in principijs. Quandoque vero fit lenis, propter materiam humidam, lenem, phlegmaticam, & sanguineam: Aut propter apostema, quod est in membro leni, sicut est illud quod est in hepate, & peripneumonia, & litargia: Aut propter humiditatem cum expectatur, quando vult ut sudet. In principio quidem paroxysmorum fit pulsus debilis coarctatus, propter aduentum virtutis super materiam, & occupationem eius in mundando, & euacuando.

Paroxysmi quidem qui eradicantur, incipiunt secundum plurimum cum horripilatione, aut frigore, vel rigore: Et hoc, aut propter frigus humoris, aut propter quod lacertos mordicat humor: Aut propter profundationem caliditatis ad interiora tendentis ad partem materiei: Aut propter debilitatem virtutis: Aut propter frigus aeris. Resoluuntur autem cum sudore, quia caliditas putrefaciens resoluit humiditatem, remanetque cinereitas. Cum ergo fit

humiditas

Compositio
febrium facit
interdum
periodos v-
nius simplici-
cis diuersa
speciei, ideo
ex accidenti-
bus iudican-
da sunt.

Species febris
putrida.

Variæ sunt
dispositiones
febrium.

Paroxysmi
qui eradicantur
incipiunt
ordinario cum
frigore aut
rigore & re-
soluuntur cum
sudore.

humiditas illa non obfessa in venis, facilis sit eius ex-
pulsio per sudorem in poris. Paroxysmi vero insepa-
rabiles minuuntur, & non eradicantur per sudorem,
nec incipiunt cum frigore, nisi propter debilitatem
virtutis; Aut propter profundationem innati caloris:
tunc enim extremitates in frigidantur. In quibusdam
autem febribus frigus & horripilatio componuntur,
quia materia quæ putrescit, composita est ex frigido
& mordicatio.

Signa gene-
ralia febris
putridæ.

Hali ubi supra. Signa itaque febris putridæ genera-
lia, quædam ex accessionum temporibus sumuntur, ut
quod debiles incipiunt, deinde roborantur, & difficil-
es fiunt. Cumque quieverit accessio, caloris reliquæ
corpori supersunt, nec perfecte auferuntur. Quædam
autem ex caloris substantia, quod scilicet earum calor
pungens est & inflans, & eius inflatio tanquam ignis
flamma. Quædam etiam ex consequentibus febrem,
quod scilicet eas rigor & horror in principiis sequi-
tur, varietasque pulsus manifestat, & priuatio maturi-
tatis, siue digestionis in vrina, ut scilicet in fundo sit
hipostasis alba & æqua.

C A P. XX.

De Horripilatione & rigore.

Quid horri-
pilatio & ri-
gor.

A Vicenna ubi supra. Horripilatio igitur est disposi-
tio, in qua corpus inuenit diuersitatem frigoris
ac punctationis in cute & lacertis: hanc antecedit pigri-
tia, & fractio; & quasi fractio est materies eius. Ri-
gor autem est, ut membra sua continere non possit,
ex commotione & tremore eueniente in eis, & moti-
bus inuoluntarijs. Est autem quandoque forte fri-
gus, & non fit rigor fortis; ut in febribus phlegmati-
cis, & quartana. Humor namque frigidus quietus
est, quia iam consuevit membrum in quo est, &
quiescit eius passio, nec sentit frigus eius. Cum au-
tem mouetur & spargitur, propter caliditatem se-
parantem, vel propter aliud, patitur ab eo mem-
brum quod ei non erat occurrens, & sentit frigus
eius, propter causam diuersæ complexionis. Ex cau-
sis autem vehementiæ rigoris, est vehementia virtu-
tis expulsiuæ in lacertis. Et quanto rigoris causa vis-
cosior est, tanto rigor vehementior, & sanguis ad
interiora submergitur. multoties quidem accidit à
phlegmate vitreo sparso in corpore, rigor, non perdu-
cens ad febrem. Materia siquidem quæ facit lassitudi-
nem rigoris per suam paucitatem, facit rigorem per
suam multitudinem antequam putrescat: nam si non
putrescat, ad febrem non perducit. Et quandoque qui-
dem accidunt frigus & rigor, propter submersionem
caloris in corpore, causa cibi, & eorum quæ sunt
huiusmodi.

Rigor & fri-
gus antecede-
dunt febres.

Itaque rigor & frigus antecedunt febres; quo-
niam humor crudus effunditur in primis ad lacertos,
nactusque frigore suo per comparisonem ad eos fit
rigor; deinde vero cum incipit putrescere, incipit ca-
lescere. Præterea rigor antecedit febres propter mor-
dicationem humoris, & fortitudinem expulsiuæ vir-
tutis, quæ est in lacertis, sicut excutitur homo ex ef-
fusionem aque calidæ valde super cutem, & propriè
cum est salus. Et fortasse sit nocumentum eius quod
mordicat eam, ut refugiat ad interiora calor innatus,
ac dominetur frigus cum mordicatione caloris, quæ
est apud panniculum regentem interius. Et quando-
que rigor accidit, quia calor ad interiora refugit, sicut
in apostematibus intrinsecus fit.

Rigor & hor-
ripilatio in
febre conti-
nua signifi-
cant interdum
sanitatem,
interdum
mortem.

Quandoque vero rigor, & horripilatio sanitatem
significant in febribus inseparabilibus: significant
enim quod materia expellitur à venis, & egreditur;
verum quia non est cum digestionem in hora critica,
nec sequitur eam leuitas, significatur quod illius quæ-
tatis expulsio non est, eo quod virtus sit vincens,
sed quia materia multa propter suam multitudinem
expellitur. Derigore iterum est qui mortem signifi-

cat, & est ille quem sequitur debilitas virtutis, & ca-
sus innati caloris, & siccitas.

De febre hectica.

C A P. XXI.

Hali ubi supra. Febris hectica duplex est: Una est Febris hec-
tici-
ca duplex.
humiditatis in corpore consumptæ, ita ut ex-
tenuetur ac desiccetur, calorque naturalis extingua-
tur. Hæc vocatur senectus à simili, quia sicut in se-
nibus, calor naturalis extinguitur, & siccitas do-
minatur. Secunda est hectica, illa scilicet quæ est
confirmatio caloris extra naturalis in principalibus
membris, intantum ut consumatur humiditas cor-
poris.

Huius species sunt tres. Prima est in qua desicca-
tur humiditas parua, quæ est in venis paruis, unicui-
que membro proprie pertinentibus; calefitque cum
his simul humiditas, quæ est in terrenis membris ac
debilibus, ut est adeps, & caro; & hæc absolute vo-
catur hectica. Secunda est in qua finitur humiditas,
quæ est in carne tenera, incipitque calor in humida-
te, quæ est in membris consimilibus; quæ scilicet hu-
miditas est tanquam ros & humectatio ex qua pas-
cuntur membra; & hæc vocatur hectica consumpti-
ua. Tertia est in qua, hac humiditate consumpta, ca-
lor ad humiditatem transit, per quam adinuicem ra-
dicalia membra continuantur; & hæc ptisis, id est
consumptio, marcorque vocatur, eo quod à mem-
bris principalibus humiditas consumpta sit, & inde
membra eneruata; sicut in plantis cum desiccari in-
cipiunt, eneruatio & marcor accidit.

Fit autem hæc febris, aut ex præcedentibus causis, Hectica au-
tem ex manifestis. Ex præcedentibus siquidem, ut sunt
febres putridæ si fuerint adustæ, vel si tempus earum
prolixius fuerit, & calor in humiditate corporis ope-
ratus, à membris radicalibus eam consumpserint.
Huiusmodi febris in initio sui consumptiua est, sicut
hectica nascens ex enutritio, & apostemate calido,
quod in pectore nascitur; eiusque calor ex vicina ad
cor profertur, & eius humiditatem desiccatur, & om-
nium arteriarum, & per hoc etiam membrorum ra-
dicalium. Aliquando etiam febris huiusmodi nasci-
tur ex defectu, quem infirmus ex acuto morbo pati-
tur; unde cor desiccatur primum, & inde fundamen-
ta membrorum originalium. Ex manifestis autem cau-
sis fit, ut ex ira, cura, tristitia, labore, vigilijs, absti-
nentia: Maximeque si contigerit hoc adolescenti, vel
iuueni, cuius scilicet complexio calida est, & tempore
æstatis, & regimine calido utenti. Quæ igitur ex
huiusmodi causis fit, primo quidem hectica dicitur;
& cum augmentatur, marcor, & consumptio, & pti-
sis vocatur.

De cognitione eiusdem.

C A P. XXII.

Rasi in Alman. Quidam itaque cum laborem
aut vigilias patiuntur, aut eorum comestio tar-
datur, aut subtilibus vel siccis nutriuntur, ad fe-
brem deueniunt. Quapropter ab huiusmodi rebus
abstinere debent. Cumque febris eos inuasit, suc-
currendum est cito cum his quæ corpus humectant;
hoc enim si neglectum fuerit ad hecticam deueniunt.
Itaque cum febris tribus diebus, aut amplius per-
manserit immota, nec calor eius vel ardor fortis
fuerit; nec accidentia, quæ febres acutas comita-
ri solent affuerint, ut est magnitudo pulsus, &
caliditas, & anxietas, ac linguæ siccitas, & eius
nigredo; ipsa tamen (ut dictum est) sic vno mo-
do, sine vlla repressione, vel interpolatione per-
seuerauerit, præter etiam hoc lenta, & quasi tepida in-
uenitur, hectica adesse creditur. Ipsi autem veritas sic
experienda

Signa hec-
tica.

experienda est: Ager in diuersis horis comedat, & si semper post cibum inuentus fuerit à febre magis infestari, hecticam esse proculdubio pronuntiandum est. Quod si cum hoc etiam facies eius rugata iam videatur, & oculi concaui, & caro minuta, cutisque desiccata, hectica iam est in eo confirmata.

Hectica est
curabilis si
nondum ad
phthisim per-
uenierit.

Hæc autem febris in principio sui curabilis est, cum scilicet nondum ad phthisim peruenerit. Eius autem, qui de hectica in phthisim transit, tempora fortiter dilatantur, & oculi concauantur, naresque subtiliantur, facies quoque tornatilis fit, & aures minorantur, corpusque subtiliatur, & carne nudatur. Cutis faciei frontisque tenditur, collum attenuatur, & epiglottis foras egreditur, vox etiam exilis ac debilis auditur, pulsus quoque subtilis est ac debilis, & virtus omnino destructa videtur. Ossa raschæ, pectinisque manus plerumque apparent, & ungues curuantur. Cumque corpus ad siccitatis & debilitatis terminum peruenerit, nunquam meliorari poterit. Cum autem alicui cadunt capilli, venterque soluitur, mors propinqua est ei.

Quid phthisis
Signa phthisis

Isidorus ubi supra. Phthisis est ulceratio & tumor in pulmonibus, qui iuuenibus facilius euenire solet. Phthisis autem apud Græcos dicta, quod sit totius corporis consumptio. Isaac ubi supra. Phthisis est consumptio lumentationis corporis, & mutatio augmentationis in diminutionem. Nascitur multis modis, ut ex consumptione pulmonis; & hæc est vera phthisis. Fitque tribus modis: primus, ex humoribus choleris à capite descendētib; vel phlegmaticis & falsis in substantiam pulmonis descendētib; & eum vulnerantibus, & putrefaciētib; secundus modus, ex quibusdam passionibus in pulmonis substantia nascentibus: Hoc genus antecedit sanguinis screeatus, ex venis aliquorum instrumentorum spiritus ruptis, vel fissura in pulmone, in qua nascuntur vulnera empisia, & phthisis postea. Tertius est modus, ex humoribus ad pulmonem, aliunde quam à capite venientibus, quod duobus modis contingit: Vel quod ex mutatione locorum vicinorum, sicut in pleuresi sinantica: Vel ex non vicinis, ut in hepate, corde, & similibus. Qui humores si sint calidi & acuti patitur infirmus ruborem in maxillis, stricturam in statu.

Vera phthisis
fit tribus
modis.

Phthisis origo

Papias Phthisis est vitium, quod fit ex rheumatismo gutturis, aut ex vix distillatione assidua, & catarrho: instillantes enim multo tempore pulmones vitiant; & est passio pulmonis periculosa & maligna valde. Phthisis autem primo venit febris cum tussicula, & excretionibus variis & sanguinolentis, vel liuidis aut purulentis, aut pro qualitate exclusæ materie, cum corporis macie, & virium debilitatione. hi si per annum inueterauerint, nec curati fuerint, moriuntur.

Phthisis si
intra annum
non fuerint
curati, mori-
untur.

De Febre accidentali.

CAP. XXIII.

Febris ex per-
cussione vel
simili non est
grauis, sicut
illa qua na-
scitur ex a-
postemate,
cuius varia
sunt species.

Raxi in Alman. Febris quidem quæ ex percussione, vel casu, vel aliquo simili accidit, de genere est ephemeræ; Non enim putrida est, nec in se nocumentum aut malitiam habet. Illa vero mala est, quæ apostema comitatur, quod alicui membrorum per se innascitur, & est ipsa febris secundum quantitatem apostematis. Itaque illa quæ comitatur apostema quod est in panniculis cerebri, mala est, quia fit ex Phrenesi. Illa verò quæ accidit propter apostema quod in gulæ partibus oritur, squinantia vocatur. Illa autem quæ cum apostemate pulmonis & peripneumonia nascitur, cum ea tussis accidit, & excretio spumosa. Cum illa vero quæ fit propter apostema ortu in meri, dolor est, cum scapularum grauediue, quæ in hora transglutendi grauior sentitur. Ex illa quoque quæ propter apostema stomachi accidit, dolor & incendium prouenit in anterioribus ventris, sub amplitudine pectoris; sitis etiam & appetitus ablatio. Cum autem in hepate apostema generatur, febris fortissima sequitur, sensusque turbatio, & vrinæ constrictio. In matrice quoque si fuerit apostema calidum, febris acutissima comitatur, sci-

licet causon, & turbatio sensuum. Omnes autem febres quæ propter apostema generantur, ex apostematis curatione remouendæ sunt, quæ quandoque minutione fit, aut emplastri suppositione: Febris enim apostema sequitur, quando calidum est & ardens. Ideoque remouetur cum eius calor sedatur, aut sanies aduratur.

De Apostemate.

CAP. XXIII.

Isidorus ubi supra. Apostema à collectione nomen accipit; Nam collectiones Græci apostema vocant. Empias dicta est ab apostemate intrinsecus, vel in latere, vel in stomacho, cum dolore, & febribus, & tussi, & abundantibus spumis, & purulentis. Papias Apostema est constrictus in duritiā tumor, cum rubore, & ingenti feruore, ac dolore, non sine pulsu, vel compunctione: cumque deforis in cute nascitur, facilius & sine periculo sanatur, & sine potionē, natura medicaminis. Cum autem intrinsecus in ipsis vitalibus nascitur, non facile cognoscitur & sanatur, quia nec sine periculo est. Empias autem sunt quibus apostema factum est in pulmone, vel in hepate, vel in thorace; quod cum crepuerit, & sanauerit per os illud emittunt, vel reiciunt, & febricitant, & sanies putridas excreant, & macrificant. Fiunt empici plurimum ex pleuriticis, aliquoties ex ægritudine acuta non bene discutienti, vel ex febribus antiquis vix currentibus, & vsque ad hoc deducētib;.

Hali. ubi supra. Apostema est crassities & tumor, qui membro fit ex abundantia materie concauitates eius replentis ac distendentis. Hæc quidem aut ad ipsum defluit ab alio membro, aut generatur in ipso. Materiarum ad membrum à membro fluxus, vi. causarum adunatione fit; quæ sunt, virtus expellens, debilitas suscipientis, materie multitudo & eius corruptio, meatuum largitas siue pororum, virtutis pascentis quæ est in membro recipienti debilitatio, & quia membrum suscipiens in inferiori ab expellenti situm est loco. Materie vero in membro generatio, ex pascentis est virtutis debilitate quæ est in eo, ita quod cibus qui ad ipsum mittitur, non bene digeritur. Vnde remanet in eo superfluitas, & paulatim augetur, donec repleatur membrum & distendatur, fitque in eo apostema.

Cum igitur in aliquo membrorum fit apostema simul, id est subito, fit ex abundantia materie decurrentis ad illud ab alio membro, quod fit in apostematibus calidis. Cum autem paulatim per incrementa fit, aut ex fluxu superfluitatis paulatim decurrentis efficitur, aut eius quod in ipso membro generatur, quod fit in apostematibus frigidis. Sunt autem apostematum quatuor genera. Primum sanguineum, quod Phlegmon vocatur. Secundum cholericum, quod furunculus appellatur. Tertium phlegmaticum, quod endiuiā dicitur. Quartum melancholicum, quod scirros nominatur. Et horum vnumquodque aut simplex est, & ab vno fit humore; aut compositum, & à pluribus fit humoribus.

De Phlegmonibus, & furunculis, & scrophulis, ac verrucis.

CAP. XXV.

Isidorus ubi supra. Phlegmon est inquietudo cum rubore & dolore, & tensione, & duritia, & vastitate. Nam cum ceperint fieri phlegmones, inquietudo febris consequitur. Vnde & dicta est phlegmon, à poru phlegm, id est inflammans. Furunculus est tumor in acutum surgens, dictus eo quod ferueat quasi feruunculus.

Hali. ubi supra. Furunculi generantur ex materia crassa & mala, cui admixtum est aliquid sanguinis crassi & turbidi. Huius materia luto similis est, & arenæ,

Febris qua
ex apostema-
te oritur per
eius curatio-
nem remo-
uetur.

Quid apo-
stema.

Quid empias
sive empisis.

Sex sunt cau-
sa fluxus
materie à
membro ad
membra.

Apostema
calidum ge-
neratur su-
bito, frigidum
vero pala-
tim.

Quatuor sunt
apostematū
genera.

Quid phleg-
mon & fu-
runculus.

Vnde furuncu-
culi.

Quid sero-
pula &
unde dicta.

vel paladi, vel carbonibus nigris, & huiusmodi. huius A
signum est, quod minus reprimatur quam sanies &
sanguis ad duriciam declinans. *Scrophula* est apostema
durum glandulæ simile, quod fit in tenera carne quæ
in collo est, aut in guinibus, aut in alis, id est asellis. Di-
citur autem *scrophula*, eo quod in collis porcorum o-
riatur multa. Vel ut quidam aiunt, à simili, eo quod a-
postema hoc multarum glandularum fit, sicut *scrophu*
multos fœtus, id est porcellos parit. *Verruca* est pustu-
la rotunda, tactui dura, tanquam clauus, scilicet acu-
ta.

Quid verru-
ca, & ex qua
materia.

Isidorus. Verrucæ singulatim sunt, satyriasis vero il-
la fortior, & circa ipsam plures inueniuntur. *Isaac*. Ver-
rucæ sunt caro crassa, dura, & spissa, per totum corpus
nata. Sed tamē maxime in manibus, & in pedibus, quam
expellit natura in corporis exteriora. Sunt autem de
phlegmate & cholera nigra: quæ ergo mollis est, & si-
ne dolore, intelligitur esse de phlegmate. Dura & fissa
perpenditur esse de cholera nigra.

De Passionibus quæ in cute apparent ab interioribus causis.

CAP. XXVI.

Passiones
quæ in cute
fiunt quædam
nascuntur
ab interiori-
bus causis,
quædam ab
exterioribus.

H Alii ubi supra. Passiones autem quæ fiunt in ex-
terioribus cutis, aliæ quidem nascuntur ab inte-
rioribus causis, aliæ vero ab exterioribus siue mani-
festis. Et earum quæ ab interioribus, quædam in toto
corpore apparent, ut variola, rubeola, elephantia, mor-
phea lepra. Quædam autem in quibusdā proprie mēbris,
ut alopecia & tinea in capite, lentigines in facie. Ex ma-
nifestis vero causis sunt separationes continuitatis, siue
iuncturæ; Quarum aliæ fiunt à corporibus, ut ferri in-
cisio, lapidis collisio, fractura, contritio, & huiusmo-
di; Aliæ vero à corporibus animatis, ut punctiones,
morsus, percussiones, quæ fiunt ab animalibus. Et ho-
rum quædam venenum habent, ut canis rabidus, tyria-
serpens; quædam vero carent, ut homo, canis non ra-
bidus. Prius ergo de passionibus ab interioribus causis
dicemus, incipientes ab illis quæ communes sūt mem-
bris omnibus, variola scilicet, & rubeola, elephantia
lepra, morphea alba & nigra, impetigine, scabie, pru-
rigine, pediculis, pustulis, verrucis, vlcenibus, fistulis,
& sacro igne.

De Variolis & rubeolis.

CAP. XXVII.

Quid vario-
la, & unde
causatur.

Variolæ sunt vlcera multa & parua, quæ corpus
omne consternunt, aut in eius maiori parte fiunt;
& hoc maxime in pueris crescendi tempore. Nam fœ-
tus in matrice pascitur menstruo sanguine, qui super-
fluitas quædam est corporis mulieris, quam natura per
venas ad matricem expellit ab hepate; fœtus inquam
ex meliori pascitur, eo quod membra ipsius nutriun-
tur, & quod reliquum est, in eius membris ac venis re-
manet. Ut autem fœtus ab utero egreditur, lacte nu-
tritur, quod & ipsum ex sanguine procreatur, eiusque
meliori parte membra pascuntur. Reliqua vero super-
fluitas in corpore restat, donec omnia hæc, aliqua cau-
sa ad corporis exteriora commoueat, & tunc appa-
rent.

Variola ni-
gra sæpe sunt
mortifera.

Fit autem eorum commotio, aut ex causa exteriori,
sicut aere pestilentiali, aut etiam accessione in habita-
culo eius qui variolas patitur, quoniam aeri vapores
ab vlcenibus eorum dissoluti miscentur: Aut ab inte-
riori, sicut à regimine pueri, quod fit cibis calidis, &
humidis, ac dulcibus, crassæque substantiæ. Unde su-
perfluitates in corpore aggregantur, confortataque
super eos natura, expellit eas ad exteriora. & illæ qui-
dem quando fiunt ex sanguine crasso & melancholico
ac male qualitatis, faciunt pustulas nigras, quæ etiam
aliquando non aperiuntur, & illæ cæteris peiores, ac
mortifera iudicantur. Quod si sanguini rubigo mis-
ceatur, fiunt tumores ignis adustioni similes; & hæc quo-
que pessimæ sūt, quæ & cicet, & sacer ignis vocantur.

Est etiam in rubore species alia, quæ vocatur rubeo-
la, quæ fit ex sanguine calido subtili, non multum
malo. hæc cum ad statum venerit, granis milii similis
fit, eiusque color rubeus est, nec aperitur pustula, sed
deficit, siue dilatatur, & euanesceat. Sunt autē in prin-
cipio variolæ signa communia febris, & faciei tumor
ac rubor, capitis quoque grauitas, & in gurgulione as-
peritas. *Isaac*. Variolæ de sanguinis putridi corruptio-
ne nascuntur, & sunt de accidentibus synochum co-
mitantibus, quorum signa febris est, cephalæa, rubor
oculorum; & faciei plenitudo, eorum grauitas, dolor
in gula & pectore, tussis, prurigo in naribus, sternuta-
tio, in superficie corporis punctura, quia materia quæ
rens exitum pungit carnem.

De Elephantia, & Morphea.

CAP. XXVIII.

Isidorus. Elephanticus morbus est ex similitudine e-
lephantis, cuius naturaliter dura pellis & aspera, no-
men morbo in hominibus dedit, quia corporis super-
ficiem similem facit elephantorum cuti; siue quia in-
gens passio est, sicut animal ipsum ex quo nomen acce-
pit.

Alii ubi supra. Elephantia est morbus, corporis
membra desiccans, ac liccitate corrumpens, & quasi
cancer qui fit in omni tempore: Fit autem ex debilita-
re virtutis immutantis, quæ est in carne; simulque ex
mala complexionem frigida & sicca, & in qua niger hu-
mor sanguini dominatur, eiusque in illum corruptio,
quæ deinceps ad omnia membra tendit, ut eo pascan-
tur. Ea itaque desiccatur & corrumpit, siccitate quoque
sua corrumpens pariter omnes corporis humores, at-
que etiam sperma, cum & humores & sperma fiunt ex
sanguine, ita ut inde generata hæc passio transeat & in
filios, quia filii radicalia membra generantur ex sper-
matis substantia. Hic etiam morbus in cohabitantes
transit, propter dissolutionem malorum vaporum à
corpore patientis, quos circumstanti aer respirat.

Huius species duæ sunt; Vna fit ex cholera nigra, quæ
sanguinis fæx & purgamentum est; & hæc non facit ca-
sum membrorum, sed & quandoque si ei à principio
medicina succurratur, perfecte sanatur. Altera vero
fit ex humore nigro, qui ex adustione cholerae rubeæ
generatur; & in hac est membrorum comestio, nulla-
que medela quis ab ea curatur. Elephantia signa sunt, in
principio liuiditas in albo oculorum apparet, oculuf-
que tanquam in forma rotundus; unde & leonina vo-
catur: cumque roborata fuerit membra cadunt, ac pal-
pebrarum & ciliorum pili; fit etiam in gutture rauce-
do, facies intumescit, deficit, & ad ruborem declinat;
digitorum summa funduntur, nares desiccantur, venæ
quoque linguæ crassantur, & nonnunquam concidit
natus.

Morphea alba est albedo tenuis in exterioribus cutis
facta, ab eisdem causis procedens quibus & lepra, sed
debilioribus. Differunt etiam, quia morphea est exte-
rius in cute, lepra vero in membri profundo; & albi
sunt pili qui in eius oriuntur loco. *Morphea* vero nigra, est
immutatio coloris cutis in nigredinem vergens; fit au-
tem ex commixtione cholerae nigrae cum sanguine.
Huius ergo signum est, quod cutis denigratur, & qua-
si furfura cadunt quando fricatur, locusque remanet
rubeus. Maxime vero nascitur hæc in iuuenibus, pro-
pter adustionem cholerae rubeæ eorum corporibus, &
declinationem ad nigram.

De Lepra

CAP. XXIX.

Lepra est albedo quæ fit in exterioribus cutis: Et a-
liquando quidem in quibusdam tantum mem-
bris nonnunquam in toto corpore. hoc fit ex humoris
phlegmatis in sanguine dominatione, & virtutis immu-
antis debilitate, quæ in membro est, si fit ex mala fri-
gida

Quid rubeo-
la.

Signa vario-
la.

Quid ele-
phantia.

Elephantia
transit per
generationem,
& per infec-
tionem.

Elephantia
duæ sunt spe-
cies, quarum
vna curabi-
lis, altera in-
curabilis.

Signa eius.

Quid mor-
phea alba, &
quomodo à
lepra differat.

Quid mor-
phea nigra,
& quæ eius
signa.

Quid lepra.

Signa eius,
quæ cu-
rabilis.

Lepra est
quasi cancer
communis
toti corpori.

Lepra fit ex
melancholia
sparsa per to-
tum corpus
non putrefa-
cta.

Qua causa
efficiens lepra.

Qua mate-
rialis.

Qua adiu-
uans.

Lepra inter-
dum accidit
ex complexionis
embriosis, ex
cholera ni-
gra, &c.

Quid agri-
tudo leonina.

Lepra fortis
est incurabi-
lis.

gida complexionem. Huius signa sunt, quia membrum in quo est album est, pilique similiter. Et sit cutis phlebotomo vel acu pungatur, sanguisque ab ea non egreditur sed humiditas, Lepra est incurabilis; illa vero à qua sanguis egreditur, aut humiditas rubea, non est sanitati desperanda. *Isidorus*. Scabies & lepra, utraque passio asperitas est cutis, cum pruritu & squamatione; sed scabies tenuis asperitas & squamatio est, hinc denique nomen accepit, quæ ita veluti purgamenta admittat; nam scabies quali squames.

Auicenna quarto canone. Lepra est infirmitas mala, proueniens ex sparsione cholerae nigrae in toto corpore; unde corrumpitur complexio membrorum, & forma figuraque ipsorum, & quandoque corrumpitur in fine illius continuitas eorum; ita ut membra corro- dantur, & cadant casu, qui sit ab ulceratione, & est si- cut cancer communis toti corpori. Est & alia, quæ re- manet cum patiente longo tempore valde. Melancho- lia quidem aliquando expellitur ad vnum membrum, & facit accidere duritiem, aut saphyros, aut cancerum, secundum dispositiones suas. Aliquando vero expelli- tur ad superficiem cutis; & tunc euenit morphea, vel impetigo, & his similia. Quandoque vero spargitur in toto corpore, & tunc si putrefiat, prouenit febris me- lancholica: Si vero conculcet, & non putrefiat, eue- nit lepra.

De Causis & effectibus Lepra.

CAP. XXX.

Huius causa efficiens antiquior, est malitia com- plexionis hepatis, ad caliditatem & siccitatem valde declinans; unde in melancholiam aduritur sanguis, aut etiam complexio totius corporis, aut ambæ, ita quod faciunt sanguinem acquirere per causas suas fri- gus. Causa vero eius materialis, sunt cibi melanc holicæ & phlegmatici, in quibus quando componitur satietas nauseatua, operatur in eis caliditas, quæ subtile resol- uit, spissamque melancholiam ponit. Repletiones & comestiones super satietatem, ad eandem sunt inten- tionem. Porro causæ illius adiuuantes sunt opilatio po- rorum, per quam innatus calor præfocatur, & infrigi- datur sanguis, & incrassatur. propriæque loquendo, splen opilatus & debilis, non attrahit, nec potest mun- dificare sanguinem ex humore melancholico: & etiam in visceribus est virtus expulsiua debilis ab expulsi- one illius in venas ani, vel matricis; Et stricti sunt pori. Præ- terea quandoque adiuuat hoc totum, aeris corruptio in seipso; vel propter vicinitatem leproforum, quo- niam ægrotudo inuadens est.

Quandoque etiam accidit propter humiditatem & complexionem embriosis, quæ acquisita est ei in ma- trice, propter dispositionem ipsius matricis; sicut acci- dit quando conceptio fit in dispositione menstruo- rum, & quando caliditas aeris aggregatur cum malitia cibi, cuius essentia est ex genere piscium, & carne cras- sa, & carne salita; tunc enim contingit ut eueniat lepra, sicut multiplicatur in Alexandria. *Cholera nigra* quoque, quando sanguini permiscetur, adiuuat parum eius ad generandum multum ipsius. Incrassatur enim ex ea duobus modis, scilicet per substantiam suam crassam, & per frigus suum congelans.

Et crassitudine quidem sanguinis leproforum ad hoc peruentum est, ut egrediatur ex eorum phlebotomiis quiddam velut arena: & hæc ægrotudo vocatur leoni- na, quia leonibus (ut dicitur) plurimum accidit, & fa- ciem patientis terribilem ad instar leonis facit; rapaci- ter quoque tenet ut leo, quod capit. Hæc igitur ægri- tudo quando debilis est, difficilis est curationis; nec est spes de curatione fortis. Et illa quidem quæ facta est ex malitia cholerae fœdior est; & plurius nocuenti, ac dif- ficiliorum accidentiū vehementer adurens & ulcerans, sed susceptibilior curationes. Facta vero à fœce sangui- nis, saluior est, & quietior, & non ulcerat. Facta autem

Alex melancholia adusta, cholericæ assimilatur in suis ac- cidentibus, sed tardius curationem suscipit.

Et hæc quidem ægrotudo non cessat rumpere mem- brorum complexionem per qualitatem contrariam quali- tati vitæ conuenienti, scilicet caliditati. & humi- ditati, donec ad membra principalia peruenit, & illic interficit. Quamuis enim eius prima generatio fiat in visceribus, primum tamen eius vestigium est in extre- mitatibus, quia debiliores sunt, & in membris lenibus, ibique pili cadunt, & color alteratur, & forsitan ad vl- cerationem peruenitur; deinde paulatim in totum cor- pus progreditur. Verumtamen quandoque patiens eam moritur, antequam eius malitia apparens super visce- ra membraque principalia conuertatur. Et est cum at- tractione mors illius, propter malitiam complexionis eius. Cum autem cancro non sit sanatio, qui est lepra membri vnius, quid de lepra dicemus; quæ est cancer corporis totius. Verumtamen cum lepræ sit per totum corpus spargi, quando curationes in ea fortes admi- nistrantur, his ægrotudo sustentatur, nec agit super membra simplicia.

De Signis eiusdem.

CAP. XXXI.

Raxi in libro diuisionum. Signa lepræ incipientis sunt raucedo vocis, & strictura anhelitus, conturba- tio oculorum, & tuberositas faciei, paucitasque pilo- rum, & casus eorum. Cum autem hæc ægrotudo in- uadit, & raucedo fit fortior, & facies rubior, digiti quoque curuantur, & forma deturpatur, iuncturae spasmantur, & tuberosæ fiunt. Cum vero iam ad vlti- mum peruenit, ulceratur corpus, & riuus fluit ac for- ter.

Auicenna ubi supra. Incipiente lepra incipit color fieri rubeus ad nigredinem tendens, & apparet in ocu- lis obfuscatio, in anhelitu constrictio, & in voce rauce- do, causa nocuenti pulmonis, & canna ipsius. In sternutatione quoque multitudo, & grauedo in naso, scilicet ut videatur homo loqui per nares, vel in nari- bus. Capilli etiam incipiunt subtiliari, & ad paucita- tem redigi; venæ apparent in pectore, & parte faciei, & est odor pectoris, & propriè in sudore, & odor anheliti- ci, mali, & dolosi. In somno quoque apparent somnia melancholica, & super corpus sentitur quasi grauedo maxima. Deinde apparet in capillis sparsio, & casus, propriæque in pilis qui sunt in facie, & partibus eius. Et quandoque locus pilorum dissecatur & vngues fin- duntur, incipit facies terribilis & fœda fieri, color de- nigrari, sanguis in iuncturis congelari ac putrefieri; vox ad finem raucedinis peruenit, & constrictio anhelitus ad vehementum difficultatem, labia incrassantur ac denigrantur, & apparet super corpus additio glandu- losa. Tandem vero corpus ulceratur, & cartilago nasi corroditur; deinde nasus cadit, & extremitates, virtus- que fortens currit, & vox ad occultationem redit; tunc iam pili non remanent, & color denigratur val- de. Pulsus leprosi debilis est, propter debilitatem vir- tutis, & paucitatem necessitatis, cum ægrotudo frigi- gida sit, & tarda, non velox, propter debilitatem fri- goris; & sic necessaria spissitudo, cum non sit velocitas, neque magnitudo.

De Impetigine, & Serpedine.

CAP. XXXII.

Isidorus ubi supra. Impetigo est sicca scabies, promi- nens à corpore cum asperitate & rotunditate for- mæ. Hanc vulgus arnam vocat. Hæc autem sine dolore corpus occupat, & non non absque tædio excrefcens, membrorum decorem fœdat. Serpedito est rubor cutis cum pustularum extantia, & nomen sumpsit à serpen-

Effectus le-
pra.

Signa lepra.

Pulsus lepro-
si est debilis.

Quid impe-
tigo & ser-
pedito.

Impetigo
unde nasci-
tur.

do, eo quod serpat per membra.

Hali ubi supra. Impetigo siue serpedo est asperitas in superficie cutis accidens, & ad nigredinem declinans; Aliquando etiam ad ruborem, hæc ex sanguine calido & subtili nascitur, qui cum cholera nigra miscetur: Aliquando etiam ex commixtione humiditatis crassæ & phlegmatis falsi, cum acuto sanguine. hoc autem fit in impetigine chronica & diuturna, in qua cutis non ex- coriatur. Et huius signa sunt, quod in membri pro- fundo est, & ab eo squamulæ rotundæ quasi piscium tolluntur.

Impetigo duo-
bus modis fit.

Isaac Impetigo duobus modis est: Aliquando equalis est in superficie corporis, & de cholera nigra fit, & de fæce sanguinis. Aliquando cum prurigine superfi- cie tenus combusta, cuius color cinericius, vel rubori contiguus. Et est sulphurea, spissa, & æruginosa, nas- cens de materia melancholica nimis incensa.

Impetigo va-
rie diuiditur.

Avicenna in quarto canone. Impetigo alia est humida sanguinea, in qua cum fricatur apparet res, & est magis salua. Alia verò sicca, cuius plurimum est à phleg- mate falso per adustionem in melancholiam conuersio. Item impetigo quædam est excorticata, propter vehe- mentiam siccitatis, & multitudinem profundationis, & est sicut cortices; quædam vero non. Item quædam est ambulatiua maligna, quædam vero stans. Item quædam est antiqua mala, & est ægritudo herisia, quædam vero recens.

Medicina
impetiginis.

Impetigo quidem in radice curationis indiget medi- cinis aggregantibus resolutionem, & incisionem, & liquefactionem, & subtiliationem, cum sedatione, & humectatione. Prima earum est secundum materiam crassam; secunda vero secundum materiam subtilem & acutam. Appositio quoque sanguisugarum de me- lioribus medicinis est. De medicinis quidem singula- ribus eius quæ recens est & media, est acetositas citri, gummi arabicum cum aceto, gummi amygalæ & pru- ni cum aceto, & storax liquida cum aceto, & synapis cum aceto est vltima. Aqua quoque sulphurea, & aqua salsa, & spuma maris, glutinum de coriis, & salua ho- minis ieiuni, semen melonis, radix affodilli, folia cap- paris cum aceto, acacia quoque & oleum de tritico, &c. Cum autem expanditur & multiplicatur impeti- go, tunc cura eius est cura lepræ.

De Scabie & Prurigine.

CAP. XXXIII.

Quid scabies
& unde di-
ca.

Isidorus ubi supra. Scabies & lepra, vtrique passio as- peritas est cutis, cum pruritu & squamatione. Sed scabies, tenius asperitas & squamatio est. Hinc deni- que nomen accepit, quæ ita veluti purgamenta admit- tit: Nam scabies quasi squames. Prurigo vocata est à perurendo & ardendo.

Materia sca-
biei & pru-
riginis.

Isaac. Sæpe natura malos humores expellit ad super- ficiem corporis, ut mundificet interiora, qui si sint sub- tiles & liquidi nimium, dissoluuntur de cute cum su- dore & fumo. Si crassi sint, permanent sub cute. Si me- diocres, pruriginem generant; crassi scabiem iaciunt. Scabies sicca & non saniosa cum prurigine & punctu- ra & fissura, de cholericiis chimis accensis esse signifi- catur. Vulnerosa & crassa in superficie corporis, neque prurigine forti, & cum scalpitur cutis exoriatur sicut alba squama, significat falsum & incensum phlegma. Et plurimum hæc innascuntur senibus, propter col- lectionem falsi phlegmatis, & defectionem cutis. Sca- bies humida, & saniosa, & cum delectatione prurigi- nosa, sanguinem incensum cum cholera rubra de- monstrant. Si sanies sit crassa, maiorem abundan- tiam sanguinis esse significat. Si subtilis, aquosa, & ci- trina, choleram abundantem ostendit.

Hali ubi supra. Scabies, & prurigo, & cutis exco- riatio, fiunt ex falsi phlegmatis admixtione cum sanguine cholerico, dum istum ab interioribus membris ad cu- tem natura depulerit, ibique sub cute remanserit. Ita-

A que si subtiles fuerint humores, fit prurigo, quæ sana- tur cito. Si vero crassi, scabies longa, prurigo, & cutis exco- riatio. Accidunt autem huiusmodi accidentia ali- quando ex debilitate cutis; quia cum huiusmodi super- fluitates ad purgandum membra expulerit ad cutem natura, non confortatur cutis ad eorum expulsionem foras, atque dissolutionem; & ideo remanent in ea. Maxime vero plurimum comedentibus accidit, & his qui vtuntur cibis malorum chimorum genera- tiuis, & abstinent à balneis. Prurigo quidem illis ma- xime fit qui non lauatur, eisque sordes in corpore mul- tiplicantur, & resident. Fit etiam plurimum in senibus, propter debilitatem cutis, & quoniam in eorum cor- poribus humor falsus generatur quæ multus. Scabiei ve- ro signa sunt pustulæ parvæ quæ rubere incipiunt. De- hinc autem aperiuntur, & est cum eis prurigo grauis. Magis autem in manibus fit, & inter digitos, & in cu- bitis, ac super anum, & in confinibus, nonnunquam autem in toto corpore.

Quibus po-
tissimum ac-
cidant pru-
rigo & sca-
bies.

Signa sca-
biei.

B *Razi. ubi supra.* Scabies alia est humida, alia sicca. Sicca quidē fit ex multitudine vsus salis, & reliquorum quæ sanguinem adurunt, ut sunt allia, cæpe, vinum pu- rum, & amarum, & calidum, & mel, & his similia. Ex paucitate quoque balneationis, ac mutationis panno- rum, & ablutionis à sudore corporis. Idem in *Almanso- re.* Scabies & pustulæ illis valde accidunt, qui nutrien- tia sanguinem corrumpentia frequenter comedunt, ut allia, vel mel. Eis quoque qui sæpe laborant, & vigi- lant, & balneo non sæpe vtuntur. Quibus confert uti prius minutione, & postea potione. Confert præterea sicco pruritui in aqua calida balneari, ibique corpus ex aceto & oleo rosato, & alij succo conficari.

Unde scabies
sicca.

Scabies cu-
ratur minu-
tione, potio-
ne, balneo,
&c.

Item de eodem.

CAP. XXXIII.

D *Vicenna ubi supra.* Materia à qua generatur sca- bies, est aut materia sanguinea, cui admiscetur cholera, quæ forsitan in melancholiam conuersa est, vel pars eius: Aut materia cui admiscetur phlegma falsum, baurachium. Prima quidem est scabies sicca, cuius materia decliuus est ad crassitudi- nem. Altera vero est humida, & eius humiditas decli- uis est ad subtilitatem. Et plurimum quidem genera- tur ab acceptione salforum, & acutorum, & amaro- rum. Cause generantes materiam scabiei, sunt cause generantes materiam pruritui, sed fortiores illis, & ap- propinquant causis generantibus pediculos, & furfu- res, & proximæ sunt eis in curatione.

Materia sca-
biei sicca &
humida.

Discrimin-
er scabiem
& pruritum

E Scabies à pruritu differt, quia in pruritu non est bot- hor, idest eminentiæ in cute, sicut sunt in scabie. Ipsa enim à materia est subtiliore, & minus ad falsedinem declinante. Et fixio generis eius in cute postquam natu- ra expellit eam, est opilatio pororum, & paruitas mun- dificationis. Aut retinetur propter debilitatem expul- siuæ, sicut accidit decrepitis in fine ægritudinum; præ- cipue quando materia est plurima vel crassa. Aut prop- ter cibos malos ex quibus generatur chimus malus a- cutus, ut sunt falsi, & acuti, & similes; aut propter ma- liciam digestionis cum qua putrefit cibus. A pruritu quidem furei cortices resoluuntur, & non accipit a- liquid ex profundo. Pruritus tamen senilis parum obe- dit curationi, nec aliquid ei valet, nisi ut regatur, & blandiatur. scabies excorticata & impetigo multipli- catur in autumno. Dulcia generant pruritum, & bot- hor: & scabies quidem fœda vulnera attrahit, & per- mutatur ad impetiginem. Olea nocent eis, & syrupus acetosus confert, si non timetur rasura.

Ratio cur-
scabiei ha-
rent in cute.

Cura scabiei

Prima scabiei cura & melior est euacuatio, eo quod educit humorem acutum, adustum, & phlegma fal- sū. Deinde rectificatio cibi, & regimen humectationis, & administratio rerum aquosarum insipidarū, quorum velocitas putrefactionis secuta sit, ut melones indi- latica, endiuiā, & similia. Dimittendus est autem coi- tus

tus

tus omnino, quia materias ad exteriora mouet, & exci-
tat vaporem calidum putridum venientem ad superfi-
ciem cutis, ibique putrefit, & ob hoc fœtet iterum o-
dor corporis. Euacuantia vero materiam scabiei, sunt
decoctio epithimi cum mirabolanis, citrinis, & fumo
terræ, & senæ, & polipodio, & absinthio. Item pillule
de aloes, & scammonia.

De Sudore superfluo & pediculis.

CAP. XXXV.

Isaac. Sudor alius naturalis est, alius non naturalis.
Naturalis in chrysi venit laudabili, & in moderatis
exercitiis in tempore æstatis. In quo tempore nocturna
emittuntur, & non valentia. Non naturalis est in con-
sumptione carnis, quæ nulla emittit alia nisi iuuantia.
Sudor autem hic secundum naturam exit, vel in qua-
litate, vel quantitate. In qualitate secundum naturam
emissæ materiæ; vnde & mutatur in colore, sicut vide-
mus cum fiat rufus vel citrinus, viridis vel albus ex quo
iudicatur iuuamentum vel nocumentum humorum.
Item mutatur in odore, sicut fœtentissimo, vel econ-
trario. Item sapore salso, dulci vel amaro. In quanti-
tate vero multa seu pauca: multa, vt ex humiditatis a-
bundantia, vel de eius liquiditate, vel de pororum la-
xitate, siue expulsiuæ virtutis fortitudine. *Pediculi* sæpe
nascuntur in capite, vel in toto corpore, ex purgatio-
nibus quas natura eiiciens incidere facit inter carnem
& cutem.

Hali. ubi supra. Pediculi fiunt ex superfluitate & hu-
miditate crassa & mala, quam ad exteriora corporis na-
tura depellit, & à poris siue per poros propter suam
crassitiem non exit, eique sordes admiscetur, & ex v-
triusque pediculi generantur. Vnde & plures fiunt in
his qui non lauantur, nec cutem à sordibus mundant
sicut peregrinantibus accidit. Sudor namque cum e-
gressus à corpore fuerit, & poris corporis adhæserit;
qui subtilis est dissoluitur, & qui crassus putrefcit, at-
que ex eo huiusmodi animal generatur. Nonnun-
quam etiam gignuntur ex multa siccarum comestio-
ne, cum corpus minime mundum est.

De Papulis, & pustulis, ac verrucis.

CAP. XXXVI.

Isidorus. Papula est prauissima cutis erectio circun-
scripta cū rubore, & ideo papula quasi pupilla. Vl-
cus est putredo ipsa. Vulnus, quod ferro fit, quasi vi-
vlcus. & vlcus, quod olet quasi olcus, vnde & vlce-
ra.

Hali. ubi supra. Pustulæ paræ fiunt ex humoribus
malis, quos natura pellit ad exteriora cutis. Hi quidem
si acuti & calidi fuerint, & pustulæ capita habent: Si
crassi & frigidi, pustulæ quoque latæ & explicatæ fiunt.
Maximè autem oriuntur pustulæ illi cuius cutis densa
est, & spissa. *Verrucæ* sunt pustulæ paræ, nimiumque
duræ, rotundæ; quarum quædam clauī dicuntur, quia
parum ad interiora corporis tanquam clauī tendunt, &
in multis membris fiunt ex humiditatis phlegmaticæ
cum cholera nigra admixtione.

Isidorus. Verrucæ singulatim sunt: Satyriasis vero il-
la fortior, & circa ipsam plures inueniuntur. *Isaac.* Ver-
rucæ sunt caro crassa, dura, & spissa, per totum corpus
nata, sed maximè in manibus & in pedibus, ex super-
fluitate quam expellit natura in corporis exteriora.
Sunt autem de phlegmate & cholera nigra, quæ ergo
mollis est & sine dolore, intelligitur esse de phlegma-
te; dura & filia perpenditur esse de cholera nigra,

De Vlcere, & sanie, & cicatrice.

CAP. XXXVII.

Isidorus. Vlcus est putredo ipsa. Vulnus quod ferro fit,
quasi vi vlcus. Et vlcus, quod olet, quasi olcus; vnde
& vlcera. *Sanies* dicta est, quia ex sanguine nascitur: Ex-

A citato enim calore vulneris, sanguis in saniem verti-
tus. Nam sanies non fit nisi vbi sanguis aduenerit, quia
nisi calidum & humidum fuerit (quod est sanguis) pu-
trefieri non potest. Sanies autem & tabes sibi differunt.
Fluere enim sanie viuorum est, tabescere mortuorum.
Cicatrix est obductio vulnerum, naturalem calorem
sanguinis seruans; dicta quod obducatur vulnera, atque
obregat.

Hali. ubi supra. Vlcera, quæ ex adustionibus fiunt, o-
riuntur ex sanguine adusto & melancholico, quem ex-
pellit natura ad corporis exteriora, fiuntque primo
pustulæ grandes, & aperiantur, & dilatantur, & erum-
punt, nigraque vesicæ faciunt. Ait autem Galen.
quod pustulæ omnes, & vlcera quæ corporibus acci-
dunt nimium alba, morpheaque lentiginosa, siue varia,
pessima sunt, & curatione difficillima: Nam & alboris
nimii corpora parum habent sanguinis: Et humores
mali sunt in corporibus lentiginosis. Hisque duabus
causis est vlcerum curatio difficilis; humore scilicet
malo, à quo fit vlcus comestio: Et sanguinis dimi-
nutio, quo bona caro in vlceribus generetur, vt quod
comestum fuerat in integrum reparetur.

De Proprijs & manifestis passionibus capitis ex interiori-
bus causis, & primo de Alopecia.

CAP. XXXVIII.

Auctor. Hæc de morbis qui fiunt in manifesto to-
tius corporis: Nunc restat de illis passionibus
quæ propriæ sunt quibusdam membris. Quædam vero
sunt propriæ capiti, vt alopecia, tyria, tinea, furfures.
Quædam facie, vt lentigines. *Isidorus.* Alopecia est ca-
pillorum fluor circumscriptis fuluis pilis, qualitatem
æris habentibus. *Isaac.* Capillus ex fumo crasso & ca-
lido nascitur, qui ex igneis & incensibus est humoribus,
quo crescente crescunt & capilli; vt pote ab ipso nutri-
ti, hunc fumum qui perdiderit, & capillos perdit. pro
qualitate ergo fumi erunt capilli, vt in herbis videmus
ex terræ humore vel siccitate crescentibus, vel pereun-
tibus, vel augmentantibus. Qui fumus si omnino non
fuerit, pereunt in omnibus capilli, & fiunt calui; quibus
quia nullæ medicinæ subueniunt, iam non amplius co-
mæ crescere possunt. Si autem fumus non ex toto a-
mittatur, sed solum ex aliquo humore inficiatur, infir-
mitas nascitur, quæ alopecia vocatur. Cani ante tem-
pus nascuntur ex phlegmate, quod ex stomacho exit
vel capite.

Raxi. in libro de diuisione & curatione ægritudinum. Alo-
pecia est casus capillorum, & tyria; quæ quando fit
propter falsum phlegma adustum, huius signa sunt, vt
habens eam sit albi coloris, delicati corporis, vnde &
cutis mollis. Fit autem illis qui multum vti sunt cibis
crassis & humidis. Aliquando vero fit ex sanguine in
quo multiplicata est cholera citrina; & huius signa sunt
citrinitas coloris, & extenuatio corporis, & quod in-
firmus assidue vsus est cibis calidis. Aliquando quo-
que fit ex cholera nigra; & huius signa sunt nigredo
corporis, & extenuatio ac siccitas; & quod habens eam
plurimum vsus est cibis melancholicis, vt lentibus, &
carne salita, plurimoque labore. Fit etiam casus capil-
lorum ex defectu nutrimenti, aut ex corruptione hu-
morum, aut ex dilatatione pororum. Et eius signa sunt,
quia corpus siccum est, & extenuatum. Cura vero
eius est dilatio in cibo, & additio in somno, & bal-
neatio, & vini rubei crassique potatio.

Item de Alopecia & Tyria.

CAP. XXXIX.

Alopecia & Tyria passionibus sunt, per quas capil-
li capitis, & barbæ, ciliorumque fluunt. Deno-

minantur autem ab animalibus quibus hæc fiunt. Vulpi namque siue lupis aliquoties accidit pilorum casus, & cutis vulneratio. Serpenti quoque Tyriae accidit ex-
coriari cute: unde & Tytia vocatur in homine cutis ex-
coriatio, licet quidam dicunt, sed falso, Tyriam dici, eo
quod in ea sit pilorum emissio, ipso in loco contorta
& incurua, qualis est serpentis refluxus.

Materia
prædictorum

Fiunt autem ambæ aut ex cholera acuta, quæ san-
guini miscetur, qui ad membra in quibus sunt capilli
fertur: unde capilli desluunt adustionis causa, quæ illis
accidit; Et huius signum est, quia loci calor ad nigrum de-
clinat: aut ex humore phlegmatico, falsoque, & acuto
sanguini mixto: Aut etiam ex phlegmate crasso, & vis-
coso; quia loca opilat, quibus vapores capillos gene-
rantes ascendunt; Et huius signum est loci color albe-
scens. Nonnunquam autem accidit totius corporis
depilatio his de causis. Dicit autem Hippocras, quod
si ei qui habet Alopecia varices innascuntur, capilli
capitis redeunt: Sed cui Alopecia inest, raro nascun-
tur varices.

Alia causa
desluxus ca-
pillorum.

Nonnunquam vero capilli desluunt ex cibi imminu-
tione, & boni vaporis paucitate, vel etiam raritate: Va-
por enim capillos creans, si rarus fuerit, egressus spar-
gitur, & dissipatur, nec capillorum generationi congre-
gatur, sicut fumus cum largo loco egreditur. Fit etiam
nonnunquam capillorum casus post acutos statim
morbos, causa grauis caloris, malitiaeque vaporis. Quæ-
damque vero ex consumptione bonæ humiditatis à cor-
pore, sicut phthisicis contingit & hecticis.

De tinea & fursure.

CAP XL.

Quid tinea,
& quotuplex

Tinea sunt vlcera parua in capite nascentia, qui-
bus inest vesica, siue putredo. Huius species sunt
quinque. Prima vocatur fauosa, quæ fit ex falso phle-
gmate, & est vlcus quo cutis capitis subtilibus for-
aminibus perforatur, in quibus est humiditas fauo si-
milis. Secunda dicitur viscosa, & est rotunda & dura, cu-
ius in interioribus rubor est, & in interioribus quid-
dam granis ficuum simile. Tertia vocatur ameda, &
sunt vlcera cum quibus sunt foramina multa subtilia,
sed prædictis minora: ab his egreditur humiditas simi-
lis aquæ lauationis carnis. Est & quarta species rubea,
pustulæ scilicet rubeæ parvæ, quasi mammillarum ca-
pita, à quibus humiditas fluit sanguinis aquositate si-
milis. Quinta species eius est sicca alba lupino similis, à
qua etiam quasi cortices fluant albæ. Fursures sunt cor-
pora parua tenuia fursuri similia, quæ fluant à capitis
cute sine vlceratione. Fiunt autem ex vaporibus falsi
phlegmatis, aut ex sanguine cui cholera nigra misce-
tur.

Quid fursu-
ris.

Vnde fursur.

Cura fursu-
ris.

Avicenna ubi supra. Fursur est cantabrum, quod
est in capite modus excoiationis, propter corruptio-
nem in complexionem, cum impletionem in superficie
cutis, peiorque prouenit ad vlcera, & ad corrupen-
dum origines capillorum: & fit à materia acuta, aut san-
guine melancholico, & quandoque propter malitiam
complexionis in capite. Fursurem quidem leuem de-
struit epithema cum oleo rosato & violato, & cum
muscullaginibus. Fursur autem vehementior indiget
illis quibus est absterfus, & resolutio fortis, deinde ad-
hibenda sunt ea quæ humectant, & æquant. Fursur
denique malus, valde perducens ad vlcerationem ne-
cesse habet in curatione, vt mundificetur corpus cum
phlebotomia, & cum solutione ventris, si causa fuerit
repletio corporis: deinde curetur cum eo quod radit,
& post semper adhibeatur oleum.

De passionibus quæ apparent in ceteris membris
ex interioribus causis.

CAP. XLI.

Isidorus. Parotidæ sunt duritiæ vel collectiones, quæ
ex febribus, aut ex alio aliquo nascuntur in aurium
vicinitate. Vnde & parotidæ sunt appellatæ: Ora enim
Græcè, auricula dicitur. Lentigo est vestigia macularum
paruula, in rotunditate formata à specie lenticulæ di-
cta.

Quid paro-
tides.

Quid lentigo.

Materia len-
tiginis.

Hali. ubi supra. Lentigines amplius in genis fiunt
& confinis, & ex sanguinis admixti vaporibus, ac
melancholicis humoribus, qui sunt in stomacho, vel
in omni corpore, sicut prægnantibus contingit, cum in
eorum corporibus, humores mali fuerint adunati.
Morum est pustula vlcerosa, quæ amplius in facie ori-
tur, & hoc ex humore crasso, in quo est acumen. Ad-
ustiones etiam in facie fiunt rubeæ, liuidique ruboris,
& plurimum vlcerosæ. Et sciendum, quoniam vlcera,
quæ vel in his, vel in alijs membris rotunda sunt &
profunda, pessima sunt, cæterisque deteriora, quia
fiunt ex materia crassa & acuta, siue calida.

Quid mori.

Quid vari-
ces, & qui-
bus maxime
contingant.

Varices sunt repletio venarum quæ sunt in cruribus
earumque crassities, ex humore facta melancholico,
qui ad eas decurrit, easque replet. Fit autem maxime
morbus hic eis, quibus continuus & diuturnus est cru-
rum & pedum labor, diuque stant super pedes erecti:
Sic enim descendunt humores ad venas prædictas; vn-
de nautis, & onera ferentibus, amplius accidit. Huius
signum est, quia venæ complicantur, & crassæ fiunt, ad
virorem nigredinemque decliues. Fissuræ manuum, &
eorum quæ sub pede vel calcaneo sunt, ex cholera ni-
gra, & mala, siccaque complexionem, quæ his locis do-
minantur, fiunt.

Vnde fissura
manuum &
pedum.

De vulneribus & fracturis.

CAP. XLII.

Sequitur de his quæ ex causis exterioribus fiunt, id
est de continuationum separationem; quæ si fiat in
carne, vulnus dicitur; vel si tempus eius diuturnius fue-
rit, vt putrefiat; vlcus appellatur. Si autem fiat in osse,
fractura nominatur. Vulnerum alia simplicia sunt, alia
cum aliis composita. Vulnus simplex, aut est incisio so-
la, quam nulla sequuntur accidentia; aut scissura can-
tum, nullis ablatis membri partibus. Incisio autem, a-
lia parua est, alia magna. Scissura quandoque alia vacua
est, alia sicca, alia rubiginosa & sordida, scilicet putre-
dinem habens. Et hoc fit propter debilitatem digestio-
nis cibi ad eam venientis. Cuique etenim membro duæ
superfluitates fiunt. Vna scilicet subtilis, quæ per po-
ros dissoluitur; altera vero crassa, ex qua sordes super
cutem generantur. Ex hac itaque rubigo siue putredo
nascitur in vlcere, cum naturalis calor non valeat illam
subtiliare, sordesque dissolvere. Huiusmodi vulnera
manifesta sunt, nec egent significatione.

Vulnera alia
simplicia, a-
lia composita;
simplex cuti-
sum vari-
diuiditur.

Vnde putre-
do in vlcere.

Vulnera vero composita, quædam cum causis com-
ponuntur, quædam cum morbis, aut accidentibus. Cum
causa, si sit illic materia quæ ad vulnus defluat, cuius
signum est multitudo influxus humiditatis in vlcere. Cum
morbo vero, aliquando organico, aliquando ex mala
complexione: & hoc aut ex calida, cuius signum est
membri rubor & inflammatio, grauisque dolor: Aut
ex frigida, cuius signum est coloris liuiditas, & caloris
paucitas: Aut ex humida, quæ significatur vlceris hu-
miditate, multaque rubigine, carnisque mollietate: Aut
ex sicca, cuius signum est vlceris siccitas, & extenuatio,
& duritia. Organicus vero morbus, alius est secundum
minorationem, vt cum membri pars aliqua decedit; al-
ius secundum magnitudinem, vt apostema quod in
vlcere fit; alius secundum iuncturæ separationem, vt
est amputatio neruorum, fractura ossium. Cum acciden-

Vulnera co-
ponuntur cu
causis, mor-
bis, & acci-
dentibus.

tibus

Fractura o-
ssium quæ
simplex, quæ
dam tempo-
ra.

Quid fissu-
& quot m-
diu se habet

Cancer est
vulnus infa-
nabile, &
quasi lepra
membra vni-

Animalia
differunt
in venenâ
impingunt

Causarum
in carne, &
signa eius

Fractura os-
sum quoddam
simplex, qua
dam compo-
sita.

Istius autem vulnerum compositio est, sicut dolor qui cum eis est, siue cum dolore qui ea sequitur. *Ostium* quoque fractura alia simplex & singularis, alia cum vulnere & apostemate composita. Hæc omnia, quia sensui patent, significationibus non egent.

De Fistula, & cancro, & igne sacro.

C A P. XLIII.

Quid fistula
& quod mor-
bus sit habeat

VNumquodque autem vlcere simplicium, siue compositorum, si quadraginta dierum spatium transierit, fistula deinceps appellatur. Fistulae tamen veraciter vlcera sunt profunda, quibus os strictum est, & interiora larga, in quibus est caro dura & alba, nec dolorem patiuntur. Et aliquando quidem tenuia siccaque videntur, aliquando vero plurimæ humiditatis. Aliquando etiam ab eis continuè decurrit humiditas, aliquando interciditur, aliquando os eius clauditur, aliquando aperitur. Nonnunquam autem ad os fistula peruenit, ipsumque putrescere facit. Aliquando vero ad nervos, aut venas, aut aliqua nobilia membra peruenit, eaque comedit. Præterea nonnunquam fistulae concauitas in longum recta extenditur, & plerumque per transversum limaue fertur. Huic etiam nonnunquam ora sunt plurima. Ex lib. de chirurgia. Fistula non solū ab interiori nascitur sed etiam ab exteriori sicut derelictionis causa: Cum enim percussio male curatur, fistula sequitur, & hoc maxime inter utramque spatulam.

Isidorus. Cancer à similitudine maritimi animalis vocatur, vulnus (sicut medici dicunt) nullis medicamentis sanabile. Aiunt ergo præscindi debere à corpore membrū ubi nascitur, ut aliquando diutius vivat, & tamen inde mortē quamlibet tardius affuturam. *Avicenna ubi supra.* Cum autem cancro non sit sanatio, qui est lepra membri vnius, quid de lepra dicemus, quæ est cancer corporis totius? Verumtamen cum lepræ sit per totum corpus spargi, quando curationes ea fortes administrantur, his ægritudo sustentatur, nec agit super membra simplicia. *Isidorus.* Erysipela est, quam Latini sacrum ignem appellant, id est execrandum per antiphrasim. Si quidem in superficie rubore flammeo cutes rubescunt, tunc multo rubore ab igne vicina inuaduntur loca, ita ut etiam febris excitetur.

De Morbis & puncturis venenatorum.

C A P. XLIII.

HAlii ubi supra. Continuationis autem separatio quæ sit ab animali, nihil ab aliis vulneribus differt, si animal ipsum veneno caret: Morsus autem & puncturas animalis venenati sequuntur accidentia pessima. Animalium quidem venenum habentium, aliud quoddam mordet, ut canis rabidus; aliud pungit, ut scorpium; aliud ore atterit, ut serpentes.

Isidorus viatico. Canis naturaliter frigidus & siccus est, cui nigra dominatur cholera: unde ex sui abundantia immutata, & putrefacta, & toti corpori dominans ita corrupta, necesse est rabidos faciat, & maxime in autumno & vere. *Signa cognoscendi canem rabidum;* quia alii canes eum fugiunt, profugus, & soliuagus, & nutat quasi ebriosus, oris aperti, linguæ dependentis: Saliva nimia de ore eius currit, oculi sunt inuersi & rubicundi, auriculæ inuersæ, cauda inter coxas, oculi aperti. Etenim de lapide, siue quolibet alio obiecto offenditur, & cuilibet rei visæ repugnans, etiam umbræ suæ latrat; quem cum canes vident, fugiunt, timentes eum, latrantes super ipsum.

Auctor. Item de morbis & puncturis animalium iam superius habitum est, ubi de naturis animalium vniuersaliter & particulariter dictum est.

De diuersis speciebus venenorum.

C A P. XLV.

A*Vicenna libro quarto.* Venenorum species duæ sunt; una scilicet faciens operationem suam cum qualitate quæ est in ipso: Alia vero faciens cum forma sua, & tota substantia sua. Et prima quidem species, aut est corrodens & putrefaciens, sicut lepus marinus; aut inflammans calefaciens, ut eufobium; aut infri-
gidans stupefaciens, sicut opium; aut opilans vias anhelitus in corpore sicut plumbum vltum. *Secunda* vero species est, ut napellus, cornu spicæ leopardi, & similia; & hæc sunt deteriora venena.

Item quædam venenorum veniunt & agunt super vnum & idem membrum; ut cantarides super vesicam, & lepus marinus super pulmonem. Quædam vero super totum corpus, ut opium. Et omnis quidem veneni, quod non interficit cum permutatione complexionis, aut cum putrefactione, aut cum aduentu super membrum, possibile est ut effectus sit post tempus: & salus ex eo est cum resolutione ei accidente, & per illud quod ei succedit, per sudorem, & similia; aut per curationem contrariam.

Dixit autem Galen. quod alfarfas interficit hominem, & non turdos, quia non peruenit in turdis ad cor, nisi post spatium in quo iam passus est à corpore passionem, post quam non remanet nisi passio conuersionis cibi. In homine vero festinat ante illud propter latitudinem meatuum, & vehementiam caliditatis, & virtutem motuum attrahentium arteriarum (Et fortasse alfarfas non est venenum per comparisonem ad complexionem turdorum) Vnde si non conuerteretur in cibum, & perueniret ad cor eorum, sicut peruenit ad cor hominis, cum velocitate interficeret, inquit. *Demique* fuit quædam anus, quæ primo suscepit de napello rem paruum, deinde non cessauit eo uti donec assuefacta est cum eo, nihilque ei nocuit. *Dixit etiam Rufus,* quod nutrita fuit puella cum veneno, ut interficerentur per eam reges qui cum ea conuenirent, & quod ipsa in complexione sua consecuta est, ut saliva eius interficeret animal, & non appropinquaret ei gallina.

Venenorum autem quædam sunt ex mineris, ut lapis armenus, argentum viuum, litargirium, cerusa, gipsum, calx, arsenicum, alumen, limatura ferri, vel eius scoria. Quædam autem ex plantis, ut napellus, cornu spicæ, eufobium, scammonia, almezereon, id est lacticia, cameleon, oleander, ana cardi, stasifagria, ruta agrestis, helleborus albus & niger, ciclamen, & succus cucumeris asinini, species nigellæ malæ, agaricum nigrum, squilla agrestis, cortex rizi, semen vrticæ, titimallus, medullæ fructuum rancide. Et hæc quidem sunt, medicinz venenose frigida ut opium, sadix, mandragora, iusquiamum album & nigrum, coriandrum, psilium, fungi, & tubera mala. Quædam etiam venena sunt ex animalibus, de quibus superius in tractatu de naturis animalium plenius dictum est.

De Communi via cognoscendi passiones membrorum interiorum.

C A P. XLVI.

HAlii ser. 9. Passionum autem quæ nascuntur in membris interioribus non adeo facilis est cognitio, sicut earum quæ sunt in exterioribus. Ideoque medium exerceri necesse est in actionis cuiusque membri cognitione, & complexionis, ac substantiæ, & utilitatis, atque figuræ. Loci quoque in corpore, & quam cum cæteris membris colligantiam atque participationem habeat, quosque vel quantos humores contineat, & alia huiusmodi, quæ superius diximus cum de membrorum habitibus tractaremus. Ex his enim

Dua species
venenorum.

Quædam ve-
nena agunt
super vnum
membrum,
quædam su-
per totum cor-
pus.

Quod est ve-
nenū respice-
ntu hominis
potest brutis
quibusdam
non nocere,
imo quibus-
dam homi-
nibus veno-
num non nocet
propter
assuetudinem

Venenorum
quædam sunt
ex mineris,
quædam ex
plantis, quæ-
dam ex ani-
malibus.

Vnde cogno-
scendus mor-
bus interior.

interioris membri cuiusque morbus intelligitur, in quo sit membro, qualique membri loco perpenditur, ipsius quoque membri qualitas, quantitasque discernitur. Oportet itaque nunc aperiri viam ac regulam, qua tenditur ad interiorum membrorum notitiam: Est autem octonaria.

Octofuit via
cognoscendi
membra in-
teriora infir-
mari.

1.

Prima est via quæ ex actionis nolemento sumitur, cum enim alicui nolementum accidit actioni, membrum in quo sit significat infirmari, vel morbo sibi proprio, vel alterius infirmantis comparatione membri. Verbi gratia: Appetitus imminutio, significat oris stomachi incommodum, quod aut est ei proprium, aut sit ex cerebri, in quo est passio participatione.

2.

Secunda via sumitur ex his quæ de corpore emittuntur. Et hoc aut ex eorum substantia; ut hypostasis quæ est in fundo vrine, si fursuri similis sit, passionem vesicæ significat; si verò frustis carnis, passionem in renibus esse manifestat: Aut ex eorum quantitate, ut si cum egestionem frusta carnis magna exeat, intestinorum crassorum vlcerata significant; si parua subtilium: Aut ex emissorum loco, sicut vlceris squamæ cum emittuntur à corpore, si cum tussi exeant, vlceris esse significant in anhelitus membris. Si cum vomitu, in stomacho; si cum egestionem, in intestinis.

3.

Tertia sumitur ex doloribus cuique membrorum proprijs, ut si dolor cum pulsatione sit, passio est in arterijs, aut in membro multas arterias habente. Si vero cum punctura, passio in operimentis significatur esse: & si cum eo sit grauitas, in membro motum habenti & sensum, ostenditur esse. Si vero dolor extenditur, & in ambo latera progreditur, passio in nervis esse significatur. Quod si molliter extenditur, passio in operimentis ossium esse perpenditur.

4.

Quarta ex infirmi membri loco accipitur, ut si dolor sit in dextro latere, passionem esse significat in hepate, si in sinistro, in splene. *Quinta* sumitur ex apostemate, & hoc ex eius figura, quia si sit medius circulus, qualis & primæ lunæ, intelligitur esse in hepate; si autem oblonga sit, aut quadrangularis, est in lacertis membri.

6.

Sexta sumitur ex accidentibus cuique membrorum proprijs; & hoc aut ex colore, ut generum rubor peripneumoniam significat, & citrinus color hepatis passionem; nigredo linguae, causon, & febris incendium. Aut ex figura, ut vnguium curuatio phthisim. Aut ex his quæ egrediuntur e corpore, ut humor lauaturæ carnis similis, debilitationem hepatis.

7.

Septima ex participatione membri patientis cum alijs, ut cum digitis ante accidit nolementum in sensu sine manus compassione, nobis significatur quod passio sit in pari nervorum qui ad manus feruntur. *Octava* sumitur ex inuestigatione, vel interrogatione: ut si querenti dolorem sub hypocundrij, ægro medicus dicat, & interroget quo sentiat eum loco, & respondet in latere dextro, passio est in hepate; si in sinistro, in splene; si autem in medio, est in stomacho.

De Diuisione passionum interiorum, & primo de
passionibus cerebri.

CAP. XLVII.

Hæc de communi cognitione passionum interiorum membrorum. Sequitur de proprijs significationibus, & causis singularum. Harum itaque quædam sunt in membris animalibus, quæ sunt cerebrum, & nucha: neruique qui ab eis oriuntur, & organa sensus, & anhelitus. Quædam in instrumentis spiritus, quæ sunt pectus, diaphragma, cor, pulmo, eiusque canalis, & guttur. Quædam in ciborum organis, quæ sunt meri, stomachus, hepar, intestina, splen, fel, &c. Quædam autem in membris genitalibus siue generatiuis, quæ sunt vulua, matrix, menthla, testiculi, mammae. De his itaque per ordinem dicemus, & primo de his quæ membris accidunt animalibus, ab his quæ cere-

Membra cor-
poris in qua-
tuor capita
distribuantur

Abro ac panniculis eius accidunt, exordium sumentes. Dehinc à superioribus ad inferiora descendentes. Igitur passiones quæ in cerebro & eius operimentis fiunt, hæc sunt: Cephalea, phrenesis, mania, mentis alienatio, letargia, obstupescitio, congelatio, cogitationis & memorie corruptio, scotomia, vertigo, ppressio, apoplexia, epilepsia, melancholia, & amor. Incipiemus autem à Cephalea.

De Cephalea, & causis eius, & signis.

CAP. XLVIII.

Isidorus. Cephalea ex causis nomen habet, capitis enim passio est, & Græci caput *cephalin* vocant. *Hali-ubi supra*. Cephalea autem est in toto capite, aut in eius medietate, & vocatur hemigranea. Harum singulæ fiunt, aut operimenti causa, quod cutem capitis subiuvoluit: Aut operimenti causa quod ipsum cerebrum circumvoluit. Et illius quidem quæ est in toto capite, quædam est critica, quædam vero febrem sequitur, & quædam singularis ac per se est. *Illa quæ febrem sequitur*, fit ex repletionem capitis à vaporosis humoribus & acutis. Et hæc, aut ex humore malo fit qui concluditur in stomacho, eiusque signum est subuersio, & cordis palpitatio: Aut ex humore in toto corpore congregato, aut ex capitis debilitate, aut ex nimio febris calore, sicut in tertiana contingit, & causon.

Illius autem quæ singularis est ac per se, quædam ex ipso sit proprio capite, quædam ex eius cum stomacho participatione. *Quæ vero capiti propria sit*, alia ex mala complexionem, alia ex organico morbo, alia ex necessitate, alia ex percussione. *Quæ autem ex mala complexionem est*, aut ex mala simplici & singulari, aut cum materia. *Complexio mala simplex*, aut est calida; & fit ab interiori causa, sicut à calefactionem operimenti cerebri ex calidiorum ciborum, vel medicaminum porrectionem dolorem capiti concitantium, quales sunt veteres nuges, allia, cepe: Aut ab exteriori causa, sicut illi fit quem æstus solis molestat. *Aut est complexio frigida*, & hæc similiter aut ab interiori causa est, aut ab exteriori supradictæ contraria. *Complexio vero sicca* facit cephalicam debilem. Humiditas autem si singularis est, cephalicam non gignit, nisi quando multa est materia, & tunc cephalicæ fit per extensionem, quæ est ex materis multitudinem. *Quæ autem fit ex mala complexionem eum materia*, quædam est cum materia sanguinea, quædam cum cholericæ, quædam cum phlegmaticæ, quædam cum melancholicæ, & vnaquæque propria habet signa.

Quæ vero fit ex organico morbo, nascitur ex opilationem. Opilatio vero significatur, ex parte humorum viscosorum multitudinem, aut ex apostemate. *Quæ autem ex ventositatem nascitur*, signum hoc habet, quia fit cum extensionem. *Quæ vero ex percussione vel collisionem*, signis non indiget, cum eius manifestæ sint causæ, sed infirmi tantum interrogationem. Hæc est igitur cephalicæ diuersitatem, quæ propriè capitis est, assignatio.

Illa vero quæ oritur ex capitis cum stomacho participationem, fit aut ex humore cholericæ, clauso scilicet in stomacho, aut ex phlegmate putrido: fit etiam ex ciborum multitudinem, vel ex vini potationem, cuius vapores acuti ascendunt ad cerebrum, & fit ebrietas ex debilitate membri, scilicet ex defectionem cerebri in vaporum susceptionem. Omnis autem cephalicæ quæ fit ex stomachi causa, leuior fit cum stomachus alienatur, siue exinanitur; grauior autem cum ille grauatur, aut in eo cibi corrumpuntur.

Adhuc de eodem.

CAP. XLIX.

Hæc est igitur assignatio diuersitatem cephalicæ quæ fit in toto capite. Est autem alia quidem acuta, citoque dissoluenda, & hæc absolutè vocatur

Morbi seu
passiones me-
mbrorum ani-
malium, id
est cerebri,
&c.

Causa cepha-
licæ, & varia
eius diuisione,
& signa

Ex quali co-
plexione ma-
la oritur
cephalicæ.

Signa cepha-
licæ oria ex
morbo organico,
ex ventositatem,
aut percussione,
&c.

Materia &
signa cepha-
licæ ex stom-
achi participationem.

Cephalicæ
acuta, a-
lia tardia.

Vnde dicitur
nondum
dolor capitis
fit intra cranium,
aut in operimentis
eius.

Vnde hemigranea.

Causa quæ
est cephalicæ

Difficile est
certo cognoscere
quænam
partem capitis
dolor afficiat.

Quid phrenesis.

Signa eius.

Vnde oria

catur cephalica: Alia vero tarda, & ad dissoluendum dura, & hæc appellatur cassis, vel galea, siue galeata. Hæc ex qualibet facili causa tumultuatur, vel excitatur, ut vocis sono, & ignis intuitu: Odorum quoque cerebri replentium ventriculos respiratione, cum vini potu. Fit autem hæc species in pluribus ex humore frigido phlegmatico & crasso, & ex opilatione, & ex plurimo vento, siue forti ventositate, aliquando etiam ex calido humore. *Aut enim Gal.* Quia quorum facile implentur capita, loca capitis quæ passiones suscipere possunt, aperta sunt, & passioni oportuna. Quod si mala diæta regantur, incidant in passionem quæ cassis dicitur: nec à veritate remotum est, horum dolores quosdam in operimentis cerebri sentire, quosdam ex operimento craneum circumdante. Differunt autem hæc duo, quia cui passio est intra craneum, dolor usque ad radices porrigitur oculorum. Cui vero usque ad oculos non perfertur, passio est in operimento, quo cranei os ab exteriori vestitur. Naturæ vero quæ repletioni capitis apparatus sunt, in quibus acuta ventositas generatur, corpora vaporosa sunt, & in ore stomachi superfluitates cholericæ aggregantur. *Aut etiam.* Vigiliæ longæ capitis dolorem excitant, quia digestionem corrumpunt, & vapores ad cerebrum attollunt. Similiter & longus somnus, quia digestionis multitudine replet cerebrum acuta siue calida humiditate.

Cephalica verò, quæ dicitur hemicranica fit in capitis tantum medietate, & hæc oritur ex malarum qualitatum humoribus calidis aut frigidis, operimenta cerebri replentibus, aut ex vaporibus à stomacho ad cerebrum ascendentibus; & huius significatio est doloris sensus ex una parte, in cranei capitis interioribus. Hanc in oculis accidentia mala sequuntur, & nonnunquam visus consumitur. Fit autem hæc passio sæpe cum circumtibus, siue interpolationibus.

Cephalica quoque quandoque fit ex euacuatione, quæ siccitate contingit, qualis est nimis sanguinis fluxus à naribus, aut menstruorum, aut hemorrhoidarum; solutio quoque naturæ, siue ventris. Fit etiam post coitum, ex cerebri debilitate. Fit etiam quandoque ex sensus multitudine, siue bonitate, quæ scilicet ex cerebro productus ad stomachum emittitur. *Cephalica* quæ ex passione capiti propria generatur, secundum maiorem partem stabilis est; quæ autem ex alicuius membri passione nascitur, illius membri prius incipit ægrotudo, & ab hinc cephalica subsequetur. Fertur autem nonnunquam ex eius magnitudine vocem amputari, propter incommoditatem accidentem nervo, qui ad guttur & gurgulionem protenditur. Tradit etiam Galen, hanc in quibusdam capitis partibus fieri sine aliis, & aliquando in operimentis, nonnunquam in venis, & nunc quidem extra craneum, nunc autem intra, quorum certa cognitio est difficilis.

De phrenesi.

CAP. I.

Sidorus. Phrenesis appellata est, siue ab impedimento mentis, Græcè enim mentem *phrenas* vocant: seu quod dentibus infrendat, nam frendere est dentes concutere. Est autem perturbatio cum exagitatione & demencia, ex cholerica vi effecta. *Isaac in viatico.* Phrenesis ut absolute definiatur, est calidum apostema in pelliculis cerebri, quam semper sequuntur vigilie, & alienationes. *Rex. in Almanfore, 19. par.* Cum autem invaserit synochus, & in eius capite fuerit grauedo fortis, & in facie & oculis intensa rubedo, dolor quoque capitis, & horror luminis affuerint, signa phrenesis certissima iudicabuntur. Quod si lingua nigra vel citrina fiat, & alienatus sensum amittat, multumque vigilet, iam phrenesis perfecta est.

Hali. ubi supra. Phrenesis aut ex mala complexionem calida fit, quæ cerebro & eius operimentis siue pelliculis accidit, aut ex apostemate calido, quod in eiusdem

operimento fit aut ex multitudine cholere quæ in venis eius existit. Illa quæ fit ex apostemate, difficilior est, siue durior atque fortior. Apostema vero calidum, aut ex cholera rubea fit, aut ex sanguine, aliquoties etiam aliquid phlegmatis admiscetur. *Harum omnium signum est continua febris, cuius calor non multum fortis est sub tactu, sed tranquillus & mediocris.* Facies tamen & caput calidioris tactus sunt quam reliquum corpus.

Hanc etiam passionem sequitur mentis alienatio, & vigilia; nonnunquam etiam quidam somnus, à quo cum clamore excitantur, & saltu. Horum quoque lingue nigrescunt, & asperantur. Sed & de vestibus aliquid legunt, siue floccos accipiunt, propter phantasie corruptionem. Nonnunquam etiam lachrimantur, etiam eorum oculi quandoque sunt obthalmici, quandoque sicci. *Et si* quidem hæc passio fit ex apostemate sanguineo, sunt accidentia cum risu, sopore, oculorum rubore, garrulitate, & ineptia, calorisque tactus acutus, & pungens. Si autem ex apostemate cholerico, accidentia prædicta sunt cum ira, malisque moribus, & perfidia. Si vero ex apostemate nigro, accidentia hæc infania comitabitur, & saltus. Et si in hepate, levitates garrulitatis, quorum copia, timor & fletus. Cum autem in arterijs aliquid phlegmatis admiscetur, pariter fit etiam obstupescitio, siue somnus peruvigil. Est autem in his omnibus pulsus debilis parvus, & in eo durities moderata, varietas multa, frequens anhelitus atque varius, & quandoque spiritus angustia.

De Mania.

CAP. LI.

Sidorus. Mania, ab infania vel furore vocata est, nam Græcorum vetustas furorem *manichem* appellabat; siue ab iniquitate, quam Græci *manias* vocaverunt; siue à divinatione, quia divinare Græci *mantenim* vocant.

Hali. ubi supra. Mania cerebro accidit ex apostemate quod fit in diaphragmate, propter comparticipationem nervi, qui ad ipsum à cerebro descendit. Omnia vero quæ in phrenesi apparent accidentia, mania quoque sequuntur, nisi quod sint debiliora: sed febris fortior est, & calor in omni corpore manifestior, propter passionis, siue patientis membri propinquitatem ad cor. Hipocundriæ verò, & quæ subsunt illis sursum trahuntur, & quandoque spiritus siue anhelitus ardetur, pectus & latera & hipocundriæ simul calent, eo quod hæc membra diaphragmati vicina sunt; quemadmodum in phrenesi facies & caput calidiora sunt, propter viciniam cerebri. Hæc duæ passiones acutæ sunt, & permolestæ, & in utraque fit alienatio mentis, cum febre. Est & alia mentis alienatio, quæ fit caloris febrium acuta rum virtute, & hoc ex febris vaporibus ascendentibus, capitisque debilitate. Quibus autem phrenesis grandioribus accidit, plurimum non evadunt, eo quod hæc passio huic ætati contraria sit.

De Lethargia.

CAP. LII.

Sidorus. Lethargia à somno vocata est: Est enim oppressio cerebri cum obliuione & somno iugi, veluti stertentis. *Hali. ubi supra.* Lethargiam dicunt phrenesim esse frigidam. Est autem materix corruptio, proveniens aut ex mala complexionem frigida & humida, aut ex materia phlegmatica, quæ cerebro vel eius puppi dominatur, sicut phrenesis ex cholera rubea in cerebro dominatione nascitur. Huius signa sunt tepida febris & lenta, propter putredinem phlegmatis; obstupescitio quoque & sopor. Accidit etiam his alienatio, siue confusio mentis, & oscitatio multa; ora, tanquam obliiti claudere, habent aperta. Horum quibusdam accidit ventris solutio phlegmatica, quorum ventres constipantur, & eorum vrina tanquam asinorum est

Varia signa
& effectus
phrenesis

Ex diversitate materia
apostematis
phrenesis
varios habet effectus

Mania unde
conferat &
quomodo à
phrenesi differat.

Tam in phrenesi, quam
mania fit alienatio mentis
cum febre.

Quid lethargia, & unde
oriatur.

Signa eius.

turbi-

turbida: nonnullis autem accedit tremor, & extremarū sudor; facies eorum ad nigredinem declinat, & parum intumescit, pulsus eorum magnus atque diuersus, & æstuosus, siue fluctuosus; anhelitus quoque tardissimus, debilis, & varius. Si autem siccitate fiat lethargus, obstupescationis locum obtinet peruigilatio. *Lethargia* fit ex apostemate phlegmatico, accidente in occipitio. Huius signa sunt profundus somnus cum febre continua, caliditasque non fortis, & albedo linguæ, ac difficultas aperiendi palpebras; quæ etiam cum aperiuntur, velociter redeunt. Fitque ex cholera nigra; & signum eius est, quod oculi remanent aperti non palpitantes, sicut oculi intuentis in vnum locum sine motu, nec clauduntur.

Alia signa.

De stupore mentis & vigilia.

CAP. LIII.

Stupor men-
tis duobus
modis fit.

Isaac in *viatico*. Stupor mentis est, quasi somnus oculis clausis; quod duobus modis fit. Aut enim infirmus nimium sic somniculosus, vel parum. Nimia somniculositas tribus modis extat. Vel de sola humiditate, velut ebriosi patiuntur; vel de frigidityte, sicut superniue vel glaciem cadentes sustinent; vel de vtroque, sicut in apoplecticis videmus, & lethargicis. Secunda, parua scilicet somniculositas, non ex somno, sed quasi dormitantis pigritia, quæ non contingit nisi ex defectione, vel dissolutione virtutis. *Razi. ubi supra*. Stupor fit ex repletione sanguinis, & eius signa sunt vehemens rubedo coloris, ac multitudo nuchæ, & spuci.

Vnde oria-
tur stupor.

Hali. ubi supra. Obstupescatio siue stupor peruigil, quæ cum vocatur, aut ex mala complexionem cerebro accidenti frigida & humida; aut ex materia phlegmatica; aut acutæ febris causa; vel percussione, quæ lacertis temporum est facta; vel oppressionis, quæ cerebro accidit; aut ex ossium cranei fractura; aut ex lamineis, siue frustulis, quæ sub cranei fracti ponuntur osse, cum illud medicus vult curare.

Vnde vigilia

Vigilia verò siue peruigilatio fit, aut ex mala complexionem, quæ cerebro accidit sicca, aut ex materia melancholica. Cumque huius causæ cum causis stuporis componuntur, oritur passio prædicta quæ vocatur cumma; & si quidem phlegma plus abundet, obstupescatio fiet manifestior; si vero siccitas, vigilia maior. *Æger* itaque se habet tanquā dormiens ex pergefactus, seu vigil, oculique eius aperti, mens confusa. Accidit quoque ei garrulitas, quæ & phreneticis; & omnino passionis huius signa, ex lethargicorum & phreneticorum signis sunt composita. *Huius* autem propria signa sunt hæc: Infirmus iacet supinus & extensus quasi mortuus, facies eius interdum turgida, color ad nigrum declinans; nonnunquam vrinæ difficultas, aliquando fluxus siue mollietis, spiritus eius siue anhelitus non apparet, pulsus quoque debilis est, paruus ac frequens. *Auc. 3. can.* Vigilia est dispositio animalis ad instrumenta sensus & motus, vt eis vtatur. *Isaac ubi supra*. Vigilare est duobus modis. Naturale, & vocatur ex pergefactio somni: Extra naturam, & vigilæ vocantur. Vigilæ sunt ex nimio motu cerebri, & ex siccitate cholerae rubrae vel nigrae, vel ex non temperato calore, vel ex falsis humoribus in cerebro nascentibus.

Signa vigi-
liaVigilia du-
plex, natura-
lis, & extra-
naturalis, de
qua in præ-
sent.De congelatione, & cogitationis ac memoriæ
corruptione.

CAP. LIV.

Quid conge-
latio & in
deprominat.

Hali. *ubi supra*. Bothocos, id est, coagulatio siue congelatio, fit ex opilatione, quæ puppi cerebri accidit ex humore frigido humido & crasso. Fit autem ex potu aquæ frigida, vel in ea balneatione; vel fructuum refrigerantium comestione. Sequitur de cogitationis & memoriæ corruptione. Aliquando quidem cogitationi tantum accidit corruptio, aliquando memoriæ, plerumque vero vtriusque; sicut desipientia se-

nibus accidit, debilitatis cerebri causa, & corruptionis. Fit autem corruptio hæc, aut ex mala complexionem frigida, simplici que cerebri, aut ex materia phlegmatica. Cum igitur hæc passio fit ex mala complexionem frigida, cum obliuione, accidit & cogitationis malitia siue corruptio, pigritia quoque & grauitas, soporisque nimietas. Si vero cum frigore est humiditas, stupor fit, & in somno submersio; scotomia quoque, & obliuio. Si autem siccitas, stuporis loco subintrat immoderata peruigilatio. Cum vero fit ex materia phlegmatica, accidit per nares & os & aures humiditatis euacuatio.

De Scotomia & vertigine.

CAP. LV.

B

Isidorus. Scotomia ex accidente nomen sumpsit, eo quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis. Vertigo autem est quotiescunque ventus confurgit, & tertam in circuitu mittit. Sic & in vertice hominis arteriæ & venæ ventositatem ex resoluta humectatione gignunt, & in oculis gyrum faciunt; vnde & vertigo nuncupata est. *Isaac*. Vertigo vel scotomia visus est corruptela, & subito apparent patientibus omnia quasi voluentia, nebulosa, vel tenebrosa. Causa, nimia humorum est abundantia, cum ventositate mixta: humores isti in caput mouentur ex ventositate, vel fumo de quolibet membro, sicut & de stomacho, ascendente.

Quid scoto-
mia & ver-
tigo.Causa præ-
dictorum.

C

Hali. ubi supra. Scotomia & vertigo fiunt, aut ex ipsomet cerebro, aut cum participatione membri alterius in aliquo incommodo. Scotomia si fiat ex cerebro solo, fit aut ex mala complexionem frigida & humida, aut ex humore phlegmatico cerebri pro re dominanti, fitque abinde resupinatio. Vertigo autem fit, aut ex humore phlegmatico in venis, quæ cerebrum circundant coadunato: Aut ex humore cholericum vel sanguineum, qui ibi est, nec dissolui potest (& ideo voluitur in venis circa cerebrum, indeque fit vertigo) aut aut ex crassa ventositate quæ venis his concluditur, nec ipsa dissolui potest, sed cerebro circumuoluitur; aut ex oppressionem prora cerebri, propter alterius ossis cranei fracturam, vel alterius rei siue causæ pressuram.

Materia sco-
tomia &
vertiginis.

D

Scotomiae signum est, quod homo furenti similis est, membraque eius enervatis similia, propter enervationem quæ menti accidit ex humiditate phlegmatica, quæ cerebro dominatur. Vertiginis autem signa sunt, quod cuncta quæ circumspect, æstimat rotari, & eorum casus imaginatur. Maximeque si quippiam quod voluatur aspexerit; vel seipsum homo rotet sæpius, vertigo fit ei. Et si quidem ex phlegmate fit, oris sapor fit falsus aut acerbus; si autem ex cholera, amarus. Signa verò communia vertiginis & scotomiae sunt visus tenebrositas, auditus grauitas, aurium tinnitus.

Signa eorum-
dem.

E

Cum autem accidit hæc passio, ex participationem cerebri cum alio membro, aut ex passione fit, quæ venis pulsantibus accidit post aures positæ, ex mala complexionem frigida, aut humore phlegmatico, aut cholericum; & horum signa sunt, quia cum prædictis, hæc duæ venæ extensæ sunt ac repletæ: Aut ex passione quæ de duabus venis iuuenilibus oritur ex mala complexionem; aut ex humore phlegmatico vel cholericum; & horum signum est cum his quæ diximus collum distensum: Aut ex passione quæ stomacho accidit ex mala complexionem frigida, vel humore phlegmatico; cuius signum est abominatio siue subuersio cordis, & passionis augmentum, cum multitudo sumitur ciborum, & cum fastidiositas fit cum putredine. vidimus etiam nonnunquam ex acutæ perseuerantia febris, oriri scotomiam.

Causa scoto-
mia ex parti-
cipationem ca-
rebri cum al-
ijs membris.

De Apoplexia.

CAP. LVI.

Sidorus. Apoplexia est subita effusio sanguinis, qua suffocati intereunt; dicta quod ex lethali percussu, repentinus casus fiat: Græci enim *apoplexin* percussio- nem vocant.

Papias. Apoplexia est depressio atque lapsus, & sub- ductio repente veniens, talis ut sine sensu hominem efficiat, & quasi mortuum eum circumuenit. Habet autem paraly- sis similitudinem, sed & multam distan- tiam. *Huius* autem duæ species sunt: Nam maior apo- plexia venit, aut per cibos nimios, aut per vinum mul- tum, aut per balneorum calorem. hi moriuntur subito & cadunt; nam dum comedunt, aut lauant, hoc morbo tenentur. Multi etiam & post cænam dormientes, ex hac causa mortui sūt. Huic nulla res succurrere potest, quia latenter venit, & subito occidit. *Minor* verò quæ est, curatur quidem cum difficultate magna: quæ ita in- telligitur, cum quis velut paralyticus patitur, ex vna par- te corporis non sentiens, lingua ei tenetur ut loqui nō possit, aut loquens difficulter intelligitur, & manibus vota sua ostendere nititur: & si cum digitis strictis te- nere volueris sentit; non enim habet corpus emortuū, sed iacet exanimis, & grauis sibi videtur.

Hali. *ubi supra.* Apoplexia & epilepsia generantur ex opilatione que fit in ventriculis, simul cum omnes opilantur, simulque virtus sentiens & mouens ad membra transire prohibetur: vnde & motus intercipitur, & regi- tiuæ virtutis actiones imminuuntur, ita ut ferè om- nino cessant. Opilationis autem promotio in hac pas- sione fit, aut ex humore phlegmatico crasso & viscoso, aut ex phlegmate cōfuso cum cholera nigra, aut ex san- guine crasso. Fit etiam aliquando ex cholera nigra, & nonnunquam ex repletionem vini, & in ebrietate, & tūc lethalis est, nisi febris supervenerit, aut solvatur hora qua dissolui habet crapula. *Hanc* passionē præcedit acutus capitis dolor, organicorū tumor, visus tenebrositas, vertigo radiorū, phantasia, extremorū frigus, totius pectoris titillatio. Dicit autem Hippocras, quod apo- plexia si fortis sit, incurabilis est; si debilis, nō facile cu- rabilis. **Razi.** *ubi supra.* Apoplexiæ ex sanguine signa sunt, rubedo maxillarū & faciei, ita ut homo quasi suf- focatus sit, exuberatio alguidei, & venarum. Fit autē & ex humoribus crudis phlegmaticis; cuius signa sunt mollificatio corporis, & albedo coloris, ac multitudo nuchæ, & sputi.

De Epilepsia.

CAP. LVII.

Sidorus. Epilepsia vocabulum sumpsit, eo quod mē- tem appendens, pariter etiam corpus possideat, Græci enim appensionem *epilepsiam* appellant. Fit autem ex melancholico humore, quoties exuberaverit, & ad ce- rebrum conuersus fuerit. Hæc passio caduca vocatur, eo quod cadens æger spasmos patiatur: hos etiam vul- gus lunaticos vocat, quod per lunæ cursum comitetur eos in sania dæmonum. Idem & laruatio. Ipse & mor- bus comitialis. i. maior & diutinus, quo caduci tenen- tur; cui tanta vis est, ut homo valens concidat, spumet- que. **Constan.** *in Panteigni nona parte.* Epilepsia est cum to- tum corpus spasmus patitur, ut in terram cadat infir- mus, & aliquando quidem circulariter, siue certis tem- poribus constitutis: Aliquando vero interpolatis & varijs. Huius causa eadem est quæ & apoplexiæ, minor tamen est in fortitudine & virtute. Causa namque fa- ciens epilepsiam non est in omnibus ventriculis cere- bri, sed opilantur quædam eorum viæ neruorum, scili- cet membra corporis mouentium. huius quoque ma- teria minor est quàm apoplectica, in quantitate & qua- litate, & substantia, vnde fit ut infirmus in ea sentiat, se- que moueat, quod non fit in apoplexia. vnde dicunt e- pilepsiam causam, apoplexiæ esse mediam.

A. Quædam autem epilepsia est ex cerebro, quædam ex neruorum spasmis. Et quæ ex cerebro, quædam est ex ipso solo, scilicet ex constipatis eius ventriculis, ut di- ctū est, & opilatione spiritus ac virtutis motuæ trans- euntis ad membra; quæ scilicet opilationes fiunt ex hu- more phlegmatico crasso ac viscoso in hora passionis, in cerebri ventriculos influente; aut ex humore crasso melancholico, aut ex compressione cerebri, quæ fit ex ossis capitis fractura. Aliquando etiam hæc species acci- dit, cum homo rotando, vel circumeundo se mouet, & humores ac spiritus calefiunt, atque mouentur: Inde- que homo turbatus in terram labitur. Quædam autem ex oris stomachi, vel alterius membri colligantia cum ipso cerebro; & hoc fit ex fumo frigido, scilicet phleg- matico vel melancholico, de membro patiente ad ce- rebrum ascendente, eiusque ventriculos implente. Multi hac passione moriuntur, quoniam eius accidentibus molestantur. Plurimum autem euenit pueris & iuue- nibus, raro vero senibus, propter membrorum suo- rum siccitatem.

Razi. *ubi supra.* Epilepsia fit ex phlegmate, cuius signa sunt, mollities corporis, & albedo coloris, complexio frigida, multitudo ciborum frigidorum, multitudo quoque sputi, & muscillaginis, ac spu- mæ, sensuumque conturbatio. Fit autem epilep- sia plurimum in augmento lunæ, & complemento lu- minis eius: fit etiam in eius diminutione. fit autem & ex ventositate frigida in aliquo membrorum resoluta. Et eius signa sunt, quod infirmus illam ex manu, vel pe- de, vel crure eleuari sentit, & quod vsque ad caput a- scendens, epilepsiam facit. Fit etiam quædam ex san- guinis multitudine, cuius signa sunt quod implentur alguidei, & facies rubet, & quandoque sanguis è nari- bus procedit. **Papias.** Epilepticorum duo sunt genera; quæ cum spuma est & cum tremore non curatur; quæ sine tremore, curatur.

De Incubo.

CAP. LVIII.

A. *Vicenna 3. canone.* Incubus est ægritudo qua sen- tit homo quando somnum ingreditur fantasma graue super se cadens, ipsumque comprimens, & an- gustiantur spiritus eius, & intrinsecatur vox ac motus ipsius, & fortasse præfocatur propter pororum opila- tiones, & cum ab ipso separatur, excitat eum subito. Est autem antecessor vnius trium ægritudinum, aut apoplexiæ, aut epilepsię, aut manię. Et hoc quidem cū fuerit ex materiis comprimantibus. & non ex alijs causis non materiatis. *Huius* autem causa secundum plurimum est vapor materietum crassarū sanguinea- rum, aut phlegmaticarum, & melancholicarum, resol- uentis vaporem, & cum resolutione omnis humoris ipsum comitantis. Quandoque vero fit ex frigore ve- hementi caput inuenienti subito apud somnum. Qua- re comprimit ipsum, & incrassat, & contrahit, & efficit in ipso phantasias illas subito; quod fit propter debilitatem cerebri ex caliditate sua, vel complexionis suę malitia.

Papias. Ephialtes est passio qua homines incubo ve- xantur: hos deprehendes ex difficili motu corporis, & somno etiam insolito & graui, quoties suppressi gra- uantur, ut præfocari se homo dormiens sentiat, aut ali- quem sibi irruisse putet, qui corpus eius premendo, exanimare tendat. Vnde & incubus dictus est, a mentis atque sensus incubatione. *Alij* dixerunt, quod ex indi- gestione cibi veniat ephialtes, qua ascendisse aliquem super dormientem fingatur. Fit autem ex cacochymia, id est ex malo humore, aut ex abundantia sanguinis: per somnium enim phantasie cum graui somno oppri- muntur, & cum tormento supini plus suffocantur, ita ut loqui non possint. Aliquoties etiam ita loquuntur per somnium, quasi per diem disputent, aut cū homi- nibus fabulentur: Nimiè tates quoque diuersarū phan- tasiarum aliquando vident, & pauent; ita ut & in somno

Vnde orim-
tur epilepsia.Signa epilep-
sia.Epilepsia cū
tremore non
curatur.Quid incu-
bus, & quid
portendat.Causa incu-
bi.Vnde possit
incubus de-
prehendi.

clament

clament. Fit autē plerumque hæc passio aut ex multo cibo, aut ex vino plurimo, vel ex paruo cibo & potu; hoc est ex plenitudine, vel inanitate, aut ex abundantia sanguinis.

*Incubus nisi
ei succurra-
tur ad epilep-
siam perdu-
cit.*

Razi. ubi supra. Incubus cum assiduus fit & multiplicatur, ei que non succurritur, ad epilepsiam perducit: Fit autem ab assiduatione multi sanguinis in corpore; Et huius signa sunt rubedo oculorum, & somnij dominium fit etiam ex dominio phlegmatis; & huius signa sunt pigritia, & mollificatio corporis, & tarditas sensuum; multitudo quoque sputi, & muscillaginis.

De melancholia nigra, & canina, & amore qui dicitur eros.

CAP. LIX.

I*Sidorus.* Melancholia dicta est à nigro felle: Græci enim nigrum melan vocant, selcolem. Epilepsia quidem in phantasia fit, melancholia in ratione, mania in memoria. *Hali. ubi supra.* Melancholia est alienatio, siue confusio mentis, sine febre. Contingit autem aut ex solo cerebro, aut ex membro sibi colligato. A solo cerebro, ex humoribus melancholicis in eo nascentibus, aut à stomacho venientibus, ibique se coadunantibus; unde animus conturbatur, rationabilitasque mutatur. Ex colligantia vero cerebri ad alia membra, quandoque fit ex humoribus fumeis & melancholicis, à stomacho ad cerebrum ascendentibus; ex materia que est in stomacho, vel subhipocundria: Quandoque vero fit ex totius corporis humoribus incensis. Aliquando etiam fit ex timore, & tristitia, & intentione mala.

*Quid melā-
cholia, &
unde dicta,
sed & unde
oriatur.*

*Varij effe-
ctus melan-
cholia.*

*Quidvis spe-
cies melan-
cholia habet
signa propria
unde quædam
canina dicitur,
& est
hereditaria
& incurabili.*

*Quid amor,
& qua signa
eius.*

*Sunt quædam
signa com-
munia mul-
tis morbis.*

Quidam eorum quibus accidit, mortem timent; quidam desiderant: quidam multiplicant risum, nonnulli verò fletum, plerumque seipsum necant. Alij vasa lutea se esse putant, ne frangantur cauent. Alij se esse bruta animalia æstimant, & animalium voce clamant. Alij verò diuinant, seque diuina prædicare putant. *Præter* hæc autem signa communia, habet etiam vna quæque species signa propria. *Est &* quædam melancholice species, quam qui patitur, Galli Canisque similitudinem habere sibi videtur; unde & ut Gallus clamat, vel ut Canis latrat; nocte ad monumenta egreditur, ibique vsque ad diem moratur. *Huius* signa sunt color citrinus, oculi obscuro, sicci, concaui, os quoque siccum & sitibundum, in pedibus & in facie vulnera & pustule, quia frequenter offendens cadit. Talis nunquam sanatur, & hæc passio à parentibus hereditatur.

Amor est animæ confidentia suspiciosa in eo quod amatur, cogitationisque in illud assiduitas. Huius signa sunt oculorum concauitas, & eorum assidua motio, maximeque palpebrarum. Omnia autem alia membra corporis præter oculos attenuantur, siue macerantur, sed visus pulchritudo remanet. Pulsus eius est ut hominis tristis, & si res amata nominetur, pulsus mutatur, diuersificatur, atque turbatur. *Hæc sunt* ergo significationes morborum in cerebro nascentium. *Sciendum* autem harum quædam esse communes duarum aut trium passionum, ut mentis alienatio phrenesi, & melancholiz; stupor verò lethargiz, & passioni que cum vocatur. Porro quædam vniuersiusque morbi propriæ, sicut tristitia & timor melancholiz, spuma quoque epilepsiz. Ideoque in solis communibus signis non oportet confidere.

De sternutatione & temulentia.

CAP. LX.

*Quid ster-
nutatio, &
quomodo fiat*

A*Vicenna ubi supra.* Sternutatio est motus cerebri proprius, ad expellendum humorem aut aliam materiam, cum auxilio aeris naribus attracti subito, per viam nasi & oris. Itaque sternutatio est propria cerebro, sicut tussis pulmone. *Hippoc. in lib. Aphorismorum.* Sternutatio fit à capite, ex calefacto cerebro, aut humectato, quod est in capite vacuo, dum aer intus existens foras effunditur. Sonat autem, quia per angu-

stum fit ei exitus.

Gregor. super Iob. In sternutatione quidem inflatio à pectore confurgit, quæ cum apertos ad exeundum poros non inuenit, cerebrum tangit, & congesta per nares exiens, totum caput protinus concutit.

Isaac. Sternutatio de diuersis nascitur humoribus, aliquando enim eā natura operatur, cū humores adunatos siue fumum satagit expellere à cerebro, qui vel iam sunt morbi, vel causa futuri vitij. Humanum enim cerebrum humidius est cerebris aliorum animalium, ut brutorum. Vnde humores adunantur, qui cooperante natura expelluntur, sicut in coriza videtur, & in peripneumonia: aliquando quoque fit aliunde quàm ex qualibet infirmitate. Narium autem canales humanarum curti sunt, unde cito ad cerebrum nocitua extrinsecus veniunt, ut puluis, frigiditas aeris, splendor solis & similia; quæ cum ad cerebrum perueniunt, expelluntur à cerebro motu suo continuo; & inde fit sternutatio.

*Qua causa
sternutatio-
nis.*

Hali. ubi supra. Temulentia est infirmitas accedens cerebro ac sensibus, ab ascensu vaporis ex vino, cerebrum implenti humore calido. Hoc accidit maxime cerebrum habentibus calidum & debile: quod cum acciderit per crapulam vaporosam, debilitatur à sua digestionem, cum dissolutione crapulæ. Cuius autem cerebrum fortè est & validum, non grauatur crapula. Soluitur enim, unde nec ei accidit ebrietatis facilitas. Itaque iuxta virtutem, & debilitatem cerebri, accidit etiam difficultas ebrietatis, & facilitas eiusdem. Porro qui multus est in bibendo vinum, nec inebriari vult, oportet eum prandium minuere, pingua iura cænare, & huiusmodi. Pingua enim & dulcia frangunt acumen vini, cumque prius ad stomachum venerint, consolantur illum, & prohibent ascensum vaporis vini sursum. Caules etiam arcent ebrietatem, causa suæ defecationis in humiditate vini. Gal. quoque dixit, amygdalas amaras, si aliquantulum ex eis ante vinum comedatur, ebrietatem arcere. Est & apud Dioscoridem, quod robur myrti si sumatur ante vinum, prohibet ebrietatem. Ad hoc etiam valet semen caulis, cum robo hæresen, id est sapa, habitum ante vini potum.

*Quid temu-
lencia, &
unde accidit*

*Remedium
contra ebri-
tatem.*

De passionibus nervorum.

CAP. LXI.

A*Vicor.* Dicto de passionibus cerebri, restat de passionibus nervorum, qui omnes à cerebro procedunt; quidam quidem immediatè, scilicet illi qui ad membra propinqua sensificandum diriguntur; quidam verò mediante nucha, id est, spondilium medulla, scilicet illi qui ad membra à cerebro remota mittuntur, sicut superius diximus.

Auicenna ubi supra. Cerebrum diuiditur in substantiam velatiuam, & substantiam medullarem, & ventres in ipso spiritu plenos. Nerui vero sunt sicut virgultæ ab ipso procedentia. Horum tres sunt species ægritudinum, scilicet complexionalis, & instrumentalis, & solutio singularitatis. Et apparet quidem læsio in operationibus suis naturalibus, & sensibilibus, & motiuis. Res autem nervis nocentes, sunt coitus plurimus, & somnus post repletionem, potus aquæ frigide congelatæ, vinumque plurimum; & omne acetosum, & stipiticum, & infrigidatiuum; poma, & phlebotomia plurima. Agaricum vero confortat nervos, calefaciendo, & purgando. Vinum etiam antiquum & paucum, valde confert omnibus ægritudinibus nervorum; plurimum autem sumptum est nocibilior res nervis. *Hali. ubi supra.* Passionum autem nuchæ, nervorumque qui ab illa oriuntur, quinque sunt species, scilicet, eneruatio, dormitio, spasmus, tremor, gibbositas.

*Tres sunt
species morborum
in nervis.*

*Quam no-
ceant nervis
& qua pro-
sint.*

*Quinque spe-
cies morborum
in nervis.*

De Eneuatione & Epileptia nervorum.

CAP. LXII.

Quid ener-
uatio. &
quando acci-
dat in epi-
leptiam.

Eneuatione
variarum
partium va-
riorumque
effectus.

Opilatio ex
duobus acci-
dit scilicet
humore
crasso & op-
pressionem.

Quibus pa-
rissimum ac-
cidit ener-
uatio &
qua de
causa.

Signa ener-
uationis &
epilepsie.

Eneuatione siue mollities fit, cum opilatio fit in principio nervi, qui ad aliquod membrum peruenit; Virtusque mouens ad membrum pertransire prohibetur; unde membrum ipsum eneruatur, & sensum ac motum perdit. Et si quidem in omnium nervorum principiis oritur hæc opilatio, fit omnium membrorum sensus & motus cessatio, cum nocumētis actionem gubernantium; & vocatur huiusmodi passio epilepsia: hæc fit ex frigido phlegmate vetriculos cerebri replente. Quod si opilatio hæc in latere fiat vno, lateris illius cum latere faciei fit eneruatio. Vocaturque paralytis, & contorsio simul, id est effusio. Si autem in principiis accidat nuchæ, fit eneruatio membrorum quæ sunt sub facie. Et si alterum nuchæ latus opilat, membra illius lateris eneruantur. Faciei vero contorsio fit ex eneruatione simul & spasmus; eneruatur enim alterius maxillæ lacerus opilatione nervi qui ad eam porrigitur, alteri vero fit spasmus.

Porro si opilatio in nervorum principiis qui ad guttur tendunt, accidit, vocis amputatio fit. Si autem in nervis qui ad lacertos tendunt pectoris, anhelitus fit arctatio. Et si in illis qui ad lacertos velicæ protenduntur, vrinæ præter voluntatem fit emissio, sic & in omnibus membris iudicandum est cæteris. Opilatio autem hæc, aut humore crasso accidit, aut ex oppresione. Oppressio vero aut ex ligamento siue ligatione, aut ex apostemate nuchæ, aut ab ossis locum suum exeunte, nervumque comprimente. Accidit etiam eneruatio membri ex incisione, vel contritione nervi qui ad ipsum mittitur, si per latum incidatur; & talis etiam eneruatio non curatur. Si vero per longum, accidit membro nocumētum.

Refert Galen. quoniam hæc passio maximè grandioribus siue senioribus accidit, si capita eorum humoribus frigidis plena sint. Cum enim sit illis calor, aut forte frigus, huiusmodi liquefunt humores, & ad locum ortus nervorum feruntur. Maximè vero hoc accidit cui nervi natura sunt debiles, raro vero cui fortes. Fit autem etiam eneruatio quandoque ex membri euulsione à sua concatenatione, per disgregationem humiditatis viscosæ, quæ ligamenta infundit, & os lubricum facit, suoque loco educit. Aliquando quoque fit ex materia quæ à membris depellitur, & tanquam aliorum cum alijs compressione; sicut accidit in acutis morbis, maximeque in Phrenesi & mania. Accidit etiam eneruatio, & membrorum euulsio, sæpius in cholerica passione, cum morbus critico modo siue secundum chrysim finitur, & superfluitas ex profundo corporis ad extremitates, siue ab interioribus ad exteriora à natura propellitur.

Eneuationis autem membri signa manifesta sunt, ex eius emolliatione siue fluxu, & sensus ac motus eius cessatione. Epilepsia habet hæc signa, quod qui eam patitur, supinus exponitur, voce carens & motu, sensuque voluntario. Hanc autem præcedit capitis dolor gravis, organicorum siue faucium repletio, vertigo, obscuritas visus, extremorum frigus, ac titillatio corporis totius, grauitas motus, & dentium in somno fremitus. Vrina declinat ad nigredinem, maxime vero accidit hæc passio senibus, frigidæ, & humidæ complexionis hominibus, & regimen crassum ac phlegma generans, assuefacientibus. Si autem inueni temporibus calidis acciderit, quasi impossibile est vt euadat. Porro deterior eius habitudo est, cuius anhelitus malus est atque varius, & ex magnitudine varietatis amputatus.

De Paralyti.

CAP. LXIII.

Quid para-
lysis & quod
signum eius.

Isidorus ubi supra. Paralytis dicta est à corporis impenetratione, facta ex multa infrigidatione, aut in toto corpore, aut in parte. Pap. Paralytis est dissolutio membrorum, stomachique contractio; cuius signa sunt hæc: si operias os, inuenies linguam in vna parte quæ paralyticam patitur, albidiorē esse; nam paralytis ab eo quod mediam partem teneat, nomen habet; si enim omnes partes teneat, apoplexiam iudicabis. Razian lib. diuisionum. Paralytis est duarum specierum. Vna fit ex dominio phlegmatis super corpus, & eius signa sunt vt apoplexiæ phlegmaticæ. Alia vero fit ex occasione percussione, aut calus: Et huius signum est mollificatio corporis.

Idem in Almanfore 9. parte. Cum aliquis moueri non valeat aut vnum aut plura membrorum, eorumque sensum amisit, illius membri iam paralyticam incurrit. Cum autem aliquod membrorum stupidum sentit, sicut est pes quando stupidus sit, in illo membro mollitiem esse dicimus, nec eius cura differenda est, alioquin paralyticam insequi videbit. Cum vero cōtorquetur os alicuius, vt nec vnum ex oculis claudere poterit, & si præcipitur ei vt sufflet, flatus ab vna parte tantum exire videtur, contorsionem pati dicitur.

Hali. ubi supra. Paralytis faciei signa sunt ipsius cōtorsio, & carnis maxillæ in latus alterum retractio; quia prohibetur virtus mouēs ad lacertos faciei oculorumque transire: accidit autem & contorsio hæc ex alterius maxillarum spasmus, quia sana in seipsam maxilla retrahitur; cuius hæc signa sunt, quod eger oculum qui est in sano latere non valet claudere, propter palpebræ, vel inferioris lacerti ad inferiora tractionem.

De Dormitione nervorum.

CAP. LXIV.

Vnde nervi
dormitio.

Dormitio nervorum eisdem causis quibus & eneruatio accidit, scilicet ex opilationibus, nisi quod in eneruatione sunt fortes, in dormitione vero debiles; unde qui hanc patiuntur, aliquatenus sentiunt & mouentur. Accidit etiam ex mala complexionem frigida quæ nervum spissat, & eius partes congregat indeque fit opilatio parua, debilitaturque virtus animalis, quæ per eum ad membrum dirigitur, nec recte vel æqualiter mittitur. Aliquando vero fit ex obuiatione grauis frigoris aut niuis, unde nervi quodammodo condensantur, & simile quid accidit. Fit etiam quandoque ex nervorum compressione; vt quando quis alicui membro innititur; aut ligationis difficultate, & nonnunquam ex ventositate, qua sub spondilibus comprimitur, & nucham opprimit; indeque fit opilatio virtutem prohibens mouentem ad membra per nervos transire. Dormitionis signum est, quod homo sentit in membro tanquam formicarum motum, cum difficultate motus, & malitia sensus; sicut videmus accidere sæpius illi qui diutius sederit, aut ipsum aliquid oppresserit, aut percussio in aliquo eius membro acciderit.

De Spasmo.

CAP. LXV.

Quid spas-
mus, & quod
modis con-
tingat.

Spasmus est membri patiens abbreviatio, siue decurtatio. Qui quandoque fit in toto corpore, & tetanus vocatur, qui fit ex acutis morbis membrorum, & quali ab vtroque latere distensione, ita scilicet vt sit extensio erecta, in neutra se mouens latera. Quandoque fit in anterioribus tantum, cui scilicet in anterioribus lacertis est passio. Quandoque vero in posterioribus tantum. Quandoque autem fit in aliquo membro siue alijs, quando scilicet passio est

Vlcera.

Pustula.

Sanies.

Acumen.

Albedo.

Albugo in
queru facile
curatur.Morbi in
vnea.

Dilatatio.

Arctatio.

Morbus in
ter vneam
& cristalei-
don estaqua & va-
por à stoma-
cho ascendit.Morbi pal-
pebrarum.

Fixura.

Scabies.

Grando.

Lapidositas.

Conglutina-
tio.

Gravitas.

Separatio.

Hordeum.

Pediculi.

Morum.

oculis distensione. Vlcera species sunt septem, qua-
rum quatuor in superficie cutis fiunt, & tria in eius
profundo. Pustula fit ex humiditate, quæ adunatur in
squamis corneæ, siue in eius cortice. Huius diuersita-
tes sunt, & in colore, quoniam alia est alba, & alia ni-
gra: Et in dolore, quoniam aliam comitatur dolor ni-
mitus, aliam paucus: Et in consequentia, quia quæ-
dam salubris est, quædam incommoda magna facit,
eique facilius est cæcitas. Sanies post corneam fit ex
vlcere, vel ex cephalæa, vel obtalmia. Acumen fit cum
cornea scinditur, & vnea egreditur, quod ex vlcere
ac pustularum comestione fit, aut cum illam exterius
aliquid vulnerat. Albedo autem oculi, quam nos pā-
num vocamus, quædam tenuis est in exterioribus
corneæ, quædam vero crassa atque profunda. Raxi. in
Almanfore 9. parte. Albugo quæ contingit in oculo, sig-
num est post curationem apostematis eius remanens
quæ cum in oculis puerorum fit, leuior est ad curan-
dum; nam in senibus fortasse sanari non poterit, nisi
subtilissima fuerit.

Passiones vneæ sunt foraminis dilatatio, & eius ar-
ctatio: Dilatatio fit duobus modis. Primus est, aut na-
turalis, scilicet ex ipsius formatione; aut ex aposte-
mate quod ipsum distendit; aut ex copia humoris
euagaidos. Accidit autem hæc species maximè mu-
lieribus & paruulis; & qui hanc habet, aut parum aut
nihil videt. Secundus est ex graui percussione, aut ex
apostemate. Arctatio vero pupillæ fit, aut ex creatio-
nis tempore. Aut ex apostemate. Arctatio vero pu-
pillæ fit, aut ex creationis tempore, aut ex vneæ ener-
uatione.

Passiones autem quæ inter vneam & cristaleidon
fiunt, sunt aquæ & vapores à stomacho ascendentes.
Aqua fit ex humiditate crassa inter cristaleidon coa-
gulata, siue congelata, spiritum visibilem ad exteriora
egredi prohibens. In huius principio videt homo
ante se tanquam culices, aut muscas, aut capillos, aut
virgulas, aut splendores. Sed hæc accidentia fiunt ex
passione quæ in cerebro est, & in ore stomachi, per
vaporum ipsius ascensum ad oculos.

De Passionibus palpebrarum, & angulorum oculi.

CAPVT LXX.

Porro quæ palpebris accidunt passiones, sunt au-
ratus siue fixura, scabies, grando, Lapidositas, con-
glutinatio, grauitas, separatio, hordeum, morum, tinea,
formica, caro superflua, pediculi, pili abundantes &
inuersi palpebrarum siue ciliorum casus. Fixura est
corpus pingue viscosum admodum, cum nervis &
operimentis implicatum, & fit in exterioribus palpe-
bræ superioris, accidentium malorum causa, maxime-
que in pueris, propter humiditatem complexionis
eorum. Pruriginis, idest scabiei, sunt quatuor species,
vt supra patuit. Grando autem est humiditas, quæ in
interioribus palpebræ coagulatur, siue congelatur, al-
ba similis lapidi grandinis. Lapidositas est superfluitas
quæ super palpebras indurefcit, quasi lapis.

Conglutinatio vero est siue viscositas, aut ipsius
palpebræ conglutinatio cum albo oculi, vel eius ni-
gro; aut duarum adinuicem palpebrarum. Ex vtraque
provenit, aut ex vlcere oculi, aut ex vngulæ creatione,
vel sibilæ, & huiusmodi. Gravitas autem palpebræ fit ex
ventositate crassa, quam qui patitur, cum à somno
excitatur, inuenit in oculo quoddam velut arenæ pul-
uerique simile. Separatio tres habet species. Prima est
palpebræ superioris eleuatio, ita vt oculus non
operiat. Secunda palpebrarum naturalis abbreviatio.
Tertia inferioris palpebræ in exteriora repulsio, siue
inuersio. Hordeum est apostema oblongum ad instar
hordei, quod in palpebræ sit extremitate.

Pediculi multi ac parui generantur in palpe-
bris, illi maximè qui multos cibos accipit, & bal-
neum prætermittit. Morum est caro rubea declinans
ad nigrum, ab interioribus oculis suspensa, quæ proue-

nit ex sanguine corrupto. Formica est fixura, quæ in
palpebrarum extremitatibus accidit, cum pilorum
palpebrarum casu. Tinea quoque similis est formicæ,
nisi quod in flauorem peruenit ac ruborem. Pi-
li abundantes in palpebris oriuntur, in parte
quæ oculis vicinatur, ad interiora replicati. Vnde &
oculum pungunt, & materiam secum adunant; ideo-
que & palpebra eneruatur siue emollicuit & fit prop-
ter puncturas lachrymatio, quod ex humiditate con-
tingit putrida, quæ in pilis palpebrarum adunatur.
Palpebrarum siue ciliorum casus, aut ex humiditate fit
acuta, Aut ex alopecia. Caro superflua fit ex humidi-
tate crassa quæ oritur in palpebra, siue, & in omnibus
corporis membris. Angulorum oculi morbus est tri-
plex, scilicet cornus, glans, & fluxus. Cornus est emis-
sio carunculæ quæ inter angulum & nasum egreditur
& aperitur indeque sanies exit, quæ quandoque in fi-
stulam conuertitur: Glans est magnitudo carnis, quæ
est in maiori angulo oculi amplior quam oporteat.
Fluxus autem est imminutio carnis eiusdem maior quæ
expediat, in tantum vt humiditates arcere non possit,
quæ per foramen ad oculum defluunt.

De Passionibus quæ fiunt in nervis, lacertis, ac venis
oculorum.

CAPVT LXXI.

Opilatio nervorum oculi provenit ex humidi-
tate multa quæ circa nervos generatur, eosque
comprimit, vnde visus aut cessat, aut minuitur. Rup-
tura vero eorundem fit ex percussione, vel ex graui
collisione. Caligo fit ex debilitate, vel paucitate spiri-
tus visibilis qui à cerebro ad oculos dirigitur. Est &
altera passio sebequeræ, quæ nocte non finit homi-
nem videre; & hæc fit ex crassitie spiritus animalis, &
humorum turbiditate. Sunt autem hæc causæ contra-
passioni, in qua homo longe posita videt, pro-
xima non; quemadmodum senibus accidit. Hæc
sunt passiones, quæ in nervo visus concauo
fiunt.

Quæ aut in nervis oculum palpebrasque mouen-
tibus sunt eneruatio & spasmus. In nervo quidem
oculum mouente aliquando fiunt ex cerebro, cuius
rei signum est, quod vtriusque oculi motus corrumpi-
tur. Aliquando vero in altero nervorum, qui ad ocu-
los tendunt, & huius signum est, quod oculi, motus
ad quem ferebatur nervus corrumpitur. Nonnun-
quam autem in quibusdam nervi partibus, indeque
corrumpitur lacerti motus, quem pars illa monebat,
lacertos quidem mouentes oculos diximus superius
esse 9. quorum sex mouent oculum ipsum, tres vero
nervum (per quem spiritus videns transcurrit) redu-
cunt ac reprimunt ne loco suo cedat, & oculum sur-
sum erigunt.

Et illorum quidem sex qui mouent oculum, illi qui
à superioribus sunt, si eneruentur siue emolliantur
oculus deorsum premitur: Si psalmentur sursum eri-
gitur. Inferiores autem si emolliantur, oculus ad su-
periora refertur; si vero psalmentur ad inferiora ten-
dit. Qui vero in oculis sunt, si eneruentur, oculus in
contrariam partem anguli mouetur: Si vero psalmen-
tur, in angulum ipsum. His autem qui in altera parte
sunt eneruatis, oculus ad angulum oppositum fle-
ctitur; spasmatis, in eandem partem in qua sunt.
Duo veri lacerti, qui oculum circundant, si eneruan-
tur, aut psalmentur, oculi contorsio fit. Deni-
que qui sunt in radice nervi, per quos spiritus decur-
rit, si psalmentur, oculo non nocet; si eneruentur
obest.

Passiones autem quæ fiunt in venis à craneo capitis ad
oculos tendentibus, sunt fluxus humiditatis à capite
ad oculos, & huiusmodi fluxus, aut per venas fit,
quæ super craneum sunt, cuius signum est extensio
venarum frontis, & temporum: aut per illas quæ sub

Formica.

Tinea.

Pili abun-

dantes.

Palpebrarum

casus.

Caro super-

flua.

Morbi an-

gulum.

Cornus.

Glans.

Fluxus.

Morbi qui

fiunt in ner-

uo concauo

visus.

Opilatio.

Ruptura.

Caligo.

Sebequeræ.

Morbi in

nervis oculi

& palpebris

mouentibus.

Sex sunt la-

cer si qui mo-

uent oculum

ex quorum

eneruatione

oculus varie

turbatur.

Morbus va-

narum à

craneo capi-

tis descendē-

tium est flu-

xus humidi-

tatis.

craneo sunt, cuius scilicet signum est nimia steruita-
tio, & assiduus humorum cursus per nares & oculos.
Hæ sunt passionibus oculorum, cauleque & signa eorū.

De Passionibus membrorum auditus.

C A P. L X X I I.

Passionibus autem quæ membris auditus fiunt.
Quædam omnibus illis communes sunt, alie ve-
ro quibusdam tantum. Vniuersales siue communes
sunt ægitudines ex mala complexionione prouenientes,
aut ex apostematibus, aut ex continuationum separa-
tionibus, scilicet ut est contractio, & ruptura. Pro-
priè vero membrorum auditus passionibus, aut fiunt
in partibus eius exterioribus, aut in neruo qui virtu-
tem deferat organo. In auditus foramine fiunt vlcus,
verruca, caro superflua, vermes, aut sordes, aut aliquod
corpus ab exterioribus iniectum, ut calculi grana, vel
aqua, vel aliqua bestiola, velut musca, pulex, & similia;
vel etiam ventositas. Omnes hæ passionibus si fuerint
fortes, meatum auditus opilant, & surditatem fa-
ciunt. Si vero parue, debilitas fit auditus, atque gra-
uitas. In instrumento vero auditus ac neruo, fiunt tin-
nitus, susurratio, vocesque non reales, quæ contin-
gunt aut ex ventositate quæ in operimentis siue pan-
niculis cerebri concluditur, ea parte quæ vicina est
auris neruo, vel neruo auditus, aut instrumento primo
auditus, aut ex humoribus per hæc loca transeuntibus.
Et quando fiunt ex humore crasso, patiens graui-
tatem cum sonitu sentit in his locis, aut in capite.
Cum autem ex ventositate, pariter erit his in locis
extensio.

Aur. 3. canone. Opilatio quandoque fit in ore prop-
ter panniculum creatum super foramen, quandoque
propter sordem, quandoque propter carnem conge-
latam, quandoque propter carnem additam & ver-
rucam, quandoque propter lapidem aut nucleum in
ea cadentem, aut propter animal, quod in eam ingre-
ditur, & mouetur; quandoque vero propter humo-
rem viscosum opilantem foramen aut meatum, &
quandoque propter ventum vehementem. In so-
nitu, aut in tinnitu, ac sibilo, qui continuus est & as-
siduus, causa est aliquid stans in ipso cerebro; si vero
quiescit, & deinde excitatur, propter repletionem, aut
vacuitatem, aut motum, aut cum calor fit fortis, aut
frigus, tunc fit propter communitatem. Est etiam
quandoque quasi vox rei, ut rugitus.

De grauitate auditus, & surditate.

C A P. L X X I I I.

HAlii ubi supra. Auditus vero grauitas & surditas
si ab aliquo fiat incommodo quod prædictis
accidat membris, aut erit ex mala complexionione, aut
ex organico morbo, sicut opilatione quæ ex aposte-
mate oritur, aut crassitie, aut continuationum separa-
tione, velut contritione, vel ruptura. Nonnunquam
autem auditus grauitas ac surditas à cerebro fiunt,
si aliqua passionibus huiusmodi accidat illi: itaque si
omnino cessare videris auditum ab vna aurium, vel
ab vtraque simul, & hoc cum nocumento, quod &
alijs sensibus accidit, signum tibi est incommodum
hoc cerebro accidisse. Si vero reliqui sensus sani sunt
& robusti, significat quod nerui qui ad aures veniunt,
& auditus organum patiuntur.

Cum autem cessat auditus, aut grauitatur, nec in fo-
ramine apparet, aut in membris auditus exterioribus
aliqua passio, inueniturque pariter æger in profundo
capitis auribus vicino grauitatem: Intelligimus hu-
ius rei causam esse crassum humorem ad neruum &
organum auditus influentem. Quod si hæc comitatur
distensio ac pulsatio, causa est apostema calidum in
loco ortum. Si vero passionem hanc, percussio capitis
vel collisio præcesserit, neruum ruptum significat, ali-
quando quoque fit auditus debilitas, ex debilitate vir-

tutis audibilis, quemadmodum senioribus con-
tingit.

Nonnunquam etiam surditas fit ex specie forma-
tionis, scilicet in procreatione pueri, dum natura in
formando deficit ab auditus foramine, vel eius orga-
no perficiendo, propter suam debilitatem, aut materię
crassitiem. Præterea quandoque surditas in morbis
acutis fit, cum humor cholericus ad cerebrum ascen-
dit, hanc habentes passionem, multum iuuantur per
cholerae euacuationem, sicut dicit Hipp. in lib. Apho-
rismorum. Cuiusque fellea egestio est, surditate su-
perueniente sedatur; & cuiusque surditas est, si ege-
stio cholericæ fiat, surditas recedit ac cessat. *Isidorus*
ubi supra. Surdus dicitur à foribus humoris aure cõ-
ceptis, & quamuis multis casibus accidat, nomen ta-
men æger ex prædicto vitio retinet.

Aur. ubi supra. Auditus quandoque destruitur;
quandoque minuitur, ut non rectè subtilietur, ne-
que audiat quod dicitur ut qui patitur in aure tin-
nitus, & sibilum. Destructio quidem auditus, alia
est natia siue naturalis, & huic non est curatio. Alia
vero accidentalis; & hæc duplex. Alia namque est
chronica, cuius spatium elongatum est, & hæc quo-
que desperationi propinqua est, curæque difficilis.
Alia vero recens & propinqua temporis, & hæc cu-
ram recipit. Huius causæ quandoque sunt ex com-
munitate cerebri, & quorundam membrorum ei vici-
norum, sicut quando primum nocumentum est in au-
ditu, vel in neruo, vel in foramine.

Nocumta quidem auditus aut complexionalia
sunt, aut instrumentalia, aut singularitatis resolutiua.
Nocumta autem in neruo quandoque accidit,
propter ægitudines consimiliū partium in ipso, vel
instrumentalium, aut solutionem continuitatis. æ-
gitudines similium partium in ipso, sunt species ma-
litie complexionis singularis, & compositæ, pluri-
mumque eius est ex frigore. Fit etiam vnaquæque
earum quandoque absque materia, quandoque cum
materia melancholica, vel cholericæ, vel flegmaticæ.
ex phlegmate crudo, vel ventosa. Instrumentales ve-
ro sunt, ut opilatio, quam fecerunt humor aut sanies,
aut apostema calidum, vel durum, vel sorditici coope-
rimentum, aut tremulum, aut inflatio. Porro dissolu-
tio singularitatis in ipso, quandoque fit ex vlcere, vel
ex corrosione, plurimum autem eius quæ fit propter
transitum, est propter causam intrinsecam, vel extrin-
secam. Intrinseca quidem est, ut verruca, vel aposte-
ma, vel caro addita, aut vermes, aut sordes, aut humor
crassus, aut viscosus, aut congelatio saniei ex aposte-
mate rupto. Extrinseca vero est, ut arena, vel lapis, aut
nucleus ingrediens eam, aut congelatio sanguinis, cu-
ius pars quædam fluxit ab aure, pars eius remansit; &
illud quidem accidit quandoque subito, quandoque
paulatim.

De Passionibus odoratus.

C A P. L X X I I I.

Odoratum quoque nocumentum ingreditur, aut
enim destruitur, ita quod odorem non sentit,
aut debilitatur, ita quod aromaticum sentit, & fæti-
dum, sed debilitatur aut mutatur & corrumpitur, & hoc
dupliciter; aut enim sentit odorem fraudulentum, ita
quod inuentus non sit aut odores qui boni sunt, non
bonos sentit, sicut ille qui sentit odorem stercoreis
bonum, & abhorret aromaticum. Horum autem
causa nocumentorum est, aut malitia complexionis
singularis, aut humor malus existens in anteriori
parte capitis, & duobus eius ventriculis; vel in
duabus rebus, capitibus mammillarum similibus; aut
opilatio in osse perforato; aut ab humore; aut à ventositate,
aut ab apostemate, aut à cancro, aut nativitate
carnis additæ, aut opilatio in velamine quod supra ip-
sum est, aut aer superflue qualitatis, aut percussio, vel
casus, faciens ingredi super os nocumentum.

Surditas in-
terdum fit
ex debilitate
virtutis, in-
terdum ex
specieforma-
tionis.

Surdus unde
dicitur.

Destructio
auditus alia
naturalis &
incurabilis,
alia accide-
ntalis & cura-
bilis, si modo
sumatur in
principio.

Nocumta
auditus sunt
triplicia.

Destructio au-
ditus ex cau-
sa intrinseca
& extrinseca.

Odoratus
autem auditus
nocumentis.

Causa noco-
menti odo-
ratus.

Halit.

Morbis in au-
ditu forame-
nino.

Morbis in in-
strumento
& neruo
auditus.

Causa opi-
lationis in
aure.

Causa tin-
nitus.

Vnde audi-
tus grauitas,
& surditas.

Vnde depre-
hendatur
surditas ex
crasso humo-
re prouenire.

Quibus
tamen ac-
cidit
odoratus

Morbis
organici
&c.

Vnde od-
oratus.

Morbis in
gano odo-
ratus.

Morbis li-
gua.

Quibus
die acci-
dit
ægitudinem
lingua.

Morbis gin-
giuorum.

siue pulsationem in gingiuis & dentibus. Accidit & passio quæ vocatur aurulis, immutatio scilicet apostematis calidi in saniem, gingiuarum casus, & odoris oris malitia. Est & passio quæ vocatur abulis, vel arulis, caro scilicet superabundans, quæ in vicinis oritur molaribus, post calidum apostema, unde arbitrat homo aliquid esse ciborum in molari, quod adhaerent illi. Est & sanguinis à gingiuis emissio, ex debilitate virtutis pascitiuæ quæ est in gingiuis.

Morbis car-
nis oris.

Omnes autem passionibus accidunt carni oris, quæ & gingiuis, scilicet apostema calidum, & putredinis fluxus, atque sanguinis. Nascitur etiam in ore fætor ex putredine dentium ac molarum, aut ex putrefactione gingiuarum, aut ex putrido phlegmate quod est in ore stomachi, aut ex humiditatis siue saliuæ fluxu, quæ fit ex humiditate cerebri per palatum decurrente. Signa vero quod ex stomacho sit, sunt quando nihil prædictorum in ore inuenitur, & odor ipse, cum cibi sumuntur, aliquantulum immititur. Vnde patitur apostema calidum, & sentitur in oris sine, siue in interiori bucca percussio, siue pulsatio, & dolor transglutendo; acciditque illi eneruatio, & casus: unde quasi suspensum quid in gurgulione sentitur. Itaque si casus eius diu moretur, incidenda est.

Vnde fætor
oris.

Morbis vna.

Vnde fætor
oris & san-
guinis emis-
sio.

Razi. ubi supra. Fætor oris plurimum fit ex caliditate stomachi. Cuius signum est, quod alleviatur cum cibis sumitur. Aliquando vero fit ex phlegmate corrupto in stomacho, aliquando à dente putrefacto in ore. Aliquando enim ex putrefactione in cute oris, & meri, & partibus eius. Exitus sanguinis ab ore fit aliquando cum vomitu, & tunc est à stomacho, & partibus eius. Aliquando cum sonitu rascationi simili, aut cum tussi, & tunc est à pulmone, vel ex pectore, & finibus eius; aut fit cum rascatione, & tunc descendit ex capite, aut ex vna, vel palato, & finibus eorum.

De Passionibus dentium.

CAPVT LXXVIII.

Morbis den-
tium dolor.Dentes non
sentunt.

Corrosio.

Limofitas.

Congelatio.

Dormitio.

Casus.

Vnde casus
dentium.

DENTIVM passionibus sunt dolor gravis, corrosio, congelatio, dormitio, limofitas, casus. Dolor in dentibus fit, aut ex mala complexione calida vel frigida nervis accidente, qui porriguntur ad dentes, aut ex apostemate calido vel frigido, quod in carne dentium accidit. Sciendum autem dentes ipsos nullum per se habere dolorem; non enim sentiunt. Vnde cum aliquis corum modica sui parte frangitur, homo non læditur. Mitigatur autem dolor apostematis cum dens eruitur, quia tunc nervus non distenditur: locus enim illi fuit arctus, sed post eruptionem apostemati locus adiectus est, quo dissolvatur: Medicamen vero patienti ad remedium superponitur. Corrosio dentibus & molaribus ex putredine fit, quæ ex humiditate mala efficitur, & ad ipsos defluit, putrescitque in eis, & ipsos comedit. Limofitas est corpus croceum dentes vestiens, ex vaporibus à stomacho ascendentibus. Congelatio vero dentibus accidit, aut ab exterioribus, cum scilicet acerbum homo masticat; aut ab interioribus, ut ex acerbis qui in stomacho sunt humoribus. At vero dormitio fit ex rebus frigidis quas quis assumpserit, ut niue, vel aqua frigidissima, vel huiusmodi.

Porro casus vel commotio dentium fit, aut ex gingiuarum humectatione, nervorumque dentes ligantium, & eneruatione eorum, ut dentes tenere nequeant aut ex putredine gingiuarum, & comestione; aut ex horrei, id est loci ubi infixi sunt largitate; cuius largitas aut est ex natura, aut ex siccitate, siue desiccatione. Ex natura quidem, sicut in pueris. In his namque natura dentes excutit, propter eorum debilitatem, quia lacte corrupti sunt, & opus est fortioribus, causa ciborum siccorum, ac solidorum, ut eos frangere queat, dilatatque horrea, quo dentes eorum loco producantur, maiores primis, ac fortiores. Ex siccitate vero, sicut in

tembus. In his enim horrea siue loca dentium cum desiccata fuerint minuuntur à quantitate priori, sicque mutatur eorum compositio, nec stant firmi dentes in foveis, sed labuntur & cadunt. Audiui qui dicerent se vidisse senes, quibus dentes cum cecidissent redierunt. Id autem verum esse non credo: Materia namque preparata reparationi dentium, in senum corporibus non habetur.

Razi. ubi supra. Dolor in dentibus accidit quandoque cum apostemate gingiuarum, & iste fit propter acuitatem sanguinis, & dolorem eius cui communicant dentes: huius signa sunt rubedo, & inflatio, & requies ab aqua frigida. Aliquando vero sine apostemate gingiuarum, & tunc ex frigore fit, & humoribus crassius ac frigidis.

Ex viatico Isac. Dentium passio diuersa est, cuius diuersitatis pars palam est, sicut putredines, fætores, rupturæ, perforationes, motiones, limofitates, & alia similia. Est & alia visui non apparens: sicut cum nimium dolorem quis sentiat, & tamen dentes sani appareant, causa est nimij humores à capite descendentes, seu à stomacho ascendentes, vel humores acuti in gingiuis, vel paruitas cibi. Ex acutis humoribus, dolores nimij & pulsus sentiuntur, propter acredinem humorum. Ex paruitate cibi, dentes sunt sicci, & gingiuarum, quales videmus in decrepita ætate. Significantur dentes causa capitis dolere, quia grauitas est in capite, rubor & calor in facie.

Dentes aliquando perforantur, aliquando rumpuntur, aliquando ex humoribus in colorem citrinum, viridem, seu nigrum mutantur; quæ omnia ex humiditate putredinum nascuntur pessima, quæ ex malis intra stomachum humoribus per nervos currit ad ligamenta dentium. Dentes aliquando mouentur: & causa motus humores sunt in dentium radicibus, quod si sint acuti, necesse est dentibus foramina, & putredines effici, quod si non, contrarium.

De Passionibus membrorum anhelitus, & primo de Gurgulione.

CAPVT LXXIX.

Alii ubi supra. Dicto de morbis qui fiunt in membris sensus, & in ore, dicendum de illis qui fiunt in membris anhelitus. Huiusmodi namque passionum, alie nascuntur in Gurgulione, alie in pulmonis canalibus, alie quoque in ipso pulmone, alie in operimentis costas subuoluentibus, alie in lacertis pectoris, alie in diaphragmate, alie vero in corde. Eorum autem quæ in Gurgulione, quædam in amygdalis, fiunt quæ saliuam generant; quædam in lacertis; quædam operimento quod Gurgulionem & guttur ac pulmonem vestit; quædam in ipso meatu.

Amygdalis accidit apostema calidum, cum quo fit dolor in transglutendo, pariterque rubor in exterioribus gula. Lacertis accidit iugulatio, & suffocatio. Iugulatio fit ex apostemate calido, quod est aut in lacertis Gurgulionis; aut in lacertis meri. Et si quidem in lacertis interioribus est apostema, vocatur synanche, quæ passio pessima est, & transglutitionem prohibet. Si autem in exterioribus, squinantia: quam qui habent difficultatem anhelitus patiuntur, & eius atestationem & angustationem, febrem quoque & vocis immutationem, in Gurgulione dolorem, in collo ruborem, & facie, atque distensionem: transglutendi quoque difficultatem, & oculorum profunditatem.

Suffocatio etiã ipsa fit ex apostemate calido, quod in lacertis ortum est gutturis. Et si quidem apostema fit in lacertis exterioribus, absolute suffocatio dicitur. Si vero in exterioribus, canina suffocatio nuncupatur. Huius passionis sunt eadem accidentia quæ & iugulationis, nisi quod illa peiora sunt, & fortiora. Hanc autem qui habent semper ore aperto sunt, nec aliquid transglutire valent, sed quasi strangulati iacent, & hoc propter oris meri opilationem ex apostemate, quandoque vero quando cibum transglutire

student

Cur dentes
in senibus
redire no-
quunt.Quando do-
lor dentium
erit ab
apostemate
gingiuarum, &
quando non.Quæ causa
doloris den-
tium, eorū-
que perfora-
tiones, colora-
tionis &c.Cur denti-
excident.Morbis gur-
gulionis,

Iugulatio.

Synanche.

Squinantia.

Suffocatio.

Signa suffo-
cationis.

student, redit ad foramina duo quæ à palato ad nasum A
mittuntur, sicque per nares egreditur.

Nonnunquam autem hæc passio, scilicet canina suf-
focatio, accidit ex secessu spondilis colli à suo loco;
maximeque pueris, propter ligamentorum spōdiliū
in eis debilitatem, aliquādo vero ex casu, vel percus-
sione. In hac suffocationis specie cura nulla speranda
est; maiorem quidem habet speciem illa, cuius appa-
ret apostema cum os aperitur, & lingua extēditur, vel
etiam quando rubor in exterioribus Gurgulionis ac
pectoris partibus apparet. Porro deterior omnibus est
illa, cuius omnino non apparet apostema.

De Synanchi & Squinantia.

CAPVT LXXX.

Isidorus ubi supra. Sinanche à continentia spiritus,
& præfocatione dicta est. Græci enim synanchem
continere dicunt: Qui enim hoc vitio laborant, dolore
faucium præfocantur. Idem ibidem. Branchos est præ-
focatio faucium à frigido humore, Græci enim gut-
tur branchos vocant, circa quem fauces sunt, quos nos
corruptè branchia dicimus.

Isaac. Squinantia, id est suffocantia vocanda erit, qua-
liscunque morbus in gula venerit, & inflatione sua
spiritum tenuerit. Sed hic morbus à se quoque di-
uersificatur. Squinantia enim aliquando est ex humo-
ribus à capite ad guttur descendētibz: Aliquando
eadem die mortificans, vel secunda, vel tertia. Quia
enim est peracuta & mortifera, hominē subito mor-
tificat & suffocat: inde Squinantia est vocata, angustat
enim flatum, ut infirmus neque cibum recipere pos-
sit, neque potum, vel si recipiat parvissimum. Humo-
res ante descendētes sanguinolēti sunt, vel phlegma-
tici, viscosi & salii: Ex melancholia enim nunquam
hoc apostema fit, quia hic morbus cito præualeat, cum
sit peracutissimus, sed melancholia post longam tem-
pus operatur. Vnde impossibile cum est de nigra cho-
lera esse. Flatus squinantiorum proprius est longus:
causa suæ longitudinis strictura est gutturis. Quod
cum quantum sibi sufficiat aerem sibi non valeat
vno impetu attrahere, longo spatio necesse est ut ex-
pleat. Anhelitus ergo brevis, laudabile signum est in
Squinanticiis.

De Catarrho.

CAPVT LXXXI.

HAli ubi supra. Passiones autem quæ pulmonis
gutturis & canalis, pulmonisque operimento
fiunt, catarrhi sunt. Est autem catarrhus, superfluita-
tum humidatum descensus, à cerebro ad nares, & gur-
gulationē, guttur, canalemque pulmonis. Et si quidem
superfluitas hæc ad nares descendat, corriza vocatur.
Si ad guttur, canalemque pulmonis, & operimentum
ea inuoluens exasperauerit, raucedo fit, ac tussis levis.
Si vero ad pectus atque pulmonem, pessima fit abin-
de tussis.

Fit autem catarrhus, aut ex calore; sicut cum æsta-
te capiti accidit à sole; aut ex frigore, sicut hyeme ex
aere. Et cum accidit ex calore, sentit patiens dolorem
in facie, & in capite, materiasque pungentes, quæ de-
fluunt ad nares, & gurgulionem; asperitatem quoque
quæ gutturi accidit, & canali pulmonis. Cum autem
ex frigore, sentit in prora capitis & fronte distensio-
nem: In narium quoque meatibus ad os, opilationem,
intantum ut odoratus imminutus sit, aut priuatus; ita
quod vox etiam eadem ex causa minuitur. Multoties
autem catarrhum febris sequitur difficilis; cephalæa
quoque gravis, & horror. Isido. Rheuma Græcè, etu-
pio Latine, siue fluor appellatur. Catarrhus est fluor
rheumæ iugis ex naribus, quæ dum ad fauces venerit,
branchos vocatur, dum ad thoracem vel pulmonem,
phthisis dicitur.

De Raucedine vocis.

CAPVT LXXXII.

HAli ubi supra. Ex catarrho vero fit raucedo, dum
ex humorū decursu fit asperitas, & punctura in
gurgulione & gutture, canalicque pulmonis: In prin-
cipio quoque fit his in locis titillatio. Accidit etiam
raucitas & alijs ex causis, quandoque scilicet ex mala
complexione frigida, sicut fit in septentrionalium fla-
tu ventorum. Porro raucitas & tussis, quæ sunt his
duabus causis, humiditates non spuunt, sed sicce
sunt. Item accidit raucitas ex mala complexione hu-
mida, quæ guttur & canalem infundit & emollit. Cū-
que pulmonem aer egreditur, & per hæc loca transit,
propter horum humiditatem vox clara non fit. At
hanc habentes passionem, non sentiunt in his locis
asperitatem, nec ægriitudinem. Accidit præterea rau-
cedo ab exterioribus causis, ut à puluere, vel fumo,
vel clamore nimio, qui faciunt asperitatem: Aut pro-
pter apostemata in canali, ac gutture; aut propter æ-
griitudinem, siue dolorem. Ait autem Hippocras, quod
in senibus catarrhus & raucedo non maturantur. Isi-
dorus. Raucedo est amputatio vocis, hæc & arterialis
vocatur, eo quod vocem raucam & clausam reddat
ab arteriarum iniuria.

Anic. 3. canone. Vox alteratur propter vehemen-
tiam caliditatis pulmonis, aut frigiditatis eius, aut
propter cursum catarrhi ad eum, aut propter siccita-
tem ipsius. Caliditas namque vocem magnificat, &
frigiditas acuit eam, atque minorat: siccitas autem
exasperat, & facit eam vocibus gruum similem. Hu-
miditas vero facit eam raucam, & plenitudo æquat
eam, facitque planam. Quando vero impletur pulmo
humiditate, & canna non est munda, non potest ho-
mo emittere vocem altam & claram; quoniam illud
est cum quantitate claritatis pulmonis & epyglotis,
& e contrario claritatis amborum. Et quandoque di-
uersificatur vox in gravitate & acumine suo, secun-
dum dilatationem cannae pulmonis & epyglotis, &
constrictionem eorum. Accidit autem & raucitas,
propter vociferationis multitudinem, & dilatationem
instrumenti; vnde accidit ei lassitudo, vel apostema,
vel tensio. Quandoque vero propter frigus difficile,
vel calorem superfluum, cum eo quod ostenditur ex
complexione. Similiter & causa vigilie, vel asperi cibi.
Quandoque etiam propter multitudinem clamoris,
& attractione humorositatis.

Cuius autem raucedo fit vox, oportet quod alienet à
se omne acetosum & salsum, asperum & calidum &
acutum; nisi velit propter hanc causam abscissionem,
tunc enim vtendum est ei permixtis cum medicinis
lenificatiuis. Et si quidem raucedo propter vocifera-
tionem & lassitudinem acciderit, confert ei balneum,
sicut & reliquis speciebus lassitudinis, cibique mol-
licatiui & conglutinatiui, sicut vitelli ouorum sor-
bilibum, sine sale, & ius de atriplicibus, & similia. Ex his
quoque quæ vocem asperam turbidamque clarificat,
est masticatio cubebæ. Raucedo vero quæ decrepitis
accidit, non sanatur. Hali ubi supra. Hæc sunt passiones
gurgulionis gutturis, & canalis pulmonis. Quæ autem
ab ipso accidunt meatu, sunt ut idrudo, quæ cum aqua
bibitur, & adhæret gurgulioni, piscis quoque spina,
& alia huiusmodi.

De Passionibus pulmonis, & primo de Tussi.

CAPVT LXXXIII.

HAli ubi supra. Passiones vero pulmonis sunt, tus-
sis gravis, asma, anhelatio siue orthomia, Anhe-
litus arctatio, & angustia peripneumonis. Tussis au-
tem aut ex catarrho fit, aut ex mala complexione ori-
tur, calida scilicet, aut frigida. Accidit etiam ex mul-
tis passionibus pectoris ac pulmonis, ut in pleuresi,

Raucedo ex
varijs causis
accidit.

Vnde altere-
tur vox.

Alia causa
raucedinis.

Remedium
raucedinis.

Morbi in
meatu gut-
turis.

Ex quibus
causis oria-
tur tussis, &
vnde dica-
tur.

peripneumonia, & dolore hepatis, & huiusmodi. Accidit quoque temporibus quibusdam, aut ex asperitate quæ gutturi accidit, aut ciborum causa pungentium, aut ponticorum, aut pulueris, aut quavis ex re quæ canali pulmonis incidit & cum tussi egreditur, aut ex humiditate subtili qua aspergitur, & antequam ascendat deponitur, nec aliquid cum tussi potest emitti. *Isidorus.* Tussis Græcè ab altitudine vocatur, quod à profundo pectoris veniat, cuius contraria est superior in faucibus ubi vix distillat.

Quid tussis
unde pro-
ueniat.

Isaac. Tussis est motus, animatæ & naturali virtuti iunctus, secundum naturæ cursum circa instrumenta spiritus operatiuis, ad expellenda superflua sibi nocentia. Virtus enim naturalis, causa sui nocimenti, instrumenta spiritus mouere incipit, ut quod per se expellere non possit, à virtute animata adiuuari expetit, quia cartilaginee canalium pulmonis constrictiui, aërem expellendo à pulmone, coguntur & expellere quod naturali virtuti videbatur obuiare. Nascitur Tussis ex omni passione pectoris, vniuersaliter tamen ex complexione mala calida vel frigida, quæ instrumentis spiritus dominatur; vel ex materia mala, quæ vel intus est; vel extra, inferius à sursum descendens, sicut à capite rheuma in pectus; vel ab imo ascendens iuperius, sicut humoris superfluitas à gibbo hepatis ad superiora venit pectoris.

Raxi in lib. diuisionum. Tussis, aut propter aliquid quod est in pulmone fit, & quod egrediatur necesse est; aut propter rem subtilem à capite descendentem, & commouentem cannam pulmonis; aut propter humiditatem, vel caliditatem, aut siccitatem pulmonis ipsius, aut propter vlcus vel apostema eius, aut propter aërem frigidum ad cannam eius venientem. Et illa quidem res in pulmone, quam necesse est exire, aut est sanies; cuius signum est, quod fit post pleuresim; aut humor crassus, cuius signum est, quod fit post corizam. Eius autem quæ fit ex re à capite descendente, signum est tussis sicca, sine sputo, quæ propriè fortis fit in nocte post somnum, & multoties ad phthisim perducit. Ex humiditate vero pulmonis ipsius fit in phlegmaticis & senibus. Huius signa sunt multitudo sputi, & abundantia, proprièque post somnū, & viscositas phlegmatis in gutture. Eius autem quæ fit ex siccitate pulmonis, signa sunt quod est sine sputo; & alleviatur cum sorbitione almei, & introitu balnei, & potu vini plurimæ commixtionis fortis: aut fit cum adest sitis vel labor, & cum ea semper est anhelitus cōstrictus, aut parum, aut plurimum, secundum quantitatem siccitatis pulmonis, & extenuationem corporis, & frequentiam in pulsu, cum paruitate & velocitate. Eius autem quæ fit ex calore pulmonis, signa sunt, vehementia sitis, & magnitudo anhelitus, ac pulsus, & rubedo faciei, cum anhelitu ascendente vna vice post aliam.

Apostema
unde oritur
tussis, quale.

Apostema vero pulmonis vnde fit Tussis, aut est calidum, cuius signum est febris, & anhelitus constrictio superflua, pulsusque frequentia, & maxillarum rubedinis vehementia. Aut est frigidum, & tunc phlegmaticum & molle, cuius signa sunt vehementia constrictio anhelitus absque plurima caliditate, nec est rubedo in facie, sed multitudo sputi, atque saluæ. Aut est durum, & huius signa sunt anhelitus constrictio secundum dies, & Tussis sicca sine sputo. Fit etiam quandoque ex vulnere in pulmone, cuius signum est egressio sanguinis, aut saniei, vel cortices egredientes in tussi. Ex frigiditate vero acris fit sicca Tussis; & eius signa sunt, quod excitatur cum vehementia frigoris, & fortitudo eius est in hyeme, dura, & sicca.

De Asmate, & anhelitus constrictione.

CAPVT LXXXIV.

Alii, ubi supra. Asma, & anhelatio, & orthomia, & anhelitus arctatio, fiunt ex constrictione, quæ pulmonis meatibus accidit. Cum enim huiusmodi constrictio fit in venis pulsantibus quæ in eo sunt, asma & anhelitus fiunt: Cum autem in partibus canalibus eius, orthomiam patitur. Et ipsa quidem constrictio vel arctatio fit ex humore crasso frigido ac viscoso, qui meatibus his inuiscatur. Cum hac passione fit Tussis, & quædam tristitia cordis, & titillatio, & anhelitus magnitudo & frequentia sine febre, sicut homini qui vehementius cucurrit, anhelitus spissatur: & si quidem hanc patiens supinus iaceat, aggrauatur; & si erectus statuatur, alleviatur. Talis etiam pauco vitur somno, suauis est ei aerem emittere quam recipere.

Vnde asma
& anhelitus
atque or-
thomia.

Fit autem tussis, quia natura crassum humorem expellere nititur à meatibus pulmonis: Anhelitus vero magnitudo, quia virtus in hac passione non est debilis: Frequentia quoque, quoniam aer quantum oportet non egreditur, propter meatuum arctationem: Idcirco natura, ut pluribus vicibus attrahat, quod si salua esset posset semel attrahere, necesse est. Fit etiam orthomia & tensio, quia lacerti pectoris & eius operimenta, cum supinus iacet, super pulmonem cadunt, & meatus aeris comprimunt, ita quod nec anhelare præualeat patiens, donec rectus statuatur. Ideoque passio hæc anhelitus statio, & orthomia vocatur. Accidit autem ex calore qui fit ex vaporum cordis multitudine replentium pectus, atque pulmonem; cuius rei signum est anhelitus & pulsus magnitudo, sitis grauitas, & quod libetius respirat, quam inspirat, sicut in peripneumonia fit.

Cur fiat
tussis & an-
helitus mag-
nitudo &
frequentia.

Vnde ortho-
mia.

Sciendum autem, quod hanc passionem qui siue tussis, siue screatu patitur, in hydropisim cadit, siue cordis defectum. Anhelitus autem arctatio commune accidens est omnibus hac passione molestatis, maiorique parti passionum quæ accidunt anhelitus organis. Nonnunquam accidit hæc arctatio ex apostemate splenis, quæ in re anhelitus absceditur. Interdum autem ex enervatione siue mollietate lacertorum pectoris, & debilitate caloris naturalis, quam patientibus pulsus est latus & mollis, anhelitus tardus, & non cum sufflatione vehementi. *Isidorus ubi supra.* Suspirium nomen sumpsit quia suspirationis est communis difficultas quam Græci diſniam vocant, idest, præfocationem.

Ex orthomia
facile fit
transitus in
hydropisim.

De Peripneumonia.

CAPVT LXXXV.

Isidorus. Peripneumonia est pulmonis vitium, cum dolore vehementi & suspirio, Græci enim pulmonem *pleumon* vocant. Est autem pulmonis tumor, cum spumatum sanguinearum effusione. *Alii, ubi supra.* Peripneumonia est apostema calidum, quod in pulmone nascitur, aliquando quidem ex materia sanguinea, vel cholerica, quæ ad pulmonem decurrit; Aliquando vero catarrhi causa, cuius fluxus est à capite. Quandoque etiam causa sugulationis pleuresis, aliarumque pectoris passionum, cum ad pulmonem transfertur materia propter vicinitatem. Huius passionis signa sunt febris continua, & molestia tussis, arctatio spiritus, grauis dolor, & grauitas in anterioribus pectoris, genarum rubor, & oculorum, ac repletio venarum, palpebrarum tumor, sensus ardoris in facie, sitis nimia, linguæ desiccatio, & desiderium respirationis in aëre frigido, pulsus fluctuosus. *Raxi ubi supra.* Peripneumonia, phlegmatica est secundum plurimum: Quandoque vero sanguinea, vel cholerica, sed raro; & accidit ab apostemate in pulmone.

Quid peri-
pneumonia,
& unde
oriatur.

Signa eius.

De Sputo

De Sputo sanguinis.

CAPVT LXXXVI.

H Ali. ubi supra. Sputum sanguinis, aut ex pulmo-
ne prouenit, ex omnibus anhelitus instrumen-
tis; aut ex alijs interioribus membris. Vt autem ait
Hippocras, Emissio sanguinis à superioribus quęcun-
que sit, signum est malum. Ab inferioribus autem, sci-
licet ab hæmorrhoidibus, id est, ab ore venarum quę
sunt in ano, signum bonum. Sanguinis sputum, aut ex
causis exterioribus est, aut ex interioribus. Exteriores
causę sunt, vt percussio, casus, vociferatio grauis, sal-
tus fortis, cum quo venę scinduntur, separantur, aut
inseinduntur; ab huiusmodi sanguis emittitur se-
mel, sed subito, & multus. Interiores autem causę
sunt, vt venarum corrosio, quę fit à fluxibus à capite
descendentibus ad pulmonem & pectus, ex materia
cholericā aut phlegmaticā falsa, indeque sanguis pri-
mo paucus emittitur, deinde vt multus fit, exitus au-
gmentatur. Aliquando vero est causa, oris venarum
apertio, quę fit ex repletionē earum; quę fit aut ex
multis humoribus, aut ex sanguine quo ante purga-
batur per euacuationem menstruorum, vel per hæ-
morrhoides, vel conclusus est, indeque venę repletę
nimium intumuerunt. Nonnunquam etiam venarum
tumor & inflatio fit ex calefacienti & humectanti re-
gimine, sicut est vsus balnei nimitis. Plerumque vero
fit ex mala complexionē frigida & sicca, quę venas
nimium spissat, earumque partes adunat, in tantum
vt alię alijs ardeant, vnde & aperiuntur, sicut lutum
cum desiccatum fuerit finditur.

Fit autem sputum sanguinis, aut ex capite, & ex
emunctione intelligitur: Aut ab ore, quod ex trans-
glutitione vel suffocatione designatur: aut à gurgulio-
ne & gutture; quod ræcedine significatur: aut à me-
ri, quod ex dolore inter duas scapulas potest intelli-
gi: aut ex ore stomachi; quod significat dolor habitus
ibi: aut à stomachi profundo, cuius signum est vo-
mitus dolorque paucus: aut ex canali pulmonis, &
hoc ex secretionē, vel tussis pauca, modicoque gingi-
narum dolore significatur: aut ex ipso pulmone, cui
signum est tussis grauis, & quod eius emissio semel
sine dolore fit, cum nullus pulmone sensus sit; Hu-
ius autem emissio multa est, color rubeus & clarus,
& spumam habet: aut certe fit à pectore, quod tussis
significatur, & paucus est quod emittitur, & idrudi-
ni simile. Accidit autem à pectore sputum sanguinis,
illi maxime qui ad catarrhum accelerat, siue cui fre-
quenter accidit, eique pectus est debile siue strictum,
& superfuitates descendentes ad pectus à capite te-
nues sunt & acutę, suo vulnerantes acumine, &
membra hæc excoriantes. Nam in pectore stricto, ve-
narum acceleratur scissura, cum debiles sint, atque
subtiles.

De Sputo saniei, & Phtisi.

CAPVT LXXXVII.

S Aniei vero sputum, aut ex apostemate calido fit,
quod pectori vel pulmone accidit, aut lacertis pe-
toris, aut operimento subinuoluenti costas, aut
diaphragmati, à quo tendit ad pulmonem, spissitu-
dine sua desiccans, & attractione ipsius; aut ex vul-
nere, sicut accidit in pleuresi cum apostema con-
uertitur in vulnus; aut propter sanguinis sputum fit
sanies, cum fissura non consolidata ad saniem est
conuersa. Hanc passionem habenti febris accidit
continua, nisi quoddam hac sanie citius purgatur. Nam
si saniei sputum differatur, ad phtisim patiens dedu-
citur: Sanies enim pulmonem corrodit, ac putredi-
nem facit.

Maxime vero phtisis hominibus accidit, à 18. anno
ætatis vsque ad 35. propter caloris in hac ætate domi-

nationem super complexionem, & quandoque eo-
rum membra, pulmoque, mollia sunt, siue tenera.
Vnde sanies ea facilius citiusque corrodit. Accidit
etiam frequenter his quorum corpus est exile, guttur
acutum, pectus strictum, scapulę sublatae, id est ele-
uatae, & quibus catarrhi calidi accelerant. Hi etenim
acumine suo pulmonem incidunt, ac vulnerant.
Sciendum est etiam, hanc à patribus & auis in filios
transire.

Huius passionis signa sunt febris inhærens, tran-
quilla quidem & mansueta de die, robustior vero de
nocte. Similiter & post cibum, accidit enim ei si-
cut & calci, cui si superfundatur aqua, caloris va-
poratio fit. Præterea qui illam patiuntur, nimio su-
dore fatigantur: Oculi eorum profundantur, genę
rubent: Ungues & digitorum summa cornicantur
siue concuantur, digitorum etiam extremitates ca-
lesunt; pedibus eorum apostemata mollia sunt, ap-
petitus ciborum minuitur, & omnino hæc signa
supradicta in eis apparent. Nonnunquam vero me-
dicus in his quę expuit æger ambigit, vtrum sanies
an phlegma sit. Quare sputum oportet in aquam
mitti, ac per horam & amplius dimitti, quod si in
fundum mergitur, sanies est; si vero supernatat phle-
gma est.

Isaac ubi supra. Phtisis est consumptio humectatio-
nis corporis, & mutatio augmentationis in diminutionem.
Nascitur multis modis; vt ex consummatione
pulmonis: & hæc est vera phtisis, fitque tribus mo-
dis; Primus ex humoribus cholericeis ad caput descen-
dentibus, vel phlegmaticis vel falsis in substantiam
pulmonis descendentibus, eumque vulnerantibus &
putrefaciuntibus. Secundus est modus ex quibusdam
passionibus in pulmonis substantia nascentibus. Hoc
genus antecedit sanguinis secretus, ex venis aliquo-
rum instrumentorum spiritus ruptis, vel pulmone in
quo fissurę nascuntur, & vulnera empisia, & phtisis
postea. Tertius est modus ex humoribus ad pulmo-
nem aliunde quam à capite venientibus. Quod duo-
bus modis contingit: vel ex mutatione locorum vi-
cinorum, sicut in pleuresi synanchia, vel ex non vici-
nis, vt in hepate, corde, & similibus. Humores si sint
calidi aut acuti, patitur infirmus ruborem in maxillis,
stricturam in flatu.

Papi. Phtisis est vitium, quod fit ex rheumatismo
gutturis, aut ex vix distillatione assidua, & catarrho;
instillantes enim multo tempore pulmones viciant;
& est passio pulmonis periculosa, & maligna valde.
Phtisicis autem primo venit febris cum tussicula, vel
excreationibus varijs sanguinolentis, vel liuidis, aut
purulentis, aut pro qualitate exclusę materię, cum
corporis macie, & virium debilitatione. Hi si per an-
num inueterauerint, nec curati fuerint, moriuntur. Ra-
z. ubi supra. Phtisis accidit aut post pleuresim, aut post
sputum sanguinis, aut post corizam, & catarrhum plu-
timum ex capite, aut post tussim longam.

De passionibus accidentibus operimento costarum, &
lacertis pectoris, & diaphragmati.

CAPVT LXXXVIII.

H Ali. ubi supra. Operimento vero subinuoluen-
ti costas pectorisque lacertis accidunt aposte-
mata, emissiones, & furunculi. Apostemata si est in ope-
rimento costarum, hæc accidentia, signaque adhæ-
rent; febris, scilicet indeficiens vel inseparabilis, &
tussis quę in principio nihil emittit, anhelitus angu-
statio, pungensque dolor. Lateris autem dolor, est
apostema quod in lacertis sit pectoris, & aliquando
in interioribus costarum lacertis: huius signa sunt do-
lor ac percussio in eo latere in quo est passio, vel pun-
ctura. Passiones vero diaphragmatis alię sunt ei pro-
prię; alię vero sunt ex passionibus aliorum membro-
rum cōparticipatione. Propria vero fit ex mala com-
plexione,

Signa phtisi-
s.Vnde discer-
no posuit sa-
nies a phle-
mate.Quid phtisi-
s, & vnde
oriatur.Phtisis est
morbus val-
de periculo-
sus, & post
annum occi-
dit.Morbi ope-
menti costa-
rum & signa
eorum, item
lacertarum
pectoris &
diaphrag-
matis.

plexione, & apostematum diuersitate, sicut est illa quam maniam diximus. Est enim apostema in diaphragmate, quod sequitur alienatio mentis, eo quod ad cerebrum per comparticipationem transeat à pectore. Ex participatione vero si sunt huiusmodi passionibus, aut ex cerebro accidunt, aut ex apostemate.

Constantinus in panteigni. Pleuresis abusuè vocatur apostema in costarum pelliculis, nam vera pleuresis est in diaphragmate nascens apostema, quod sequuntur accidentia quatuor, paulo ante iam dicta in pleuresi abusuè, scilicet febris indeficiens, ac tussis &c. Itemque mentis alienatio, ex colligati membri nocumeto; & hæc ex cerebro.

Auic. in 3. canon. Quandoque accidunt in velaminibus, & tunicis, & lacertis, quæ sunt in pectore, & costis, & partibus eorum, apostemata lædencia valde dolorosa, quæ nominantur solata, & birsen, & pleuresis. Et quandoque etiam sunt dolores in istis substantijs, non ex apostemate, sed ex ventositate. Verum non est pleuresis, nisi apostema calidum in partibus pectoris, aut lacertis extrinsecis, & in velamine cooperiente pectus, aut velamine distinguente, & est illud quod est parum, aut in lacerto apparere extrinseco, aut velamine extrinseco, cum communitate cutis, aut absque communitate. Et maius istis & terribilius est illud, quod in ipso est velamine distinguente; & est præuius eis.

Et materia quidem huius apostematis secundum plurimum est cholera, aut sanguis cholericus; quoniam in membris tunicosis non penetrat, nisi subtilis sanguis cholericus, deinde sanguis purus: Et propter hoc sunt paroxysmi vehementiæ febrium eius tertiani secundum plurimum. Et propter hoc raro accidit ei qui eructuat secundum plurimum acetosè, quoniam est phlegmaticæ complexionis. Et cum hoc quandoque fit ex sanguine adusto, & quandoque fit ex phlegmate putrido; & quandoque fit, sed raro, ex melancholia putrefacta inflammata.

Et signa pleuresis duræ sunt, febris inseparabilis, propter vicinitatem cordis. Et secundum est dolor pungitiuus sub costis, quoniam membrum est panniculolum, & quandoque non apparet nisi apud anhelitum: Et quandoque est cum punctura tensio, & tensio quidem significat multitudinem, & punctura fortitudinem in penetratione & mordicatione. Et tertium est constrictio anhelitus propter coarctationem factam ab apostemate, & paruitas & frequentia eius. Et quartum est pulsus ferrinus. Et quintum est tussis: quandoque enim accidit in principio huius ægritudinis tussis sicca, deinde cum sputo. Et tussis non accidit, nisi propterea quod pulmo læditur ex vicinitate.

De passionibus cordis, & primo de Cardiacæ.

CAPVT LXXXIX.

Vicenna ubi supra. Ægritudinum species accidunt cordi, quandoque in sua proprietate, sicut complexionum malitiæ, quæ quandoque materiales sunt, & quandoque puræ. Materiales aliquando sunt in venis eius, & aliquando sunt in eo quod est inter panniculum & corpus ipsius. Multoties enim inueniuntur in locis illis humiditates, quæ quando multiplicantur, cor à dilatatione coarctant, & interficiunt. Quandoque vero accidunt ei apostemata, & opilatio; & quandoque situs ægritudo, sicut accidit ei de coarctatione ab humiditate compressiua prohibente ipsum à dilatatione, & ob hoc interficiente. Quandoque etiam accidit solutio singularis, aut in ipso, aut in eius panniculo. Cumque confirmatur in corde malitia complexionis, curam non recipit. Sed & antequam confirmetur, non est facile curabilis. Apostema quoque calidum statim interficit: Frigidum vero curam recipit. Cor etiam longe est ab hoc, ut to-

leret solutionem singularis. Quandoque vero accidit in venis eius opilatio, nocens operationibus ipsius.

Hali. ubi supra. Passionum cordis quædam ipsi proprie accidunt, ut dolor & palpitatio, quædam ex alterius membri comparticipatione fiunt, ut syncopis, id est defectio. Dolor cordis, aut est ex mala complexione, aut ex organico morbo, aut ex continuationis separatione. Mala complexio calida significatur pulsus magnitudine, frigida paruitate, sicca duritie, humida vero eiusdem mollietate. Quod si mala complexio composita est, & pulsus componitur: peior quidem omnibus est mala complexio sicca & calida, ab his enim velocius hectica fit. Post his autem est mala complexio varia, quæ defectionem parit. Organicus morbus est ex apostemate sanguineo, vel cholerico, quod accidit cordi, vel casulæ ipsum circundanti: Et cui hoc accidit, non diu viuit. Huius signa sunt inflammatio, grauitas, & distensio. Separatio continuationis est, ut vulnus quod à pectore ad cor mittitur, siue perforatur. Quod si ad cor & concauitates maximeque ad sinistram penetraverit, homo illico moritur; si non, paulo post obit. Sic ex omni dolore cordis non viuit homo, nisi secundum quantitatem virtutis morbi, vel debilitatis.

Palpitatio vero siue tremor, ex humiditate fit aquosa, quæ in operimento cordis concluditur. Cuius signum est, quod homo cor suum tanquam in aqua trepidans, vel à loco suo se mouens sentit, non enim dilatari potest, aut reduci, propter humiditatem: Aut ex apostemate quod illi accidit, quod si calidum est, homo cito moritur; si durum, defectio sequitur, & in defectu moritur: Aut ex humiditate sanguinea, sicut accidit iuueni de quo refert Galenus, quod titillatio fcebat ei singulis diebus, quam ipse per phlebotomiam medicatus est tribus annis continuis, antequam passio fieret; sicque & quarto anno non redijt. Accidit autem titillatio cordis aliquando ex melancholicis vaporibus, qui ad cor ascendunt.

Isidorus ubi supra. Cardiacæ vocabulum à corde sumptum, dum ex aliquo timore aut dolore afficitur, cor enim Græci cardiacan vocant: Est enim cordis passio cum formidabili metu. *Razi ubi supra.* Cordis ægritudines quas curare possibile est, sunt alteratio complexionis, antequam confortetur, & tremor cordis, ac syncopis, & dolor qui confirmatur, & debilitas. Apostema vero, aut disruptio, vel corruptio complexionis confirmatæ, non faciles sunt ad curandum.

De Syncopi.

CAPVT XC.

Isaac ubi supra. Syncopis est absoluta cordis defectio, & coadunatio, & totius sue virtutis in se atque in membris ablatis sumi sui expellendi. Impossibile est syncopim sine passione cordis fieri. Fit vero diuersis modis, ex plenitudine nimia, vel multa inanitione, vel subita, caloris in frigus, vel frigoris in calorem, mutatione.

Hali. ubi supra. Defectus siue syncopis, est dissolutio semel, id est subito, virtutis vitalis; quæ fit aut ex repletionem, quæ virtutem grauat & opprimit, sicut fit ex repletionem venarum ab humoribus, vel stomachi à cibis; aut ex repletionem cerebri, sicut in apoplexia; aut ex euacuatione certè immoderata, quæ virtutem dissoluit & dissipat, sicut accidit in nimio fluxu ventris, & potu medicaminis, & immoderato sudore, sanguinisque per phlebotomiam, vel per nares emissionem: Sed & menstruum immoderatione, partusque purgatione, saniei quoque à vulnere egressionem, ciborum abstinencia, nimioque labore, & huiusmodi quæ immoderate fiunt, intantum ut cum inutili, quod natura non confert, euacuetur etiam quod vtile est; aut ex mala complexione calida, sicut in febribus accidit; aut ex frigida sicut, & in oris stomachi passione, quæ bolismus vocatur: Aut ex cæteris malis complexionibus,

cum

Quid pleu-
resis proprie
& improprie
dicta, &
qua signa
sunt.

In quaparte
contingat
pleuresis.

Quanam
materia sit,
& quibus ut
plurimum
accidat.

Signa pleu-
resis quæ
sunt.

Morbis cor-
dis.

Malitia cor-
dis confir-
mata curam
non recipit,
uti nec apo-
stema cali-
dum in ipso,
aut solutio
singularita-
tis.

Dolor cordis
ex tribus
provenit.

Signa dolo-
ris cordis ex
dictis tribus.

Signa dolo-
ris cordis
palpitatio &
quod signum
sunt.

Quid car-
diacæ.

Quid cor-
dis morbi
curari pos-
sint, & quæ
non.

Quid syncopi.

Quid syncopi.

Signa syn-
copis.

Morbis mor-
bis, & vici-
is.

Signa vici-
is malitia
complexionis

Signum dolo-
ris cordis
ex apostema
calidum &
frigidum.

Morbis in
mentu mor-
bi opilatio.

Signum eius.

cum semel, idest subito, immutantur.

Fit etiam ex dolore graui dissolutio virtutis, & euacuatio spiritus; vt ex dolore qui fit in ore stomachi, vel ex doloribus cholerica; & ileos; vel ex disgregationum vlcibus ac vulneribus, quæ sunt in articulis ac nervis, ac lacertorum capitibus, cæterisque doloribus permolestis. *Accidit* etiam defectus ex matricis suffocatione, cum vapores frigidi sustolluntur ad cor à matrice. Nonnunquam etiam fit ex apostemate quod cordi innascitur, & ex eo subito mors efficitur. *Item* accidit in principiis accessionis periodicarum febrium, aut propter dolorem ex calore nascente, aut propter humores putridos decurrentes ad stomachum, virtutemque vitalem granantes.

Accidit & febricitanti apostema habenti in aliquo membro nobili, ad quod dum humor decurrit, dolor illius augetur ac roboratur, indeque defectio sequitur. *Accidit* etiam nonnunquam in ore stomachi debilitas, & humores influentes suscipit: Qui si crassi fuerint, virtus grauatur, & opprimitur. Indeque defectio sequitur. Præterea si malæ complexionis sint, dolor ab eis fit, quem sequitur defectus cordis. *Accidit* etiam ex accidentibus animæ, vt timore, propter caloris naturalis, & virtutis vitalis ingressum, ad profunda corporis. Ex ira quoque, quia calor egreditur atque dispergitur. Hæ sunt igitur causæ defectiois cordis. *Signa* vero sunt extremorum frigus, debilitas anhelitus, color croceus. Et si acclametur, non bene audit infirmus, sed tanquam longe positus. Hæ sunt itaque passionum varietates, quæ in corde nascuntur, & in omnibus instrumentis spiritus.

*De passionibus accidentibus instrumentis ciborum,
& primo meri.*

CAPVT XCI.

QUæ vero ciborum organis passiones accidunt, aliæ quidem in meri sunt, aliæ in intestinis, aliæ in hepate, aliæ in splene, aliæ in felle, aliæ in renibus, aliæ in vesica. Et quæ in meri sunt, aliæ in eius substantia, aliæ in meatu per quem cibus ad stomachum mittitur. Substantiæ quidem eius accidit virtutis attrahentis debilitatio, qua cibum ab ore attrahit, & ad stomachum mittit. Debilitas quoque virtutis per quam vomitus fit. Debilitantur autem istæ virtutes, aut causa malæ complexionis, vel organici morbi, vel separationis iuncturæ, aut quouis incommodo, lacertis eius actione stantibus, accidente.

Mala vero complexio aut calida est, & hoc ex situ intelligitur, & refrigeratione, cum aqua frigida bibitur; aut frigida est, & hæc ex signis contrariis designatur; aut humida, & hæc oris humiditate patet, & creatum multitudinem; aut certe sicca, cuius signum est oris siccitas. *Organici* vero morbi sunt, vt apostema calidum, quod febre, siue siti cum rubore significatur; & etiam dolore qui inter scapulas sentitur. Similiter & apostema frigidum, quod ex grauitate, & ponderositate sine dolore, designatur. Ex continuationis autem separatione sequitur vomitus sanguinis, & dolor inter scapulas. Quæ etiam si sit in longum, attractionis siue appetitus facit imminutionem: Si vero in latum, vomitus diminutionem. Hæ sunt igitur passiones meri in sua substantia.

In eius vero meatu fit opilatio; & hoc aut ex apostemate quod accidit in interioribus, & ipsum opilat; aut ex apostemate quod in lacertis actionem ipsam adiuuantibus oritur ab exterioribus, comprimitque meri, & eius meatus compressus obturatur. Maius autem opilationis signum quæ fit in meri, est prohibitio transmissionis cibi ad stomachum.

A

De Passionibus oris stomachi, & primo de corruptione appetitus.

CAPVT XCII.

Passionum autem oriens in stomacho, quædam in ore eius sunt, & quædam in profunditate, siue fundamento. In eius quidem ore, passiones, doloresque difficiles, ac molestissimæ sunt, eo quod in magni sensus membro sunt; & quamuis ex modica causa, gravissimè tamen nocent, vt nonnunquam ad interitum deducant, ex vicino cordis, & cerebri participatione. Dolorum quidem oris stomachi quidam communes sunt ipsi & membris omnibus, vt mala complexio, & apostemata, & continuationum separatio. In quibusdam autem aliqua ei membra participat, vt cerebrum, & cor. Ex cerebri participatione sunt, vt vigilatio, & animi discessio, siue mentis alienatio; in febribus desipientia, somnia, epilepsia, spasmus, obstupescitio. Ex eius & cordis participatione, cordis defectio fit, & palpitatio siue tremor. Quidam autem dolores & morbi, proprii sunt ipsius oris stomachi, vt appetitus corruptio, & eiusdem cessatio, bolismus, præcordiorum dolor, sitis, ciborum in ore stomachi natatio.

B

C

D

E

Appetitus corruptio fit ex augmento siue superfluitate, vel ex diminutione, vel omnino cessatione. Superfluitas est, aut in qualitate ciborum, vt prægnantibus accidit, qui malus appetitus vocatur; aut in quantitate, & fames dicitur; quæ si immoderata sit, appetitus caninus appellatur. Appetitus malus fit ab humore malo in ore stomachi conclusio, unde acidus desiderat cibos, aut salios, aut ponticos, aut pungentes. Et quandoque terram, aut gipsum, aut carbonem, aut testas fictiles, & alia huiusmodi; sicut prægnantibus accidit, cum in earum stomachi ore superfluitates menstrualis sanguinis adunantur, quo fetus pascitur. Tempore namque conceptus constipatur hic sanguis, quem natura generationi parauit, & non exit vt prius suis temporibus. Itaque quod in ipso melius est & utilius, fetus fit cibus, & quod ei superest, tantæque bonitatis non est, ad mamillas fertur, & lac efficitur. Quod autem in eo malum est, in corpore mulieris remanet: cuius pars quædam ad os stomachi mittitur, & inde mali appetitus excitantur, donec creuerit fetus, & tunc appetitus illi cessant, eo quod sanguinis atropior pars in cibum ipsius fetus expendatur.

De diminutione & augmento appetitus.

CAPVT XCIII.

Appetitus defectio siue casus, quandoque est ex mala complexione calida, quæ os stomachi enervat, ac dissoluit quæ in eo sunt; Et hoc ex famosa ruinatione significatur, & siti, fastidioque ciborum, aquæ frigide desiderio: aut ex humoribus cholericis, vel salis, quos intelliges ex punctione super os stomachi, & abominatione, & vomitu; multo quoque desiderio potus aquæ, oris amaritudine, vel salugine. Humor namque cholericus & salis sitim prouocat. Nonnunquam vero fit appetitus ciborum imminutio, ex humore viscoso qui os stomachi replet, quem nec punctura sequitur, nec tussis. Aliquando etiam fit ex humore putrido in stomacho, unde fit in ore stomachi quasi compressio, atque fricatio. Appetitus vero cessatio accidit, tam incommodum eius nervo accidit, qui ad os stomachi venit, cessat enim sensus eius.

Augmentum appetitus, id est, fames, est ex mala complexione frigida, quam os stomachi patitur; quod ex acida ruinatione frequenti significatur. Appetitus vero caninus ex humore fit acerbo, qui in ore stomachi, & inter corporis eius partes concluditur, & ex acido ruatu significatur; imminutione quoque desiderij, potu aquæ, multaque & humida egestionem. Quandoque vero fit ex multa euacuatione quæ toti corpori

accidit,

Morbi communes oris stomachi.

Morbi proprii eiusdem.

Unde malitia & corruptio appetitus.

Unde appetitus defectio.

Unde appetitus augmentum, & ille qui dicitur caninus.

Signa Synopsi.

Morbi meri, qui, & vnde.

Signa radii malitia complexionis.

*Signum di-
stinctionis
inter apostema
calidum &
frigidum.*

*Morbus in
meatu meri
est opilatio.*

Signum eius.

accidit, unde membra desiderant restorationem eo-
rum quæ euacuata sunt, sicut post febres accidit, qua-
rum finis per euacuationem. Membra namque quan-
do cibo euacuata sunt, ea quæ in venis sunt attrahunt.
Venis autem euacuatis, cibus qui in hepate est ad eas
trahitur. Quod cum euacuatum fuerit, cibum qui in
meseraicis venis est attrahit. Euacuata quoque mese-
raica, à subtilibus attrahit in intestinis, & hæc à sto-
macho, sicque fames efficitur, quæ præcedenti eua-
cuatione significatur; adeoque grauis est, ut parum
tolerari potest. Hanc itaque sequitur immoderatio
comestionis, intantum ut grauet, ideoque vomitu cibi
expellitur, aut egestionem. Differt autem hæc ab illa
quæ fit ex acido humore, quoniam ista non habet so-
lutionem naturæ siue ventris.

De bolismo, & immoderata siti.

CAPVT XCIV.

Quid bolis-
mus.

Signa eius.

Differt bo-
lismus à fa-
me canina.

Effectus bo-
lismi.

Unde sitis
immodera-
ta.

Quid dolor
præcordiorum
& unde
oriatur.

Unde nata-
tio ciborum
in ore sto-
machi.

Bolismus vocatur fames immoderata cum appe-
titus cessatione, quæ fit ex immoderatione malæ
complexionis frigida super os stomachi, ciborumque
imminutione, & virtutis debilitate. Huius signa sunt,
quod homo tactu sentit locum oris stomachi frigidum,
& etiam casus appetitus, & à cibis prohibitio, dolor,
& defectus cordis, corporisque consumptio. Fames
hæc non fit tantum ori stomachi, sed omnium mem-
brorum virtuti. Differt autem à canina: quoniam in
bolismo cessat appetitus, debilitatur virtus, & consu-
mitur corpus; in appetitu vero canino virtus appeti-
tina valida est, membraque repleta.

Isaac. Bolismus dicimus, quando qui iter agere so-
lent, vel hyeme soluantur, & lassii fiunt, & subito ca-
dunt, & in frigidantur, & vix anhelant; quod si non ci-
to iuuati fuerint, celerius pereunt per ciborum gra-
uedinem, quia celerius digerunt. Hos apprehendimus
ex animæ ac membrorum defectu; sunt frigidi corpo-
re, cum nervorum tremore, & stomachi ac vocis de-
bilitatione. Hi cibum multum accipiunt, & non sa-
tiantur, neque crassantur, sed rapidi fiunt; quia cibi non
præmasticati præparantur deuorant; dehinc conse-
quuntur grauationem, & tensionem, acceptorumque
ciborum vomitum.

Hab. ubi supra. Sitis immoderata fit, aut ex oris sto-
machi calore, aut ex eius siccitate aut ex utroque, aut
ex humore salso, qui adunatur in eius tunicis, vel sub-
tilibus intestinis, vel in meseraica, aut ex hepatis calo-
re. Aliquando fit etiam ex pectoris & pulmonis ardo-
re; & hoc à prædictis differt, quia mitigatur aeris fri-
gidi respiratione, prædictæ vero non, nisi in potu aquæ
frigida. Ait etiam Gal. quod quibusdam sitis adeo gra-
uis accidit, quod nec aquæ frigida potu, nec aeris res-
piratione sedata est, unde sitientes mortui sunt. Qui-
dam enim dipsades comederunt, & quidam vinum
biberunt, in quo huiusmodi serpentes acciderunt, eo-
rumque stomachus nimio calore exarsit. Quidam in
alto mari nauigauerunt, & aqua dulci privati, ad po-
tum maris coacti sunt; unde etiam sitientes obie-
runt. Alij quoque cum aquam marinam bibissent,
eorum natura emollita est, & humiditates corporis
euacuatae.

Præcordiorum dolor, passio est quæ accidit ori sto-
machi; sic dicta, quoniam hoc membrum cordis lo-
co proximum est per confinitatem. Fit aut ex mala
complexione calida; aut ex humore choleric, qui
defluit ad os stomachi. Nonnunquam etiam decurrit
illuc phlegma putridum, indeque patienti fit angus-
tia & abominatio, sicut ex humore choleric. Por-
ro ciborum in ore stomachi natatio, fit ex debilitate
virtutis expellentis; cuius signum est, quod come-
dens os stomachi grauati sentit, & læditur his quæ
comedit.

De passionibus in fundo stomachi, & primo de mala
digestione & fastidio.

CAPVT XCV.

Stomachi vero profunditati accidunt mala dige-
stio, fastidium, perturbatio, dyarrhæa, lienteria,
vomitum, singultio, inflatio, ructatio, sanguinis &
lactis coagulatio. Mala digestio, & fastidium ab ea
pronens, fiunt ex debilitate, siue defectu sto-
machi in digestionem. Nam si cibus à stomacho velo-
citer non descendat, digestionis mora vocatur, & si
bene non digeritur, & in quasdam malas qualitates
mutatur, mala digestio dicitur. Cum autem nihil
omnino cibi digeritur, nec à stomacho descendit, sed
ibi corrumpitur, fastidiosisitas appellatur, & patiens
stomatichus nominatur. Omnes hæc passiones ex eis-
dem fiunt causis, nisi quod mora digestionis fit ex
causis debilibus, putrida fastidiosisitas ex validis, mala
digestio ex mediastinis.

Hæc vero causæ sunt aut interiores, ut mala com-
plexio in ore stomachi, humores in eo conclusi, apo-
stema, continuationum separatio: Aut exteriores, ut
ciborum disconuenientia, quæ fit ex eorum quan-
titate, vel ex qualitate, vel ex substantia, vel ex in-
ordinata sumptione: nam si multi sunt non potest
eos stomachus digerere, sicut nec paucus ignis ligna
multa, si super eum projiciantur, exurere. Simili-
ter etiam si qualitate mala sint, ut lac acidum, pis-
ces, radices, patellatus cibus, aut fumosus; nam
nec accendi potest ignis si ei ligna viridia ingesseris.
Similiter neque si cibus sit substantia crassus, ut ca-
ro vaccina, & panis azimus; sicut nec ignis debilis
accendit, si ligna super eum solida projiciantur. Præ-
terea quoque si cibi inordinate sumantur, ut crassi
prius, ac constipantes; postea subtiles & emollientes.
Tunc enim secundus antequam descendat cor-
rumpitur. Aut certe si cibum indigestibilem homo
prius accipit, & dehinc alium antequam digerat
subdit.

De Dyarrhæa, siue fluxu ventris.

CAPVT XCVI.

Isidorus ubi supra. Dyarrhæa vero est iugis efluxus
ventris, sine vomitu. Hab. ubi supra. Dyarrhæa est
humorum materierumque subtilium ac diuersarum
euacuatio. Hæc aut ex malo regimine ciborum fit,
aut ex venarum opilatione, aut ex humoribus qui ad
stomachum aliunde prorumpunt. Ex malo regimine
ciborum, aut propter eorum quantitatem, quia si mul-
ti sunt, stomachum grauant, ideoque eos depellit, &
alii subsequuntur humores; aut propter qualitatem,
quia cito in stomacho corrumpuntur, & tunc expel-
luntur, aliaque materia simul trahuntur, siue egre-
diuntur, aut propter inordinationem, ut quando quod
descendere moratur citius descendenti præmittitur.
Ex venarum opilatione, quæ concuitates siue mese-
raicæ dicuntur, quia cum eis accidit opilatio, succosi-
tas cibi per eas ad hepar non mittitur, ideoque solu-
tione egreditur.

Quæ vero fit ex multis humoribus ad stomachum
descendentibus, aut ex toto corpore est, aut ex vno
membro: Hoc autem secundum naturam, sicut acci-
dit in chrisi, cum membra superfluitates illis nocen-
tes ad stomachum pellunt; utpote cerebrum, in
quo variae superfluitates adunantur, quas ad stoma-
chum & intestina expellit. Superfluitas autem hæc
aliquando salsa est aut pungens, facitque dissolutio-
nem sanguinis & dysenteriam, eo quod stomachi &
intestinarum efficit excoarationem. Differt autem à
perturbatione dyarrhæa; quia cum illa vomitus est, &
quicquid emittit, cholera rubra est: In hac autem non
fit.

Morbi in
fundo sto-
machi.

Causa mor-
borum sto-
machi, qua-
dam inte-
riori, qua-
dam exte-
riori.

Cibi malis
qualitate.

Quid diar-
rhæa & unde
proveniat.

Quid exco-
arationem.

Quomodo
fit fluxus
cibi ex
exteriori
corpore.

Differt
inter per-
turbationem &
diarrhæam.

fit vomitus, & quæ emittit varia sunt, non speciei
vnius. Præterea perturbatio morbus est acutus, cito
que aufertur; diarrhæa vero prolixior est. Dyarrhæa
vero species, quæ ex fluxu superfluitatum ad stoma-
chum fluunt, multæ sunt, iuxta superfluitates quæ à
membris ad stomachum & intestina fluunt.

Causa fluxus ventris. *Rexi. ubi supra.* Fluxus ventris sine sanguine fit, aut ex
debilitate hepatis ab attractione, aut ex debilitate ei-
dem à digestionem, aut à multitudine effusionis cholerae
acutæ, quæ ad intestina currit ab hepate, aut propter
velocitatem descensionis cibi à stomacho & intesti-
nis; quæ fit aut propter multitudinem phlegmatis in
eis, aut propter repletionem ipsorum, vel mollifica-
tionem, aut lubricitatem in eis accidentem, aut pro-
pter bothor in superficie illorum. Fit etiam quando-
que fluxus ventris à multitudine effusionis cholerae
nigræ ad os stomachi vel à re effusa à capite ad stoma-
chum, aut propter cibi multitudinem, aut quia solu-
tius est ex natura sua, aut propter errorem ordinis
eius, aut propter multitudinem potus aquæ super ipsum,
aut propter resolutionis paruitatem corporis eius. Flu-
xus autem ventris cum sanguine & sanie fit, aut pro-
pter venam ruptam, aut propter debilitatem hepatis à
digestione, aut propter excoarationem accidentem in-
testinis superioribus, aut inferioribus, ut in ano.

Antenna ubi supra. Omnis fluxus ventris, aut est
ex cibariis & aere continente, aut ex membris. Factus
autem ex membris, de quo & plurimum loquimur,
aut est ex stomacho, aut ex meseraica, aut ex hepate,
aut ex splene, aut ex capite, aut ex intestinis, aut ex to-
to corpore. Et omnes hi communicant in causis, nam

& sequitur illud malitiam complexionis singularis,
aut propter malitiam complexionis cum materia
confirmata in intestinis, aut propter conturba-
tionem substantiæ eius, aut ægitudinem officia-
lem, aut vlcus, aut rupturam. Ab hepate quidem
fit, propter complexionem eius, & apostema, & opila-
tiones ipsius, & alia. Ex meseraica vero factus, aut à
cerebro est, qui fit propter catarrhum ex eo descen-
dentem ad stomachum & intestina, corrumpitque ci-
bum, ac descendere facit, & ipsemet cum illo descendit
propter suam lubricitatem, & expulsiue operationem.

Factus autem à stomacho, est totus indigestus; &
causa est quandoque debilitas virtutis retentivæ, pro-
pter quam non sustinet dilationem ibi, nisi usque ad
tempus in quo iam digeritur. Quandoque vero debili-
tas digestionis, propter quam corrumpitur & appetit
expelli. Quandoque autem debilitas in stomacho fa-
cta propter humiditates, quare non dimittit ipsum fi-
gi ea quantitate qua digeratur. Quandoque vero re-
manetia virtutis medicinarum solutivatum adherens
superficie intestinorum & stomachi. Ex intestinis au-
tem fit, aut cum excoaratione, aut sine. Est autem ex-
coaratio dolor abrasionis ex superficie intestinorum
intrinseca: & illud quidem abradens, aut est materia
cholericæ aut sanguinea acuta, aut virulenta, aut sa-
niosa, aut fæculenta, procedens ab ipsis intestinis, aut
ab his quæ supra ipsa sunt, & peruenit ad intestina.

Adhuc De eodem.

C A P. XCVII.

Quomodo fiat fluxus ventris ex toto corpore.
Factus autem à toto corpore: aut est secundum se-
mitam chrisis, aut secundum fortitudinem expul-
siue virtutis, aut secundum semitam casus retentivæ,
aut secundum semitam liquefactionis, aut secundum
semitam conuersionis humorum, aut corruptionem
propter febres malas, & venena nocentia, aut semi-
tam expulsiue vehementis, propter id quod alias
habitu est ex dimissione evacuationis, aut retentio-
ne cursus consueti, aut abscissione membri, aut dimis-
sione exercitij, aut paucitate resolutionis ex corpore,
ac ceteris huiusmodi; aut propter compositionem
nauseaturæ satietatis plurimæ in vicibus pluribus, re-
ditque secundum acutæ semitam ægitudinis, & est
de summa cholericæ passionis, aut secundum semitam
prohibitionis nutrimenti, propter opilationes in ve-

nis, & alijs huiusmodi.

Porro factus ex cibis, aut est propter eorum parui-
tatem, ob quam in stomacho corrumpuntur ignito, nec
eos natura recipit, aut propter eorum gravitatem, ob
quam etiam descendunt; aut propter eorum mordica-
tionem, ut est capæ; aut propter velocitatem conuersionis
ad corruptionem, ut lac; aut propter vehementiam sub-
tilitatis eorum, ob quam resudant, nec retinentur apud
portonarium; aut propter humiditatem eorum, ob quæ
lubricantur; aut propter multitudinem motus super
eos; aut propter multitudinem potus aquæ post ipsos,
propter quæ prius solito deponit eos, ac lubricare fa-
cit; aut propter multitudinem eius quod de humoribus
lubricantibus reperitur, ut in Phlegmate, & abster-
gentibus ut cholera, aut quia cibus est conturbatus,
& est plurimæ quantitatis, paucique nutrimenti, sicut
olera, aut propter ordinem necessario facientem lu-
bricitatem, ut est præmissio cibi levis facilis digestio-
nis lubricantis, & postremitas cibi stiptici expressiui,
aut etiam postremitas eius velocis conuersionis, ideoque
corrumpit quod est sub ipso, vocatque naturam ad
expellendum. Denique fit propter aerem circulantem,
quoniam aer continens qui calidus est, resoluit & exi-
cat, & etiam frigus exiceat, quare & aufert. Itaque
multitudo plumarum, & regiones meridionales ven-
trem solvunt. Aliquando quoque ventositas est causa
fluxus ventris, per id quod de digestionem corrumpit,
& mouet de cibo.

De Perturbatione, sine cholica passione.

C A P. XCVIII.

Perturbatio est euacuatio cholerae per vomitum
& solutionem: quæ fit aut ex multitudine ciborum,
cum stomachum grauant, & ad expellendum se pro-
uocant. (Et quæ quidem ori stomachi proxima sunt
emittuntur per vomitum, quæ vero in profunditate
submersa, per solutionem) aut ex mala qualitate ci-
borum pungente, stomachumque nocente, aut ex
ipsius cibi corruptione, quæ ipsum in choleras alterat,
eumque stomachus, à se expellit, eo quod illi oblit,
& quod quidem subtile est, stomachumque superna-
tans, emittitur per vomitum quod autem in profun-
do mersum, per solutionem. Fit etiam ex humoris cho-
lerici fluxu, qui quia stomachum pungit, expellitur. Hu-
ius rei significatio est, quod per vomitum & fluxum
emittitur, & angustatio, subuersio, ac sitis.

Ant. 3. canon. Cholica passio est motus materie-
rum corruptarum non digestarum ad separationem, ex
via intestini redeuntiu ad ipsum à corpore, secundum
acuitatem & laborem expulsiue. Cibi namque quan-
do non digeruntur valide, conuertuntur in humores
corpori non convenientes, moueturque natura ad ex-
pellendum à corpore, cū grauant super ipsum ex par-
tibus, cum speciebus vomitus, cholericis scilicet & aquosis,
& æruginosis, quandoque & cum speciebus fluxus ven-
tris. Cholica quidem passio cuius causa est corruptio
cibi, columior est ea, cuius natura frequentia est cor-
ruptionis post corruptionem. Itaque cholica passio ma-
la incipit in primis cum leuitate: Deinde vero accidunt
dolor & punctura in intestinis & ventre, dilataturque
& ascendit ad stomachum, per multitudinem eius quod
ei nocet ex acutis humoribus ad ipsum venientibus. In
patientibus hanc, sitis multiplicatur, & quoties bibunt
aquam, calefit in eorum stomacho, & euomunt eam.
Tolerare vero sitim confert eis, hæc passio plus infan-
tibus, & assuetis eam incurrere minus nocet. Non au-
tem accidit plurimum nisi in æstate & autumno, pro-
pter debilitatem digestionis in utroque.

De Lienteria ac subuersione, ac vomitu.

C A P. XCIX.

Isidorus ubi supra. Lienteria dicta est, eo quod cibum
tanquam per lineam intestini, nullis obstantibus
faciat prolabi. Isid. Lienteria est ablutio digestionis,
cum cibus nullatenus in stomacho mutatur in colore,
nec in liquore, nec in odore, hæc passio nascitur ex

Quomodo fiat fluxus ventris ex cibis.

Quomodo fiat fluxus ventris ex aere circulante.

Quid perturbatio, & unde.

Quid colica passio.

Indicia colicæ passionis.

Quibus potissimum accidat, & quoties.

Quid Lienteria, & unde fiat.

detectione virtutis contentiue in stomacho, vel ex vulneribus in superficie stomachi, & intestinorum; defectio contentiue fit ex mala complexionem stomacho dominante vel intestinis.

Signaliente-
ria.

Hali ubi supra. Lienteria est egressio ciborum à stomacho, velocius in ea qua sumpti fuerant habitudine, sine aliqua immutatione. Fit autem vlcere & pustularum causa, quæ oriuntur in interiori stomachi tunica, ad quam cum cibus peruenit, & illis vlcerebus occurrat, ea pungit ac lædit, illaque pungentem statim repellunt, nec retinent. Huius passionis signa sunt vlcera vel pustule quæ in ore patientis apparent, & quod in ore sentit calorem & siccitatem. Dicit autem Hippocras, quod in lienteria si fiat acidus ructatus, signum est laudabile. Acidus enim ructatus non fit, nisi ex mora ciborum in stomacho, & retentiue virtutis apprehensione. Subuersio autem siue abominatio & vomitus, aut ex quantitate ciborum sunt, ut si multi sint, ita ut stomachum grauent, ac super os stomachi nateant; tunc enim eos stomachus ad meri expellit, & emittit. Aut ex qualitate eorum, ut si cibus abominabilis sit, aut odoris incongrui, vel amarus & pungens, qui stomacho noceat, & ob hoc eum stomachus emittat. Hic autem humor, si sit in ore siue cœcitate stomachi, vomitum facit. Si vero sit inter tunicas, ita quod tunicis & villis eius adhæreat, vel immisceatur, subuersionem vel abominationem facit. Hic quidem humor aliquando in ipso generatur stomacho. Aliquando vero ab alio influit membro. Eius qui generatur in stomacho generatio est continua, cum parit eum complexionis eius malicia. Qui autem aliunde mittitur, quandoque sedatur, donec quod influit adunetur. Plurimumque vomitus secundum chrisim fit, cum natura humorem morbum generantem expellit, & à superioribus emittit.

Vnde sub-
uersio seu
vomitus.

Causa vo-
mitus sunt
mali humo-
res pungentius
in ore stomachi.

Isaac ubi supra. Bonum est corpori si vomitus non sit sibi necessarius, & si necesse habeat, secundum chrisim fiat. Est autem vomitus cum os stomachi mouetur ab expellendis grauantibus & pungentibus cibis, vel humoribus, aliquando fit vomitus ex defectione stomachi, cum retinere cibos vel humores non valet, quos natura sursum eleuat, cum inferior pars stomachi fortior sit ore: vel inferius deprimat natura, cum os stomachi fortius sit in inferiori parte. In vomitu, sine multo- rum vel malorum humorum acceptionibus, causas malos humores esse pugnitos intelligimus in ore stomachi.

De singulis, & inflatione, & ructu, & conglutinatione.

C A P. C.

Quid sin-
gultatio &
vnde prou-
eniat.

Hali ubi supra. Singultatio est spasmus interioris tunice stomachi, qui & simili ratione fit, qua & nervorum spasmus. Fit enim aut ex repletionem, aut ex euacuationem, aut ex punitionem, aut ex mala completionem frigida stomachum supernatante. *Isaac.* Singultus est malus motus virtutis, expellere desideratis nocua, qui multis modis fit, de repletionem, & inanitionem, de corruptionem cibi intra stomachum, & mutationem sui in pugnitas qualitates, de frigiditate oris stomachi, & de ventositatem inflatiua in stomacho, & repletionem ex multis humoribus humidis, vel ex multitudine cibi & potus & singultu.

Rex ubi supra. Singultus fit aut propter rem os stomachi mordicantem, aut propter crassam viscositatem ipsum excedentem, aut propter apostema in hepate, aut propter solutionem & euacuationem superfluum.

Vnde infla-
tio.

Hali ubi supra. Inflatio autem & rugitus, siue gurgulatio, sunt ab interiori causa, sicut cum stomachus non tam validi caloris est, ut cibos digerat, ac subtiliat, & ab eis ventositates dissipet; nec adeo frigidus est, ut cibos omnino non immutet. Sed calor eius debilis est, nec cibum digerere potest, quin post in ventositatem alteret vaporosam. Quandoque vero ab exteriori causa, ut à cibis ventositatem generantibus, quales sunt fabæ, & Phaseoli, & huiusmodi: ab his autem generata ventositas parum immoratur paucoque

ructatu dissolvitur. *Rex ubi supra.* Eructatio si multiplicatur, digestionem corrumpit; & quando immoratur, inflat stomachum. *Hali ubi supra.* Ructatus aliquando fit ea ventositatem stomachi inflatiua, quæ ad os cum vaporibus ascendit, qui scilicet vapores, aut ab humoribus sunt calidis, & fit inde ructatus fumosus; aut frigidis, & tunc fit acidus. Aliquando vero fit ex ciborum multitudine, quos stomachus propter caloris debilitatem non potest digerere. Ructatus aliquando fit ita validus ut egrediatur à stomacho cibus, nec digeratur: cum autem ructatus immoratur, ventositas, & inflationes pessimæ generantur. Sanguis porro coagulatus in stomacho, aut est ex sanguine qui descendit à cerebro, aut ex sanguine meri ad stomachum descendente, ubi & coagulatur; aut ex aliqua vena cum stomachicæ complexionis frigiditate. Lac quoque coagulatum ex lactis dulcis porrectione fit, & complexionis stomachi frigiditate.

Vnde ructus.

Vnde conglu-
tatio.

De passionibus intestinorum, & primo de dysenteria eorum.

C A P. C I.

Passiones autem intestinorum sunt dysenteria, tenasmon, cholica passio, ileos, ventositas, lumbricia, scarides. *Isi ubi supra.* Dysenteria est diuisio continuationis, id est vlcere intestini, dis enim diuisio est, intera intestina. Fit autem intercedente fluore quem Græci diarrhæan vocant. *Isaac.* Dysenteria est egressio sanguinis ex discoloratione intestini, vel vulneratione sui. Causa eius, vel interior est, vel exterior. Interior sicut egressio cholericæ acuta pugnitiua, quam patitur infirmus, cum per intestina cholera transit, perforans & excorians, vel suo acumine, vulnerans, vel ex falsi Phlegmatis acumine, & sua falsugine idem in intestino faciente. Exterior sicut de Pharmatica, quæ acumine suo similiter facit. Cum enim intestinum inuenit nudum, & discoopertum, velociter illud excoriat.

Vniuersalis egressio dysentericæ est tortura, & angustia, & egressio sanguinolenta, mixta cum cholera rubra, vel cum re aliqua congelata alba & viscosa, in interiori quasi vestimento intestini. Particularis egressio dysentericæ est, cum hoc quod apparet in digestionem, si est cholericæ, intelligimus esse de cholera rubra: si Phlegmaticæ, de Phlegmate. Si de exteriori, sit causa ex inquisitione intelligenda est. Corrosionem enim intestinorum vsque ad tunicam exteriorem peruenisse significat, si frustra carnis sequuntur. Deinceps vero sanguis euacuatur: cum ora venatum quæ in intestinis sunt aperiantur, plurimumque vero egreditur ab eis quiddam rubigini simile, quæ de mortuorum corporibus fluit, & nonnunquam simile adipi liquefacto; quia calor adipem qui est in pinguibus mēbris liquefacit. Quod si diuturnioris temporis fuerit, facit simile propter adustionem fit.

Nonnunquam autem hæc passio ex scissura venarum fit, cum ex nimia sanguinis abundantia tenuantur ac disrumpuntur. Fit etiam aliquando ex malæ cholericæ nigra defluxu ad intestina, cuius signum est cholericæ nigra egressio. Plerumque vero ex emissionem citrina, quæ fit in intestinis: Et huius signum est sanguinis melancholici solutio: duxque species hæc pessimæ sunt, & mortiferæ, maxime si sint fetidæ.

Constant in part. Aut autem Hippocras, quod qui dysenteriam habent, patiuntur constrictionem exituæ ventositatis, sursumque redeuntis, defectionem quoque virtutis, & frigus extremitatis. His etiam secundum Gal. accidit stomachi dolor, & capitis repletio. Et horum causa est, quia dum intestina excoriata dolent impediuntur ex omnibus ad ipsa transeuntibus, maxime si acuta sint & pugnitiua. Cumque non festinantur ad emittenda quæ nocent, reuertuntur ascendendo sursum, sitque ventositas & dolor intra stomachum; plenitudo quoque in cerebro, propter ascensionem summi illius materię ad caput. Fit etiam defectio virtutis, & extremitatum frigus, quia calor ad loca dolentia fugit, ut ea nutriet & regat.

Quid dysen-
teria & vnde
de accidat.

Egressio uni-
uersalis &
particularis
dysentericæ.

Dysenteria
sape ex scis-
sura venarum
fit, atque ex
defluxu cholericæ
nigra ad intestina
&c.

Morbi em-
issionis
dysentericæ.

De Dysenteria hepatica, & tenasmo.

C A P. CII.

Quid dysen-
teria hepati-
ca & quo-
modo differat
ab intesti-
nali.

Hali. ubi supra. Hepatica vero dysenteria, est san-
guinis egestio puri, qui in principio quidem la-
naturæ carnis est similis, postea rubeus, & in ultimis
niger, ex cholerae nigrae specie. Differt autē hæc à præ-
dicta, scilicet ab intestinali, quia sanguis qui ab inte-
stini cadit, guttatim defluit, & cum squamis mixtus;
qui vero ab hepate simul vel semel egreditur, & sine
squamis, ac per intervalla temporum, & sine dolore,
& est sanguis purus, non habens aliquid admixtum.
Nonnunquam autem eius emissio fit per circuitus: e-
missionē vero sequitur corporis extenuatio, eo quod
membra suo priuentur cibo, qui ad illa ferebatur ab
hepate. Et si cum his signis, æger in partibus hepatis
sentit dolorem firmum, erit signum hepaticā esse dy-
senteriam. Oportet enim medicum diligentem spe-
culationem apponere, ne fallatur in eius cognitione.
Nam si curret hepaticam intestinalis medela, consumi-
tur æger & moritur. Falluntur autem plerunque, quia
cum sanguine decurrente ab hepate cholerae miscen-
tur acutæ, quæ vulnerant intestina; tuncq; quasi squa-
mule cum sanguine egrediuntur, & intestinorum ex-
coriationem esse arbitrantur.

Signum he-
patica.

Ha dua dy-
senteria re-
quirunt op-
positas me-
dicinas

Vnde hepa-
tica.

Constant. ubi supra. Hepatica dysenteria nascitur, aut
ex venarum & hepatis sanguinea plenitudine, quam
natura propter suinocuum eijcit, aut propter pi-
gritiam & crassitudinē motus, unde multus sanguis in
hepate coadunatur, ipsumque grauens expellitur; aut
propter incisionem quorundam membrorum corpo-
ris, ut manuum & pedum, unde sanguis qui ad illa nu-
trienda mittebatur remanet in hepate, à quo cum gra-
uetur expellitur in mēsericam, & inde ad intestina
emittitur. Hæc accidentia subito veniunt, neque mo-
rantur, nec appetitus perditur. Aliquando quoque ve-
nit hepatis dysenteria propter defectionem immuta-
tiū suæ virtutis, quam appetitiū defectio sequitur,
& eijcit in initio quasi lauaturam carnis.

Quid tenas-
mo & unde
fiat.

Hali. ubi supra. Tenasmos est motus intestini recti,
cogens ad egestionē necessariā, nec aliquid egreditur
ab eo nisi pauca & viscosa humiditas, cui sanguis cla-
rus admixtus est, sic autē ab humiditate acuta & pun-
gitiua, quæ ad intestinum defluit, ipsumque pungit;
aut ex apostemate calido, quod oritur in intestino, vi-
deturque patienti stercora esse conclusa in eo. Fit
etiam ex fumo sicco subtilibus intestinis incluso, cu-
iusque difficilis est exitus, ita quod ut cogitur patiens
expressionibus. Nonnunquam autem humiditas cum
intestinorum squamis simul egreditur, quod imperiti
medicorum esse solutionem arbitrantur, vtunturque
naturam constipantibus, & sic æger occiditur. Ait au-
tem Gal. se quendam vidisse tenasmon patientem, à
quo lapis emissus est, & sic sanatus est.

De Cholera passione.

C A P. CIII.

Vnde cholera
passio & fa-
ciat retentio.

Sidorus ubi supra. Cholera passio nomen sumpsit
ab intestino, quod greci colon vocant. **Razi.** ubi
supra. Cholera fit ex retentione fecis aut ventositatis
Retentio quidem fecis aliquando fit ex siccitate. Sic-
citas autem, fit aut propter siccitatem ciborum, aut
propter paruitatem quantitatis eorum, aut exitus vri-
nae multitudine, aut vehementia raritatis corporis, mul-
titudine laboris, aut vehementia caloris aeris, aut ca-
lidity ipsius ventris. Fit etiam quandoque retentio
fecis propter paruitatē effusionis cholerae ad intesti-
na, aut quoniam superest ea; & hoc plurimum fit, aut
propter siccitatem ipsorum intestinorum, aut propter
destructionem sensus eorum. Ventositatis autē reten-
tio fit propter multitudinem quantitatis eius: fit au-
tem multitudo ventositatis propter cibos inflatuos
multæ quantitatis, aut propter superfluitatē cibi plu-

Vnde reten-
tio ventosi-
tatis.

Arimam, aut propter caliditatis ventris debilitatem, aut
propter ventris inter duas tunicas intestinorum coar-
ctationem, aut propter adhaerentiam phlegmatis, & la-
pidationem eius velociter, scilicet alicuius partis post
aliā, aut propter cholera nigram ad ventrem effu-
sam, ipsumque infantem.

Hali. ubi supra. Cholera fit aut ex humore crasso phle-
gmatico, in tunicis intestini colon incluso, à quo cras-
sa ventositas dissolvitur, quæ descendit ad intestini
corpus. Indeque fit dolor acutus (& hæc species ma-
xime fit ex intestini debilitate ex mala complexionē,
quæ nec superfluitates potest digerere, nec emittere)
aut fit ex ventositate crassa & frigida, quæ in eo con-
cluditur, ipsumque distendit, aut ex apostemate cali-
do in ipso nascente, vel pungituro.

Causa cholerae.

De Ileoca.

C A P. CIIII.

Sidorus ubi supra. Ileos est dolor intestinorum, vn-
de & ilea dicta, Græce enim ilein obuoluerē dicitur
quod sese intestina præ dolore involuant: hi & tormi-
nosi dicuntur, ab intestinorum tormento. **Auscenna**
ubi supra. Ileos accidit ex omnibus causis ex quibus &
cholera. Accidit autem propter potationem veneno-
rum, & quandoque propter vehementiam retentiū
virtutis intestinorum, quæ comprehendit id quod in
eis est, ipsumque retinet. In hoc autem differt à coli-
ca, quia multoties fit à malitia singularis complexionis,
plusquā colica; plurimumque eius est ex complexio-
ne frigida, & proprie cum accidit stomachus fit cali-
dus valde; tunc enim obtorquet intestinum, & oppi-
lat ventositatem, & phlegma. Quandoque vero causa
eius est potus aquæ frigida, non secundum neces-
sitatem eius.

Et ille quidem qui est phlegmaticus & ventosus, iu-
uatur cum febre etiam. Quando autem fortis fit fre-
quentia maligni vomitus, & alueret, & singultus, est
mortale. Porro deterior est ileos ille, in quo stercus ad
superiora expellitur, & fetidus nominatur. Deinde
vero ille in quo est sudor fetidus, habens fetorem
stercoris; & post hoc ille in quo est anhelitus fetidus:
Et post hoc ille in quo est eructatio fetida: deinde de
ille in quo inferior ventositas est fetida.

Quid ileos,
unde fiat, &
in quo à coli-
ca differat.

Quid ileos
periculosus.

Signa quidem ileos sunt, ut sit dolor super umbili-
cum, ne aliquid omnino subitus exeat, nec iuuamen-
tum magnum cum clysteri fiat, & quandoque fæx ad
superiora expellitur; ipsaque fæx, & vermes, & ascari-
des euomuntur. Vnde fetet os, & euacuatio eius, im-
mo quandoq; totum corpus. Itaque motus vomitus
& subuersio sunt in hoc plus quam in cholica, quo-
niam hæc est in intestino propinquiori stomacho quā
illa. Accidentia quoque tristitiæ & angustia & tre-
mor cordis, sic & syncopis, & vigiliæ, & frigus extre-
mitatū; hæc inquam in ileos sunt plusquam in choli-
ca. Sed inflatio fortior est hic quam in illa. Quando-
que etiam apparet in ipso inflatio oculi plusquam in
colica. **Hali.** ubi supra. Ileos est dolor in intestinis ni-
mius, & acuta passio mortifera, maxime si propter a-
cumen doloris stomachus vomerit. Hæc passio nasci-
tur ex apostemate calido in subtili intestino, aut ex
oppilatione sicci stercoris, aut ex humoribus sicci ster-
coris, aut ex humoribus crassis atque viscosis se inui-
cantibus in intestinis, aut ex crepatura quam patitur
syphac, & exeunt intestina; aut ex intestinorum sepa-
ratione. Aliquando vero nascitur hominibus, cibum
ad necessitatem suam expellendam non habentibus,
aut ex potione venefica accepta. Hæc autem passio,
quoquo modo fiat, periculosa est, maxime si putruerit
vomitus, & cum illo egestio exeat. Si autem corporis
odor fetuerit, vicinior est morti.

Signa ileos.

Causa ileos.

Ileos quomodo
fiat, & quomodo
periculosus sit.

De Lumbricis.

C A P. CV.

Lumbrici nascuntur ex humoribus phlegmaticis
putrescentibus in intestinis, ubi nascitur, calor

Vnde lumbri extraneus: hos impossibile est nasci de sanguine, vel
in quibus cholera rufa. Nam cholera rufa cum amaritudine, &
in quo tem- acuitate, ac siccitate sua, huiusmodi occidit animalia.
pore accidit.

Sanguis autem de venis vel arteriis non exit, & si exie-
rit, apostema gignit cum passionibus alijs. vnde passio-
nem hanc habent pueri phlegmaticam & crassam hu-
miditatem habentes, cum dieta sua crassa, & purgan-
di negligentia. Maximè vero in autumnio hæc passio
nascitur ex fructuum comestione.

Tres species
Lubricorum

Huius species sunt tres: Vna lumbricorum, qui
quasi rami portulacæ sunt, & in intestino subtili na-
scentur, propter nimiam humiditatem cibi quæ in eo
coadunatur. Sunt & alij lati sicut semina cucurbitæ,
plurimi in intestino crasso, maximeque in orbo. Sunt
etiam alij minuti, sicut vermiculi qui fiunt in aceto,
plurimum in recto nascentes intestino. Lumbricorum
accidentia sunt tortura, abominatio, punctura, maxi-
mè cum intestina propter humectationem subtiliata
sunt. Nam lumbrici de eorum humectatione trahunt:
qui si creuerint in intestinis virtus deficit, quia chylos
ea nutriendos, ad lumbricos nutriendos vadit; vnde de-
ficit humiditas corporis, strident dentes, labia pru-
riunt, abominationem habent & vomitum. Aliquan-
do autem vsque ad stomachum ascendunt, & cum vo-
mitu exeunt. Auctor. Præterea de lumbricis & asca-
ridibus require superius in lib. vbi dictum est de ver-
mium speciebus.

De Passionibus natium.

C A P. CVI.

Constant. ubi supra. Passiones natium vicinæ sunt
passionibus intestinorum, quoniam in extreni-
tate intestini recti fiunt. Sunt autè hæmorrhoids, mo-
rum, atuci, fissura, natium exitura, calidum apostema.
Hæmorrhoids est superfluitas nascens super ora natium:
Similiter autem & morum; sed in hoc differunt, quia
morum habet caput rotundum ac rubrum, eiusque
fundamentum est subtile, sicut mori forma.

Hæmorrhoids
fit duobus
modis, & à
moro differt.

Hæmorrhoids autem duobus modis est, quædam
est à capite rotunda sicut vna, coloreque purpurea;
quædam vero longa, in capite quidem crassa, sed sub-
tilis in inferiora. Ab his duabus aliquando non exit san-
guis. Item sanguis qui morum exit, cum impetu exit.
Exitus autem hæmorrhoidis aliquando interpollatur,
& aliquando non. Cum vero constringitur & non exit,
nimios dolores gignit, pruriginem quoque natium, &
passiones multas in alijs membris. Inde quoque mor-
bi generantur, vt hydropisis, mania, phthisis. Fiunt au-
tem hæc passionum genera propter melancholicum
sanguinem intra hepar. Quod cum multiplicatur, in
inferiores venas spargitur ac diuiditur, ac de natibus
egreditur.

Quid hæ-
morrhoids, &
vnde orta.

Isidorus ubi supra. Ragadiæ dicuntur, eo quod fissu-
ræ sunt rugis collectæ circa orificium; hæ & hæmor-
rhoidæ à sanguinis fluore dictæ; Græci enim sangui-
nem ema dicunt. Ræxi. Hæmorrhoids est apertio oris
illius venæ quæ est in ano; vnde sanguis effluit, sicut in
multis sanis videmus temporis interpolatis. Causa
eius, humores crassi & viscosi in intestinis, quos vir-
tus expulsiva expellit, & à natibus eiecit, sicque fit
hæmorrhoids apostema & vulnus aliquando, humores
trahentes ad nates, & has passiones efficientes. Ista ac-
cidentia semper sequuntur hæmorrhoides: Mutatio
coloris in citrinitatem, maxime si inueterascant; an-
gustia in præcordijs, dolor dorsii, grauitas in coxis &
cruribus, inflatio in lateribus.

Signa eius.

Quid atuci
& fissura.

Constant. ubi supra. Atuci sunt occulta vulnera in
extremitate intestini nascentia. Fissura vero fit ex hu-
morum solutione calidorum & acutorum, aut quod
nimis est durum & stipticum stercus, cum per nates
transit nimis siccum. Apostema quoque nascitur in
natibus sicut & in membris totius corporis, ex tumo-
re, aut ex dolore, atque ex stranguiria intelligitur.

De passionibus hepatis.

C A P. CVII.

Isidorus ubi supra. Hepaticus morbus è iecoris pas-
sione nomen accepit. Græci enim iecur epaten vo-
cant. Ræxi. ubi supra. Agridudines hepatis sunt apo-
stema calidum & durum, aut oppilatio, aut malitia
complexionis calidæ vel frigidæ, aut debilitas eius,
aut ventositas crassa super os, & ictericia, & hydropi-
sis. Constant. ubi supra. Passiones hepatis, aut priuata
sunt & propriæ sibi, vt defectio, apostema, oppilatio
in via sua; aut ex alijs membris nascentes propter so-
cietatem suam, vt hydropisis. Hepatis defectio fit, aut
ex defectu virtutis appetitiuæ, vnde trahitur succus de
intestino cibi subtili & meseraicis (Intelligitur autem
ex digestionem alba & liquida, quod est ex defectione
sua in trahendo cibo à meseraica.) Aut ex defectione
virtutis contentiuæ (& intelligitur ex teneritudine, &
corporis plenitudine, quæ fit ex cibo crudo, & indige-
sto per corpus diffusio; non enim à contentiuâ tenetur,
vt bene coquatur): Aut est ex defectione virtutis di-
gestiuæ, quæ fit aut ex calida complexionem, & intelli-
gitur ex ablatione desiderij, & ardore, & siti nimia, fe-
bre, vomitu, solutione, aut ex frigida, & intelligitur
ex hoc quod in initio morbi nimium habet desiderium
cibi, sine febre & siti; aut ex sicca, & intelligitur ex
macilentia corporis, & siccitate, ac siti, & digestionis
paruitate, ac sui crassitudine; aut ex humida, & intel-
ligitur ex siccitate contraria ratione, aut ex defectione
virtutis, quæ hoc non bene mundare potuit.

Morbi hepa-
tis, quorum
quidam pro-
prii, quidam
ex alijs me-
bris nascentes.

Causa dis-
tinctionis mor-
borum.

Apostema
hepatis vnde
diagnoscitur.

Vnde consti-
patio.

Apostema hepatis, aut calidum est, & tunc in dex-
tro latere sub hypocundria sentitur dolor, ascendens
ad furculas, & descendens cum febre & ardore sitis,
& siccitate tussis ad costas; aut est frigidum, & intelli-
gitur ex grauitate in dextra parte sub hypocundria, cū
tussi parua sine dolore & febre. Constipatio autem est
ex apostemate, quam intelligimus ex grauitate dolo-
ris & tenuatione in dextro latere sub hypocundria si-
ne febre.

De Hydropisi.

C A P. CVIII.

Isidorus ubi supra. Hydropisis nomen sumpsit ab a-
quoso humore cutis, nam hydros aquam Græci
vocaerunt: est enim humor subcutaneus cum infla-
tione turgenti, & anhelitu fatido. Constant. ubi supra.
Hydropisis omnis generatur ex defectione virtutis ge-
neratiuæ sanguinis, quæ si ex actione sua defecerit, hæc
ex passione sua efficitur, quod est fundamentum istius:
sicut si complexionis sit frigida, cibi succum in per-
fectum sanguinem non valentis immutare. Et aliquan-
do patitur membrum hepatis colligatum, siue vicinū,
vt stomachus, qui patitur quando cibum secundum
quod oportet digerere non potest, & sic indigestus per
totum corpus spargitur, membris corporis in suam
naturam eum digerere non valentibus. Patitur & ie-
cunum intestinum ex meseraica, cum ex mutando suc-
co cibi deficiat, vt non ad hepar mandari valeat: vn-
de virtus mutatiua sanguinis deficit, cū cibis ad ipsam
venire nequit. Aliquando vero prouenit hydropisis
ex defectione pulmonis, qui nutriri non potest ex hu-
miditate sanguinis. Remanet igitur humiditas in san-
guine membra nutriens, & eorum complexionem hu-
mectans. Aliquando & ex defectione renum in tra-
hendo sanguinem aquaticum, vnde aqua remanens
in sanguine membra nutrit, & eorum complexionem
humectat.

Quid hy-
dropisis &
vnde prouen-
iat.

Materia
hydropisis.

Causa p-
ria hydropi-
sis.

Causa an-
tecedens.

Causa p-
rima hydropi-
sis.

Causa p-
rima hydropi-
sis.

De Speciebus hydropisis.

C A P. CIX.

Species hydropisis sunt tympanites, hydropisis, &
hypofarcha. Tympanites fit ex defectione caloris
hepatis

Hydropisis
est (sunt spe-
cies).

Tympanites. hepatis non nimia frigiditatis, quæ mutat sanguinem in ventositatem inter pelliculas ventris & intestino- rum se coadunantem, aut sit ex multis acceptis ciba- rijs ventositatis generatiuis. Huius signum est, quia si super ventrem percutitur, quali tympani sonus auditur. **Hydropisis seu ascitis.** Hydropisis ex nimia frigiditate fit, ex humida cõ- plexione dominante, vnde cibus in aquosam humidã- que materiam mutatur, quæ inter pelliculas ventris & intestinum coadunatur. Huius passionis causa est ex herbis & fructibus & aqua frigida. Signum eius est, quod si ventres infirmi mouetur, sonat tanquam vter plenus aqua.

Hypofarctia. Hypofarctia fit, cum cibus in hepate mutatur in hu- miditatem phlegmaticam. Quod aut ex duro sit apo- stemate, viam hepatis comprimente, & oppilante, vnde spiritus ad eum prohibetur transire, complexione refrigescente, & virtute sanguinis mutatiua deficien- te, cibumque in phlegma commutante. Aut ex sple- nis apostemate deficientis ab emundando sanguine de cholera nigra, vnde sanguis augmentatur in hepate, & eius calor extinguitur: Aut ex fluxu sanguinis ex vulnere, propter complexionem frigidam & humidã: vnde postmodũ omnia membra frigida fiunt, & phle- gmatica: aut ex mensiuis, aut hemorrhoidæ, aut con- clusus calor in hepate ex nimio sanguine infrigidatur, sicut oleo nimio lucerna extinguitur, aut ex frigida complexione stomachi, cum cibus non bene potest digeri, mandaturque crudus hepati mutandus in hu- mores phlegmaticos; aut ex humoribus crassis atque viscosis oppilationem facientibus, in hepatis via spi- ritum contrahentibus, & complexionem refrigeran- tibus, ex qua oppilationem sanguis transire non potest, sed aquosior subtiliorq; traiecitur, vnde membra cor- poris humectantur.

Fit iterum ex defectione ieiunii, & meseraicæ. Item post febres diuturnas propter nimiam aquam ebibi- tam, & cibi in stomacho digerendi defectionem ex ca- lore febrili. Item ex acuta passione in hepatis calida complexione, virtutisque dissolutione, non valentis sanguinem generare. Ab hac hydropisi nullus potest curari, cum nec calida nec frigida potest accipere, cali- dis augmentantibus febrem, frigidis hydropisim. Eius signum est quia corpus totum inflatum est & molle, quod si tangas cum digitis forma digitorũ in carne re- manebit; & si creperit, aquosa humiditas inde currit.

Iterum de eodem.

C A P. CX.

**Materia hy-
dropisis.** **A** *Unicenna ubi supra.* Hydropisis est ægrotudo materialis, cuius causa est materia exuberans frigida membra ingrediens, & per eam crescunt aut membra manifesta omnia, aut loca vacua partium, in quibus sunt nutrimenti regimen, & humores. Huius autem diuisiones sunt tres, scilicet hypofarctia, in qua causa est materia phlegmatica penetrans in mēbra; & ascites, in qua causa est aquosa materia effusa in spa- tium vētris inferioris, & quæ ipsum sequuntur: Tym- panites quoque, in qua causa est materia ventosa in viarum vel vinarum partes. Omnis hydropisis habet causam & iudicium commune, nec accidit absque ægrotudine propria, vel per communitatem.

**Causa pro-
pria hydropi-
sis.** Causæ quoque hydropisis omnino, aut propriæ sunt hepaticæ, aut sunt cum communitate. Et causa- tum propriarum dignior & communior est debilitas digestionis hepaticæ, & ipsa est quasi causa coniuncta. Causæ autem antecedentes sunt omnes ægrotudines, hepatis complexionales, & instrumentales; vt parai- tas, & oppilationes, & apostemata calida, & frigida, & mollia, & dura, oppilantia orificium venæ ascenden- tis, & durities siphach continentis. Causæ autem hy- dropisis cum communitate ad ipsum hepar aut sunt per communitatem cum corpore toto, ita vt calefiat sanguis eius valde, aut infrigidetur valde propter ali- quam causarum, aut est propter frigus stomachi, &

A malitiam complexionis eius, aut propter meseraicas, aut propter communitatem splenis, aut propter apo- stemata in ipso dura aut lenia calida, aut multitudi- nem euacuationis melancholicæ. Et quandoque est per communitatem renum, propter frigiditatem re- num, aut propter caliditatem eorum propriæ, aut pro- pter oppilationes in eis, & duritiem, quare non attra- hunt aquositatem. Et quandoque fit propter intesti- na, & ægrotudines eorum, & propriæ orbi. Et propter velicam, & matricem, aut pulmonem, aut diaphragma.

Quibusdam autem videtur, quod hypofarctia est deterior alijs, quia corruptio in ipsa communicat he- pati, cunctisque venis corporis, & carni, ita vt destrua- tur plurimũ tertiæ digestionis. Sed alijs videtur quod ipsa sit leuior tympanite. Verum dignius est vt ascites sit omnibus illis malignior. De hypofarctia vero sit alia quæ est omnibus leuior, & alia quæ est valde mala: & hoc secundum considerationem causarum suarum facientium cadere in ipsam. Homo vero de quo vehementius timetur cum aduenit ei hydropisis, est ille cuius complexio naturalis est calida & sicca, non enim ægrotat per contrarium suæ complexionis, nisi propter rem magnam. Hydropisis autem veniens propter duritiem splenis, magis salua est, quam eue- niens propter duritiem hepatis. Et quãdoque quidem materia hydropisis dominatur adeo, donec faciat ac- cidere diuiniam, & constrictionem anhelitus, atque so- lutionem ventris, & hoc significat propinquitatem mortis in tribus diebus. Fluxus enim ventris in hydro- pisi fatalis est: omnes autem species hydropisis sequi- tur corruptio coloris.

Papias. Hydrops est extensio ventris ultra modum naturæ, ex aquoso & corrupto humore effecta; vnde & hydrops dicitur ab humoris profusi materia. Huius dux sunt diuisiones. Prima phlegmatica & hypofar- ctia. Secunda ascites & tympanites. Leucophlegma- ca est ex totius corporis molli inflatione, & colore subliuido, & granedine, atque impressis digitis tumo- re cedente: Dicta ab albo tumore; Leucon enim Græ- cè, album. Hypofarctia est carniū existente solutio- ne duritia, cum mali odoris respiratione; sic dicta, eo quod subter carnes se ipse humor diffundit, & carnes per ventris solutionem soluit: Sarcia enim Græce ca- ro. Asciten apprehendimus ex inflammatione ven- tris, & sonitu fluitantis humoris, vt si palma pulsetur, vtrius semipleni sonum similem reddit, vnde & nomen habet: Asclein enim Græcè vter. Tympanitem quo- que ex rotunda ventris inflatione cum tensione pluri- ma, quæ palma percussa tympani sonitum reddit. Est enim hydrops solutio carniū, & infusio humoris in toto corpore, aut in tota membrana, quæ ventrem operit & intestina. Nascuntur autem omnes ex lon- ga infirmitate. Nam per tensiones præcordiorum per multa tempora, & ex hepatis & splenis causa dolentibus, & ex podagra laborantibus hydropici fiunt, & in longas febres quotidianas & quartanas, in ipsis accessionibus aquam multam bibentes. Apud mulieres autem ex matrice fit, & ex dysenteria longa, & hemorrhoidarum fluxu. Hydropicorum autem est, quo magis bibunt eo magis sitiunt.

De Passionibus splenis.

C A P. CXI.

Isidorus Lienosis à splene vocabulũ sumpsit. Græci enim splen lien dicunt. *Const. ubi supra.* Passiones autem in splene sunt oppilatio, apostema, defectio, ventositas. Defectio splenis quidem est ex defectu virtutis attractiue, cum scilicet deficit ab hepate fæ- ces sanguinis, attrahere; vnde ictericia nigra generatur, quia cum sanguine cholera nigra miscetur, & ad om- nia membra corporis transit: aut ex defectione con- tentiue quæ est in splene, generans purgationem cho- leræ nigre cum vomitu & digestionem; aut ex defectione expulsiue, quæ choleram nigram expellit ad os

Quandã spe-
cies hydropi-
si deterior.

Quandã hy-
dropisi facia-
lis.

Quid hy-
dropi &
quotuplex.

Quid Leu-
cophlegma-
tica.

Quid hypo-
farctia.

Signa asciti-
tis & tympa-
nitis.

Vnde hy-
dropi.

Hydropici
quo magis
bibunt ma-
gis sitiunt.

Morbis splenis

Vnde defe-
ctio splenis.

stomachi, generatque defectionem desiderij cibi. Hæc A
passionem splen tolerat sicut hepar, ex complexione
calida vel frigida.

Vnde oppi-
latio splenis.

Oppilatio vero nascitur ex crassis ac viscosis hu-
moribus in via sua se inuiscantibus, & ex gravitate,
ventositate, &c. Aliquando quidem opilatio fit in
via per quam cholera nigra ab hepate ad splenem va-
dit, & icteritiam nigram facit cum cæteris passionibus
ad cholera nigram pertinentibus. Aliquando vero
in ea via vnde cholera nigra à splene ad os stomachi
succedit, & apostemata diuersa gignit, propter cho-
leram nigram in his locis conclusam, hanc sequitur
defectio desiderij cibi.

Signa apo-
stematum in
splene.

Apostemata hæc aut calida sunt, ex calore in tactu
intelligenda, gravitate quoque & dolore, & febre ac
fit; aut frigida sunt, & tunc aut Phlegmatica, ex mol-
licie tumoris sub tactu intelligenda, albedine quoque
caloris in corpore, aut ex cholera nigra, & intelligun-
tur ex duritie, gravitate, & crassitudine corporis, ac
mutatione coloris in liuiditatem, aut viriditate. Om-
nia vero splenis apostemata, sequitur pro magnitudi-
ne sui siue macilitate, vel macies, vel crassitudo cor-
poris. Vnde Hippocrates dixit. Si splen sit magnus, ma-
crescit corpus, & si splen macrescat, impingatur. Pa-
tientibus autem apostema in inferiori parte splenis,
necesse est ut sanguis fiat subtilis, extremitas calida,
auriculæ frigidae.

De Passionibus felleis.

C A P. CXII.

Vnde icteri-
tia.

P Assio in felle est icteritia, quæ vel ex oppilatione
contingit, vel ex defectione virtutis appetitiuæ.
Ictericia enim aut est ex actione naturæ, cholera ru-
beam in exteriora corporis secundum chrisim expel-
lente; aut ex complexione calida quam patitur hepar,
cibum in cholera rubeam mutans, ac per omnia
membra corporis mittens; aut ex calore nimio venis
dominante, vnde cibus in cholera rubeam similiter
mutatur, & corpori toti mandatur; aut ex mutatione
quorundam humorum corporis qui sunt in membris,
& similiter in cholera rubeam mutatur, quod fit ex
calidis rebus, & venenosis; aut ex portione calida, &
venenosa; aut ex complexione membro calidissima,
quæ humores in cholera rubeam mutat, aut ex de-
fectione virtutis appetitiuæ, quæ in felle est, & chole-
ram trahit ab hepate, sanguinemque mundificat; Re-
manet autem in hepate cholera mixta cum sanguine,
vaditque per venas ad omnia membra corporis; aut ex
oppilata via hepatis ad fel, quæ cholera contrahit,
ne ad ipsum transire possit, remanetque mixta cum
sanguine, vadens per venas ad totum corpus: aut ex
vijs felleis oppilatis versus intestina, vnde cholera au-
gmentata reuertitur ad hepar, & cum sanguine vadit
per totum corpus.

Discrimen
inter icteri-
tiam ex op-
pilatioue, &
apostemate.

Intelligitur autem hæc diuersitas, quia quæ de oppi-
latione felleis est superiori vel inferiori, digestionem
album, & citrinam vrinam facit; quod non est propter
fel, sed propter hepatis passiones: vnde digestio cum
cholera iungitur. Et si sit cum hepate siue felleis apo-
stemate, fit digestio cholerice solutionis, & febris gra-
uitas in dextro latere: Si autem hepar & venæ sint sa-
lubria fit calor naturalis in vrina. Sciendum quoque
quod ictericia propter hepar & venas subito apparet,
& venit; alia vero species rariores sunt.

Causa icte-
ritia.

Ræxi, ubi supra. Ictericia fit aut propter caliditatem
hepatis in natura sua multam, aut propter calefactio-
nem eius ex cibis aut medicinis calidis, aut propter
cholera rubeæ multitudinem, aut quia natura expel-
lit eam ad exteriora, aut ex merfione vermium & ani-
malium venenatorum calidorum aut propter calidi-
tatem felleis in attractione cholera, aut propter oppi-
lationem meatus, quo ad intestina expellitur cholera.
Fel quidem habet orificia tria, scilicet vnum attra-
hens hepatis, aliud ad intestina, tertium ad stoma-

Fel habet
tria orificia.

chum. In his tribus meatibus accidit oppilatio.

Isidorus. Ictericis autem Græci appellant à cuiusdam
animalis nomine, quod sit caloris fellei. Hunc mor-
bum latini arcuatum dicunt, à similitudine celestis
arcus. Auriginem vero appellari Varro ait à colore
auri. Regium autem morbum inde æstimat dictum,
quod vino bono, & regalibus cibis facilius curetur.
Glosa super Amos. Aurigo dicitur morbus, quia in ho-
mine nascitur ex abundantia corrupti fellis, quæ cor-
rumpit sanguinem, ac vertit in pallorem, & quæque
dulcia in amaritudinem conuertit.

De Ictericia citrina & nigra.

C A P. CXIII.

A Vicenna ubi supra. Ictericia est alteratio coloris
corporis fœda, tendens ad citrinitatem, aut ni-
gritudinē, propter cursum humoris citrini & nigri ad
catem, & quæ sequuntur ipsam, sine putrefactione:
Quæ si associaretur ei, faceret accedere tertianam in
citrina, & quartanam in nigra. Causa citrinæ secun-
dum plurimum est ex parte hepatis, & ex parte fellis.
Causa vero nigra est ex splene, & quandoque etiam
ex hepate. Aliquando autem accidit ut sit causa citri-
na & nigra simul, ipsa complexio communis corpo-
ri. Citrina quidem fit, aut propter multitudinem ge-
nerationis cholera citrinæ, aut propter prohibitionem
euacuationis eius.

Quid icteri-
cia.

Causa icte-
ritia citrina
& nigra.

Porro multitudo eius quod de ea generatur, aut est
propter membrum generans ipsam, aut propter ma-
teriam à qua generatur propter causas extraneas. Mē-
brum autem generans eam in natura, est hepar: Quod
cum valde calefit, propter causas calefacientes scili-
cet, aut propter apostemata in ipso, & in meatu cho-
leræ, aut propter oppilationem retinentem cholera
à felle, aut propter caliditatem complexionis cholera,
facit cholera, sicut alias dictum est. Generans vero
non in natura, est totum corpus. Quod cum superflue
calefit, quod in ipso est ex sanguine conuertitur ad
cholera, porro materia sunt cibi à quibus plurima
cholera generatur, aut propter caliditatem ipsorum,
aut velocitatem conuersionis eorum ad caliditatem
in stomacho calido. Causæ vero extraneæ sunt, ut ca-
lidas extrinsecas dominans super ipsam, & sparsa in
ea propter causam, quæ est sicut morsus serpentis, aut
percussio vesperæ, vel huiusmodi: talibus quidem non
conceditur vinum, nisi plurimè commixtum, nec ex
carnibus sumere, nisi quod leue est, & ius carnis aquū.

Causa gene-
ratiua icte-
ritia.

Omnis quoque qui habet ictericiam ex causa cali-
da, oportet ut vitet vigilias, & iram, & motum pluri-
mum, & balneum. Fertur autem quod ictericus
iuuatur per considerationem in rebus citrinis; hoc
enim mouet naturam ad expellendum materiam ci-
trinam ad cutem, & alleviatur, in ea curatio. Ictericia
porro nigra hepatica, quando est propter vehemen-
tiam caliditatis hepatis, & adurit sanguinem, ducen-
do ipsum ad nigredinem, facitque multiplicari melan-
choliā in corpore. Quandoque vero est propter ve-
hementiam frigiditatis eius, propter quam conturba-
tur sanguis & nigrescit: quandoque vero propter apo-
stemata frigida & dura. Nigra vero quæ est ex causa
totius corporis, aut est propter vehementiam calidi-
tatis eius, & adurit sanguinem, sicque nigrescit eum,
aut propter vehementiam frigiditatis, & ipsum con-
gelat, atque denigrat.

Quænam ab
icterica vi-
tanda.

Effectus icte-
ritia nigra.

De Arena & lapide in renibus.

C A P. CXIII.

C Onstanti, ubi supra. Passiones in renibus sunt
arena, lapis, apostema, vulnera, sanguinis
mixture, diabita. Arena, lapisque fiunt ex calore
nimio renum, & ex humoribus crassis atque viscosis
desiccantibus humiditatem propter calorem, sicque
crassi-

Morbi renū.

crassitudo permanet, & fit petra longo tempore delicata, maxime si adiuvet strictio viæ, unde vrina de renibus ad vesicam transit. Gal. dixit, quod aliquando lapis est ex vulnere in renibus saniem facientibus, non purgantibus; unde coagulatur, & lapis efficitur. Ex hac causa atque mensura fit lapis in renibus, & in vesica; quem scilicet lapidem medici dicunt in hepate generari, & in orbo intestino, & in colon, & matriculis. Sed Gal. dixit se vidisse quendam hominem diuturnam tussim habentem sereasse lapidem, & sic à tussi sanatus est. Huius causa fuit nimia caliditas, & augmentatio humorum in his membris se inuiscantium.

Significatio quidem arenæ lapidisque si à renibus fit, est quod vrina paulatim exit cum ardore, & arenosa; dolorem habet patiens in anchis, & gravitatem in renum loco, aliquando quoque dolorem testiculi, qui est in parte infirmi renis, & dolorem pedis cum dormitatione illius lateris, quod fit ex colligantia renum ad pedem per arteriam. Arenæ color à renibus exeuntis diversus est, quædam enim est citrina, quædam cinerea. Oportet autem medicum in hac passione perquirenda nimium esse intentum, aliquando namque est in intestinis, & putatur in renibus esse.

De cæteris passionibus renum.

C A P. CXV.

A Postema in renibus solet esse calidum; quod intelligitur ex dolore, & gravitate, & ardore infirmi renis parte, & ex siti, febris, & dolore capitis, vomituque, & digestionem citrina, & vrinæ duritie. Vulnera sunt in renibus, aut ex causa exteriori, ut percussione vel casu, aut ex interiori, sicut ex acutis & calidis humoribus. Horum significatio est dolor in femoribus, sine gravitate, & sine sanie, & sanguinem exire, & squamas in vrina. Aliquando etiam exeunt frustra velut carniem, quod fit quando putrescunt carnes renum. In renum vulneribus exit vrina facile, & non dura.

Porro sanguinis exitus, aut ab interiori causa fit, aut ab exteriori. Ab interiori quidē cum virtus digestiva deficit in renibus, & colamentum sanguinis sicut oportet non mutatur, aut cum virtus contentiva quæ est in venis deficit, neque sanguinem tenet, sed cum vrina emittit; aut ex largitate viæ vrinæ ad renes, cum subito exit vrina, & sanguis cum ipsa, quod sine dolore fit, aut parvo, si sit dolor aliquis. Aliquando vero sanguis de renibus exit interpolando, sicut ex hæmorrhoides, huiusmodi sentiunt dolorem versus femora. Sed cū sanguis exierit, dolor quiescit; aut est de mercenibus venis, unde in his paulatim exit sanguis; aut ex alicuius venæ in renibus fissura, ex multi sanguinis convenientia, ab exteriori vero causa fit ut percussione vel casu.

Diabita fit propter fortitudinem appetitivæ virtutis, cum qua trahitur colamentum sanguinis, id est vrina; hæc autem fit ex nimio desiderio renum ad aquosam humiditatem; quia propter magnitudinem sui caloris aquosa desiderantur, ut calor extinguatur. Unde trahunt humiditatem ab hepate sibi, & ab omnibus membris, quod facit pati nimiam sicim, & desiderium membrorum corporis ad aquosam humiditatem. Fit etiam propter defectionem virtutis contentivæ, quæ non potest humiditatem tenere sibi venientem ab hepate. Huius passionis signum est vrina sine ardore alba, subtilis ut aqua. Infirmitas cum aquam biberit velociter eam mingit, quia renes eam ab hepate trahunt antequam in eo mutetur, & expellunt à se cum non possunt retinere. Sciendum autem quod si senes patientur in renibus, non sanantur.

De calculo, sine lapide in vesica.

C A P. CXVI.

Passiones in vesica sunt, lapis, vulnera, stranguria, vrinam quoque præter voluntatem exire. Lapis inde nascitur in vesica, unde & in renibus; scilicet ex humoribus crassis atque viscosis, & calore in substantia vesicæ, & ex colli eius angustijs, maximeque fit in pueris; nascitur enim in senibus non bonam dietam tenentibus, sed unde potius humores crassi atque viscosi generantur. Huius passionis signum est dolor in loco vesicæ, & in virga prurigo, & vrinæ cruditas quæ subtilis est & alba, estque durities in ea, & cum illa exit arena. *Isidorus ubi supra.* Calculus est petra quæ in vesica fit, unde & nomen accepit, gignitur autem ex materia phlegmatica.

Roxi in lib. de calculo. Calculum generant cibi crassi, viscosi, & omnia quæ ex tritici farina fiunt, azima, lac crassum, crudum, vel coctum, & maxime caseus ficus, pisces recentes crassi & magni corporis. Ova cocta dura & seixa, ficus, grossi, pyra, persica, & huiusmodi quæ in corpore multiplicant humorem crudum, multum uti sale vel carnibus crassis, & aquis turbidis vel frigidis, diu iacere supinum in mollibus culcitris, & multum uti coitu, maxime post repletionem; nimis quoque labor dorsi ac renum, & balneari post cibum. Ab his ergo abstinere oportet eos, qui ad calculum parati sunt, vel qui ab huiusmodi passione custodire se volunt. Cibus autem ac medicinis uti, quæ canales mundificant, & venas purgant humoresque crassos subtiliant.

Huius autem regimen tale convenit, triticum eligendum est leuissimum, & omnino densitate, & crassitie carens, in cuius farina sal & fermentum apponatur quantum sustineri poterit, sicque non nocebit. Conveniunt autem phaseoli, ciceres, qui & medicinales sunt. De carnibus autem eligendæ sunt gallinæ & hedulingæ, possunt etiam edi arietinæ. De generibus autem vini eligitur album subtile, de oleribus apium, endivia, parum de eruca, ruta, & menta. Raphanus autem, & portulaca, & comestibilis carduus, & asparagus, non solum boni, sed etiam medicinales sunt, de fructibus autem ficus precoces albæ, purgant enim quod est in canalibus adunatum vrinæ: Amygdalæ quoque aliquantulum amaræ, fistici quoque, & vum passæ à nucis purgatæ, non illaudabiles sunt. Saccharum etiam & mel congrua sunt; magis autem saccharum, eo quod minus dulcis est, nec tantum calefacit ut mel; hæc enim duo dominium habent in regimine calculi, scilicet parum calefacere, & multum incidere, ac subtiliare.

De Communicantia renum ac vesicæ in lapidis generatione.

C A P. CXVII.

A Vicenna ubi supra. In causa generationis lapidis renes & vesica communicant, quia lapidis generatio non completur, nisi ex materia patiente, & virtute agente. Materia quidem est humiditas viscosa & crassa phlegmatis, aut saniei aut sanguinis aggregati in apostemate, & hoc raro. Virtus autem agens est caliditas egressa ab æqualitate. Materia vero duas habet causas, quarum una est materia materiæ, alia vero est retentio materiæ.

Materia materiæ sunt cibi crassi ex generibus lactis, proprieque spissi, & calci proprieque humidi. Carnes quoque crassæ, carnes apium palustrium & magni corporis. Caro vaccina & hircina, pisces crassi & omnes cibi de patellis: panis viscosus & crudus, fructus acetosi, & aquæ turbidæ; vina quoque nigra & crassa, & proprie quando digestio debilis est propter debilitatem virtutis digestivæ, vel propter multitudinem eius quod sumitur, & destruit virtutem; aut propter malitiæ ordinis, & exercitij super repletionem.

Morbi in vesica. Unde lapis in vesica.

Signa eius.

Causa calculi.

Regimen hominis calculo afflicti.

Renes & vesica concurrunt ad generationem lapidis.

Materia lapidis habet duas causas.

Retentio vero materiae est ex debilitate expulsi-
nae in renibus, unde retinentur in eis superfluitates resi-
dentes. Omnis agnoscitur quae peruenit ad eos, aut est
ex vehementia caliditatis in eis, quae etiam retinet su-
perfluitates, & facit eas lapides antequam expellantur,
& attrahit eas ante digestionem integram à superiori-
bus corporis. Haec autem caliditas aut est inseparabi-
lis, aut accidens, propter laborem, aut propter calefa-
cientis acceptionem, aut propter superfluitatum ag-
gregatarum oppilationem, aut etiam est ex frigore
constringente, vel apostematibus oppilantibus, & fri-
gidis, ac duris; communitate quoque membrorum
propinquorum, ut intestinorum, & aliorum; Nam
quando comprimuntur renes, tunc accidit eis oppilatio.

Discrimen
inter lapide
vesicae &
renum.

Et istae res omnes lapidis inveniuntur in vesicam,
quamuis inter se differant lapides utriusque. Nam ille
qui est in renibus leuior est parumper & minor, ma-
gisque decliuus ad rubedinem, qui autem est in vesica,
durior est & maior valde, magisque decliuus ad nigre-
dinem, & ad cineritatem & albedinem. Dolor quidem
fit ex lapide renum cum in primis generatur, quia co-
stringit, & commouetur, & incedit in meatibus, &
proprie in meatu vesicae. Et repletio quidem facit ipsum
vehementius excitare dolores, proprieque quando ci-
bus ad intestina descendit, & ea pertransit, cum autem
vacuatur, & expelluntur superfluitates ab intestinis,
dolores quietiores sunt.

Signa motus
lapidis ex
renibus.

Signa vero motus lapidis sunt grauitas doloris, &
eius vehementia, & eius descensio ex alchatin usque
ad inguina & emunctoria, & tunc iam peruenit lapis
ad meatum vesicae: Cum autem sedatur ille dolor,
tunc iam peruenit in vesicam. Lapis vesicae multiplica-
tur in septentrionalibus regionibus, proprieque in-
fantibus. Et lapis quidem paruus magis retinet vri-
nam quam magnus, quia figitur in meatu, magnus
autem velociter inde remouetur.

Lapis vesicae
frequens est
in regione
septentrio-
nali & maxi-
me infanti-
bus.

Quibus personis maxime solet uterque lapis accidere.

C A P. CXVIII.

Cur senibus
frequenter
fit lapis renum
quam vesicae,
iuuenibus e-
conuerso.

Senibus aduenit potius lapis renum, quam lapis ve-
sicae; Infantibus autem & his qui sequuntur eos,
econuerso. In infantibus autem & adolescentibus, for-
tis est virtus expulsiua, & ob hoc expellit à superiori-
bus membris ad inferiora. In senibus autem virtutes
rerum ipsorum debilitantur valde. praeterea quoniam
subtiliores sunt humores minorum, propter hoc pe-
netrant in renibus eorum: Senum autem humores non
penetrant quia crassiores sunt. Quod autem plurimum
lapis in infantibus generetur est, propter appetitum
eorum, & motum ipsorum super repletionem, & quia
potant lac, & propter constrictionem meatus vesicae
ipsorum: In senibus autem propter debilitatem dige-
stionis eorum, propter hoc iudicauit Hippocrates, quod
ipse in senibus non sanatur.

Cur mulie-
ribus raro
accidit lapis
vesicae.

Puellis quidem & mulieribus parum accidit lapis
in vesica, quia meatus vesicae earum ad exteriora bre-
uior est, & latiorum ac pauciorum anfractuus, ideo-
que facilis est expulsiua. Item plurimum aduenit
pinguibus lapis renum, extenuatis autem lapis vesicae.
Et omnis quidem vrina in qua est humor plurimus,
dignior est ut ex ea generetur lapis. Ipsa est in qua cum
descendit generatur sal plurimus. Sal namque genera-
tur ab aquositate, in qua est terretas plurima, quam
adulscit caliditas. Et vrina quidem infantum plurius est
salis quam vrina senum, quia terretas in eius adustio-
ne profundior est. Ob hoc eorum vrinae sunt turbidae,
propter multitudinem permixtionis earum, & propter
raritatem corporum eorum, per quam resoluitur ab
eis plurimum aquositatis.

Vrina in qua
est plus salis,
ut puorum
aprior est ad
lapidem.

Quia pu-
orum aprior
est ad calcu-
lum.

Puorum autem dignior in quo generetur lapis, est
ille qui est siccae naturae secundum plurimum, & cali-
di stomachi, nec exiecatur natura secundum plurimum
propter attractionem humiditatum ad hepar: deinde
vero membra vrinae ipsius, & ad summum siccitas

naturae, facit vrinam crassiorē plurimum. In illa qui-
dem in qua sedimen est arenosum, non aggregatur la-
pis; quia materia non est coarctata, nec aduenit ei
causa plurima: quae si esset, primum quod ab ea gene-
raretur, esset lapis magnus ac durus. Ex habentibus
autem lapidem, quibusdam sunt paroxysmi lapidem
generandi, cumque mingendi, quando quidem aggre-
gatur: & fortasse cum vrina egreditur, aduenit eis si-
cut colica.

Causa lapi-
dis renum in
senibus.

Constantinus ubi supra. Lapis in renibus plurimum in
senioribus nascitur, & in vesica plurimum in pueris.
Causa namque lapidis in renibus est defectio caloris,
unde humores phlegmatici crassique in eorum cor-
poribus augmentantur, & propter defectionem di-
gestionis virtutis. Item quia via transitus vrinae de reni-
bus ad vesicam stricta est, propter frigiditatem com-
plexionis eorum. Ideo quia materia crassa est de qua
humiditas cum calore exiecat, efficitur petra. La-
pis huiusmodi magnus est, propter largitatem conca-
uitatis vesicae.

B

Pueri patiuntur in vesica lapidem duabus ex causis,
quia scilicet humores crassi atque viscosi nascuntur
in eis plurimi, propter gulositatem & crassa cibaria,
nimiumque post cibum exercitium. Item quia via vrinae
transitus eorum in vesica larga est, unde propter for-
titudinem caloris naturalis, & expulsiua virtutis, ma-
teria crassa & viscosa facile transit ad vesicam. Via au-
tem, id est collum vesicae unde exit vrina de vesica,
stricta est, propter paruitatem aetatis, ac membrorum
eorum, unde non currit materia nisi subtilis, crassaque
remanet in vesica; & cum labore vesicae lapidem facit.

Pueri pati-
tur lapidem
in vesica
duabus de
causis, iuue-
nes non tam
facile.

C

Ideo vero lapis in vesica iuuenis non generatur,
quoniam eorum vrina propter calorem subtilis est;
plus enim caloris habent quam humiditatis, & in die-
ta seruant se plusquam pueri; vesicae quoque collum
largum est, & vrina crassa subtilisque facile exit. pro-
pter hoc etiam non nascitur lapis in vesica mulieris,
quoniam eius vesicae collum breue est & largum, unde fa-
cile exit vrina subtilis atque crassa. Propter has igitur
causas passiones renum ac vesicae sanantur difficile, sci-
licet propter viam suam strictionem, & complexionis
frigiditatem.

Calculandi-
facile sana-
tur.

De ceteris passionibus vesicae.

C A P. CXIX.

Vulnera sunt in vesica sicut in renibus, causa iam
dicta. Sed est in vesica durities, & ardor vrinae:
Aliquando vero vrina sicut subtilis apparet scintilla, vel
furfura. Isidorus ubi supra. Stranguria dicta est, eo quod
stringat vrinarum difficultatem.

Vnde stran-
geria.

Constantinus ubi supra. Stranguria fit, aut ex renibus, aut
ex defectione contentiuae virtutis, & mollitione sub-
stantiae vesicae, unde non potest vrinam ut exeat ex-
primere (Huiusmodi infirmus si supinus iaceat, praeci-
pitur ut vesica prematur, unde tunc vrina per vir-
gam exit, & infirmus quiescit) aut fit ex apostemate in
collo vesicae, vel in lacertis colli eius; aut ex humori-
bus crassis atque viscosis, & inuiscentibus se in via quae
est inter vesicam & virgam; aut ex oppilatione, pro-
pter coagulatum sanguinem viam vrinae stringentem:
Aliquando vero stranguria nascitur ex acutis humori-
bus in vesica nascentibus; aut ex acutis in vrina quali-
tatibus, semper vesicam pungentibus; & hoc intelli-
gitur ex vrinae rubore & ardore, quem sentit in extre-
mitate virgae.

E

Vrinae praeter voluntatem exitus, est ex lacertorum
mollitie circumdantium collum vesicae, vel ex defe-
ctione virtutis contentiuae, propter humiditatem
quam patitur: plurimumque contingit pueris, propter
humiditatem membrorum suorum. Fit iterum ex
mutatione spondilis appositae vesicae quando foras
egreditur, & ligamenta vesicae rumpuntur, ne vrina
teneatur. Oportet autem intelligi, quia si passionem

Vnde vrina
extra volun-
tatem exit-
tus.

hanc

hanc feminæ patientur, non sanantur, sicut Hippo-
cras testatur; Similiter & cum multis diuturna mo-
riuntur.

De passionibus siphach.

C A P. CXX.

Morbi siphach in
ventre.

Passiones siphach qui est in ventre sunt, fissura,
crepitura, raritas. Et aliquando zirbum & intestina
egrediuntur extra siphach contra lacertos ventris, ali-
quando contra umbilicum, & sub umbilicum, in quam
partem zirbum tendit & intestinum. Apparent autem
quandoque tumor & apostema, & videtur esse crepi-
tura. Crepitura dum est in inguinibus, in via ad testi-
culos tendit, & exeunt intestina & zirbum in locum
illum tendentia; si subest in inguinibus appellatur
Hernia inguinalis. Si vero descendat in saccum testicu-
lorum, appellatur *hernia testiculorum*.

Vnde crepi-
tura.

Hæc passio nascitur aut ex nimio motu, sicut saltu;
vel nimio clamore, aut grauis rei pondere vel percus-
sione super ventrem (& maxime si super prandia hæc
euenierint, rumpitur & crepatur siphach). Aut ex cras-
sis humoribus similiter contingit, aut ex ventositate
ventrem & intestina inflante, aut ex humoribus visco-
sis se lubricantibus in intestinis, in inguina se proij-
cientibus. Discretio autem inter apostema & hunc
morbum, hæc est, ut infirmus iaceat supinus, & quod
exierit tangatur, atque in locum suum reducat. Quod
si facile redierit, crepitura erit: Si non tumor est vel
apostema. Sciendum autem quia si crepitura parum
sub umbilico fuerit, molestissima sit. Ibi est enim in-
testinum subtile, quod cum cibi premitur superfluita-
tibus, dolorem sentit infirmus.

De passionibus testiculorum.

C A P. CXXI.

Morbi testi-
culorum.

Passiones in membris generatiuis sunt aut in testi-
culis, aut in virga, aut in matrice, aut in vberibus.
In testiculis quidem, aut in eorum substantia, ut intra
substantiam, & in venis suis, aut in interiori cute. Si
passio sit in eius substantia, desiderium aufert libidinis
& generationem, aut paruitatem facit spermatis, & a-
postema, & vulnera. Ablatio libidinis, aut concatena-
tione sit horum membrorum, sicut in epilepsia vide-
tur, aut ex paruitate spermatis. Paruitas autem sper-
matis est, aut ex minoratione cibi, aut ex complexione
frigida & sicca dominante testiculis, quæ materiam
sibi venientem mutare nequit in substantiam sperma-
tis. Ablatio vis generandi sit ex nimis mala complexio-
ne testiculis dominante. Et hæc est, aut nimis calida,
quæ spermatis incendit materiam; aut nimis frigida,
quæ congelat eam; aut humida, quæ dissoluit; aut sicca,
quæ inarascit.

Vnde ablatio
libidinis.

Vnde abla-
tio genera-
tionis.

Vnde exitus
spermatis
præter vo-
luntatem.

Signum apo-
stemat calidi
& frigidi in
testiculis.

Vnde alij
morbis testicu-
lorum.

Exire vero sperma præter voluntatem, nec erigi
virgam, accidit ex continæ virtutis in testiculis defe-
ctione, & expulsiuæ fortitudine & calore, vel humidi-
tate, dominantibus complexionibus suis. Quod sit cum
spermatis instrumenta patiuntur spasmus, sicut in e-
pilepticis videmus. Hi enim quando spasmanter, mo-
tu non naturali mouentur; deinde quod habent sper-
matis, expellitur.

Apostema calidum intelligitur ex magnitudine tes-
ticulorum, & rubore, & calore, ac dolore eorum: Fri-
gidum autem & phlegmaticum, ex albedine coloris,
quia liuidum est ac durum. Quod inter eorum sub-
stantiam & pelliculas nascitur, adunatio est humidi-
tatis aquosæ & frigide, sicut videmus in hydropicis.
Quod autem inter cutem & pelliculas, tumor est car-
nolus, qui nascitur ex humoribus crassis in hæc loca
descendentibus. Quod autem in venis, varices sunt,
quarum eadem est causa, quæ & in cruribus sunt: plu-
rimum vero nascuntur in sinistro testiculo, propter
caloris sui paruitatem. Quod autem in cute nasci-

tur exteriori pellicula; sunt vulnera, prurigines, alia-
que similia.

De Passionibus virgæ & matricis.

C A P. CXXII.

Morbi virgæ

Passiones in virga sunt, aut in eius substantia, aut
in via. In eius substantia sit illa quæ vocatur mo-
riaphismos, idest erectionis multitudo, & titillationis
passio, apostemata, vulnera. In eius autem via sit con-
stipatio. Erectionis frequentatio provenit ex humida
& viscosa ventositate, & calore immoderato, quæ in-
telliguntur ex erectione nimia, siue titillatione, quod
ex ventositate crassa contingit illic inclusa. Huiusmo-
di patientur humorem calidum, & erigere nimium:
aliquando quoque molliem vasorum spermatis, &
aliquando spasmus. Qui vero in spasmus incidunt,
cito moriuntur, cum eorum venter intumescit, & eo-
rum sudor frigescit. Apostemata porro quæ patitur
virga, sunt exteriorum membrorum passioni similia.
Oppilatio denique siue constipatio intelligitur ex ar-
dore urinae, & exeuntis duritie, & ex crassis humori-
bus, sanieque, sanguine, & squamis cum urina exeun-
tibus. Passiones in matrice sunt menstruum ablatio
siue constrictio, fluxus sanguinis, dissolutio, suffoca-
tio, inflatio, ventositas, apostema, tumor, separa-
tio, conclusio, hemorrhoids, fissura, vulnera, molli-
ries, conceptionis ablatio, frequens abortio, durities
pariendi.

Vnde virgæ
frequens ere-
ctio.

Signa oppi-
lationis virgæ

Morbi ma-
tricis.

De Constrictione mensurorum, & fluxu sanguinis.

C A P. CXXIII.

Menstruorum exitum, & ablationem eorum præ-
ter naturam, oportet intelligi. Itaque menstrua
mulierum exeunt cum 12. ann. expleuerint, & plurimū
in 14. Aufertur tamen quibusdam circa 36. ann. qui-
busdam citra. Hermaphroditus non habet menstrua
vel sperma. Menstrua quidem naturalia sunt continua
per duorum dierum spatia, vel plurimum 6. dierum,
quæ si transcurrant, non sunt naturalia. Grauat autem
mulier cum tempus menstruum venit: quæ ve-
ro menstrua sua diu differt, molestum ei ac durum est,
quia multæ quantitatis subito purgamentum succe-
dit. Tempus interpolationis 20. dierum est, & vsque
in duos vel plures menses ascendit. Quæ vero post
hoc tempus menstrua veniunt, naturalia non sunt.
Et vocatur hæc menstruum constrictio, quæ fit
ex passione in vulua, vel in corpore toto, vel in vno
membro.

Conditio mē-
struorum, &
qua non na-
turalia di-
cenda.
Hermaphro-
ditus nec ha-
bet menstrua,
nec sperma.

De vulua quidem, propter apostemata, vel propter
vulvæ torturam, aut ex abortu nimio, vel percussione
matricis, aut ex oppilatione, vel ex frigida complexio-
ne, venarum ora claudente, vel ex humoribus crassis
atque viscosis, viam implentibus, aut ex vulneribus
in eis coagulatis. De toto corpore vero, propter fe-
bres, aut propter corruptionem complexionis, sicut
hydropis. Porro de vno membro sicut de passione
pectoris stomachi, & hepatis. Fit iterum menstruorū
constrictio propter hemorrhoiden, aut sanguinem de
naribus vel pectore exeuntem. Aliquando quoque fit
ex nimia crassitudine corporis premente venas, atque
stringente. Huius constrictionis significatio vniuersa-
lis est gravitas inferioris ventris, & dolor totius cor-
poris, constrictioque urinae, atque digestionis. Aliquā-
do etiam urina est nigra, deficitque virtus appetitiua,
& aliquando mala appetunt cibaria.

Vnde men-
struorum con-
strictio.

Signa con-
strictionis.

Sanguinis fluxus, aut est ex defectione contenti-
uæ virtutis, aut ex subtilitate sanguinis & acumine,
aut ex eiusdem multitudine, venarumque plenitudi-
ne, aut ex fissura venarum matricis, aut ex hu-
moribus acutis; aliquando quoque ex nimia pur-
gatione in parturitione, vel egressione fetus ante
tempus. Et quando quidem augmentatur sanguinis
fluxus,

Vnde san-
guinis fluxus

fluxus, atque moratur, mutationem coloris mulier pa-
titur & tumorem, maxime in pedibus; & corruptio-
nem virtutis digestivæ, quod si amplius augmentatur
moritur.

De Impedimento conceptionis.

CAP. CXXIII.

Impedimen-
ta concipien-
di ex parte
fœminæ.

Ablatio vis concipiendi fit ex parte fœminæ, vel
masculi. Ex parte fœminæ fit, aut ex mala com-
plexione matricis, aut ex officiali morbo, aut ex hu-
moribus in concavitate vulvæ se coadunantibus. Ex
mala complexione, quia si nimia est & fortis, sterili-
tas efficitur; si autem, concipiendi vis aufertur. Si est
calida, incenditur & corrumpitur sperma, si frigida,
constringitur & concluditur vulva; venarumque sua-
rum ora vnde transit sperma, & infrigidatur ac con-
gelatur in ea: In testiculis quoque propter eorum fri-
giditatem non multum nascitur sperma. Si humida,
non potest continere sperma: si vero sicca, fit crassum
ac durum ibi nascens sperma, non extendens se, ne-
que formativam virtutem sequens. Ex officiali morbo
fit, aut ex constipatione viarum spermatis, aut ex apo-
stematibus & similibus; aut ex humoribus in concavitate
vulvæ coadunatis, scilicet phlegmaticis, chole-
ricis, aut melancholicis. Plurimæ, autem fœminæ cō-
ceptionem perdūt ex crassitudine nimia, quia zirbum
os vulvæ cōprimit & oppilat, ut non ad illud affluant
menstrua vel sperma, quod & si currant, parum est, &
non valet.

Impedimen-
ta conceptio-
nis ex parte
virī.

Ex parte vero masculi fit ablatio concipiendi ex
mala complexione spermatis, aut ex morbo officiali.
Ex mala complexione, quia si calida sit incendit; si fri-
gida, congelat, si liquida, dissipat. Ex officiali morbo,
sicut est tortura virgæ virilis, vnde sperma cum exit,
non recta via in vulvam tendit; quod intelligi potest,
si non recte mingit. Itaque hic cognoscitur si concep-
tio propter masculum aut fœminam ablata sit: se-
deat mulier super scamnum, & pannis operta suffu-
migetur; si quidem ad os, & ad nares suffumigatio
perforet, non ipsa in culpa, sed masculus est: Si enim
os vulvæ clausum esset, & ora venarum vnde sperma
transit ad vulvam, & menstrua; suffumigatio corpus
muliebri non perforaret: Similiter & si ibidem esset
humiditas, extingueretur fumus, sicut calor spermatis
extinguitur: si nimius calor, fumus dissolveretur ac di-
spergeretur.

Modus co-
gnoscendi an
vir vel mu-
lier sit steri-
litatis causa

Alij vero antiqui dicant quod sperma masculi, si
super aquam posueris, & dilatetur, & natet super a-
quam, intelligitur esse frigidum ac subtile, nec valet,
nec proficit. Si autem aqua infunditur, & commergit-
tur, valet. Item si vulva in sua positione longa sit &
magna, brevis autem virilis virga, non potest sperma
attrahere sibi, & ita culpa fit masculi. Potest iterum
hoc intelligi ex significatione quam dixi malæ com-
plexionis in masculis, siue fœminis, & in testiculis, ut
macilitate & crassitie, nigredine, albedine, duritie,
mollitie, multitudine quoque spermatis, & eiusdem
paruitate, crassitieque, & subtilitate.

Alij modo
ad idem co-
gnoscendum

De modo conceptionis siue generationis.

CAP. CXXV.

Mulier po-
test concipere
quousque mē-
strua aufe-
rantur, vir
autem gene-
rare usque ad
70. vel 80.
annos.

Mulier concipit quousque menstrua auferantur,
& masculus generat usque ad annos septuaginta.
Plerumque vero usque ad octoginta, secundum
virtutem caloris naturalis vniuscuiusque, & secundum
calorem in testiculis. Quidam autem in iuventute nō
generant, sed in senectute, quia complexionem testi-
culorum frigidam & humidam habent: post iuventu-
tem vero perfectam, calor eorum naturalis confortat-
ur, & testiculi calidiores efficiuntur; Ideoque genitura
tunc idonei fiunt. Aliquando vero etiam idem conse-
quuntur ex mutatione dietæ frigidæ & humidæ, in ca-
lidam & siccam. Quidam autem in adolescentia sua
multum generant, quia testiculorum complexionem

Quidam in
vna aetate
quidam in

calidam & humidam habent: In iuventute vero & se-
nectute, calor augmentatur, & desiccatur, vnde sper-
ma comburitur, & etiam desiccatur, nec ad generan-
dum proficit. Quidam autem in adolescentia parum
generant, quorum complexio est nimis calida, & sicca,
& incensua: Cum autem ad ætatem venerint, calor
minoratur ac temperatur, scilicet aut ex ætate, aut ex
mutatione dietæ in temperamento frigidæ. Item qui-
dam in adolescentia fœminas tantum generant, & in
ætate perfecta masculos: quoniam in adolescentia,
complexio eorum, atque testiculorum frigida est &
humida: In iuventute autem & senectute, calefit &
desiccatur, ideoque masculi generantur. Aliquando
etiam ex mutatione dietæ provenit.

Significatio vero an mulier grauida sit, hæc est:
Sentit masculus in coitu matricem, virgam suam de-
sugentem, sicut sanguisugam sanguinem, nec egredi-
tur sperma matricem. A muliere vero os vulvæ clau-
sum & coniunctum sentitur, sine apostemate & duri-
tie vulvæ præcedentibus, quod est ex concupiscentia
matricis, ad ardorem recipiendi masculini spermatis.
Menstrua quidē non currant ex consuetudine, neque
masculum videtur mulier cōcupiscere. In maxillis est
venarum color viridis, & maxillæ solito duriores: al-
bedo in oculis est linida, viriditati contigua, faciesque
similiter lentiginosa quoque est: abominationem, &
virtutis appetitivæ defectionem, malorumque cibo-
rum desiderium habet.

Si vis autem de conceptu certificari, da mulieri
mellicratem in hora somni, si circa umbilicum tortu-
ram patitur, concepisse cognoscitur; si non, econuer-
so. Mellicrates de crudo melle hoc facit, quia vento-
sitate & inflationem gignit, vulvamque cum inte-
stino recto comprimit, ut ventositas non transeat, sed
potius circumeat, ac torturam faciat. Porro si vis cer-
tificari factum masculinum esse, vide quia color mu-
lieris pulchrior est, motus leuior, venter rotundus,
color corporis rubicundus. Si vero color fœdus, mo-
tusque tardus, & venter longus, in facie quoque len-
tigo fuerit, & aliquando etiam in cutribus pustulæ,
vulneraque, sexus fœmineus erit.

De Causis abortiendi, & difficultate pariendi.

CAP. CXXVI.

Aboriendi sæpe causa est, aut ab interioribus, aut
exterioribus. Ab interioribus quidem, propter
humiditatem viscosam in vulva, quæ factum lubri-
cat, aut ex mala complexione vulvæ, qua virtus con-
tentiva deficit; aut ex apostemate vulvæ, aut ex ni-
mio cursu menstruorum in conceptione, vnde fœtui
nutrimentum minus venit, & moritur, atque à natu-
ra expellitur. Ab exterioribus autem, ut saltu, vel cla-
more, vel ira, vel lætitia, si nimia sint & subita: Ster-
nutatione quoque continua, vel percussione siue ca-
su, in ventre vel dorso, aut ex catarrico, aut ex fœtus
magnitudine, aut ex nimio cursu sanguinis de aliquo
membro corporis.

Durities autem parturiendi contingit, aut ex ma-
tre, aut ex fœtu, aut ex secundina, aut ex aliqua re ex-
teriore. Ex matre quidem, si nimis crassa sit, aut eius
vulva parva, aut si est virgo, vel timida, vel debilis,
ut fœtum expellere non possit: aut si apostema in vul-
va habuerit, vel aliam passionem in aliquo alio mem-
bro; aut si non in tempore partus exierit. Ex fœtu ve-
ro si nimis magnus aut crassus sit, aut parum levis, ut
ad inferiora non descendat: aut si magnum caput, vel
duo capita habuerit; aut mortuus fuerit; aut si plures
sint aut si non secundum ut oportet exierit. Ca-
put enim prius exire debet, in ut sint manus eius
iuxta coxas extensæ, aut pedes quidem prius, sed
non distorti. Ex secundina vero, si non incida-
tur & crassitudine sua, vel ante tempus se incidat,
aut si nimis subtilis sit. Porro ex causa exteriori, sicut

alia sunt a-
pientes ad
generandum;
sicut etiam
ad masculos
vel fœminas
procreandum.

Signum an
mulier sit
gravidæ.

Signa alia.

Signum certū.

Signum fœtus
indicant.

Causæ abor-
tus, quædam
internæ, quæ-
dam externæ.

Vnde diffi-
cultas par-
turiendi.

Sternu-
tatione
ad iuu-
partum

Morbus
millarū
danzon-
salis, q-
proprius

Quid p-
dat con-
ctio ma-
millarū
quæ e-
sa eius.

Morbi co-
rum & pe-

Quid si
vnde p-
nat.

Quid a-
tica &
de pro-

ex aere frigido constringente valvam & coagulante, aut aere calido corpus rarificante, aut virtute deficienti fetum expellere nequeat.

Sternutatio
adiuuat
partum.

In his autem omnibus si mulier sternutationem patitur, facilitatem adiuuat partus, sicut Hippocras ait. Dicunt autem obstetrices, quod parturire feminam longum est, sed dolor ibi debilis est: In partu vero masculi dolor est acutus, sed velox. Item si de muliere ante partum sanguis exierit, partus erit durior, quod si moretur, faciliior.

De passionibus mamillarum.

C A P. CXXVII.

Morbis mam-
illarum qui-
dam vniuer-
sali, quidam
proprius.

Passio mamillarum aut est vniuersalis, quia nascitur in eis sicut in aliis exterioribus membris mala complexio, apostemata, & similia; aut est propria, sicut calidum apostema nascens in eis ex coagulatione lactis: Quod intelligitur ex tumore & dolore, duritie quoque, & rubore. Sanguis vero si coagulatus sit, intelligitur ex duritie, paruoque tumore, sanguinis quoque dum mulgetur ostensione. Dicit etiam Hippocras hoc maniam significare. Galenus autem cum verum dixisse fatetur, non tamen semper sed raro, cum scilicet fumus sanguinis ad cerebrum venerit.

Quid portet
dat contra-
ctio mam-
illarum,
& quae cau-
sa eius.

Aliquando vero si patiuntur mamillae, ut vna, vel ambae contrahantur in graviditate, inde significatur nocuum fetus, aut etiam abortus. Itaque si vna contrahitur, & gemini fuerint, vnus abortiendus erit: Et si quidem dextra, masculus; si sinistra, abortietur femina. Causa huius contradictionis est, quia sanguis ab omnibus membris semper ad valvam descendit, propter naturae laborem ad expellendum fetus. Igitur valua aliquando a mamillis patitur in gravidatione duritiem, dolore significante in genibus, & coxis, & oculis. Causa vero doloris est, quia sanguis augmentatus in mamillis, cum eum natura expulerit, aut in inferiora corporis, aut in superiora expellit. Et si qui de in inferiora coxae patiuntur, & genua. Si autem in superiora, patiuntur oculi ophthalmia, ceteraque similia.

De passionibus quoque coxarum, & pedum id est scia, & arthetica.

C A P. CXXVIII.

Morbis coxa-
rum & pedum.

Constant, ubi supra. Passiones autem in coxis & pedibus, sunt scia, arthetica, & podagra, quae plurimum nascuntur quibus cum cibo & potu humores augmentantur, dum quiescunt, coitumque frequenter operantur, & nimium; maximeque post cibum. Scia est passio siue dolor nascens in concatenatione coxarum. Et differt ab arthetica, de qua postea, quia dolor huiusmodi est in ossibus coxarum exterioribus, descendens usque ad concatenationem genuum. Aliquando etiam usque in calcaneum, & extremitatem pedum ab extranea parte. Nascitur autem ex humoribus crassis, & sanguinolentis, aut crassis & phlegmaticis, in concatenatione coxarum inclusis; & aliquando quidem in concatenatione sua separatur coxa, propter viscositatem materiae. Quod si diu moretur, pedes contrahuntur, claudicatio subsequitur; quia pedes non cibis ut oportet reficiuntur. Vnde Hippo. in apho. Qui dolent inquit in coxis, si dolor se prolongauerit, & coxa disconcatenetur necesse est ut pes contrahatur, & homo claudus efficiatur: plerumque fit hoc in partibus sinistris. Arthetica vero est dolor in concatenatione membrorum nascens. Et aliquando quidem in concatenatione membrorum pedum, ut in calcaneo, maximeque digitorum pollicibus, & podagra vocatur. Aliquando vero in concatenatione genuum, vel manuum, vel cubitorum, & tunc arthetica sola vocatur. nascitur etiam plurimum concatenatione maxillarum, & auricularum, colli, hepatis, & splenis, ut causa eius intelligi non possit. Huius causa est concatenatio defecta, ad quam implendam & extendendam descendit humorum materia, membraque & eorum ligamenta extendit, ac dolorem nimium facit. Causa magnitudinis

Quid scia &
unde proce-
dat.

Quid arthe-
tica & unde
procedat.

doloris duplex est, quia nervi scilicet, & ligamenta sensibilia sunt, & materia quae in concatenationem descendit non cito dissolvitur, propter duritiem illorum locorum, quia nec habet ubi moueatur & discurrat, sicut moliora membra.

Defectio concatenationis membrorum aut naturalis est, aut accidentalis. Naturalis, quae scilicet ex parentela initium sumit. Cum enim fundamenta membrorum ex spermate facta sint, quod in corporibus mixtum est cum humoribus huius morbi generatiuis, filius qui hoc spermate generatur, in hunc morbum facilius incidit eidem apparatus, & cum sint in corpore patris membra quaedam debilia, sunt in filio similia. Accidentalibus autem sit ex labore nimio, ubi fatigata est concatenatio, sicut ex multo equitatu, & assiduo aut ex mutatione nimia eiusdem concatenationis, aut ex percussione locum ipsius incidere, in quam humores descendunt, aut quoniam in principalibus membris sunt quae ad ipsam eos expellunt, aut propter coitum multum, maxime si post cibi saturitatem fiat, quae causa huic morbo generando pessima est. *Isidorus ubi supra.* Artheticus autem morbus, ab articularum passione nomen sumptum.

Defectio co-
catenationis
membrorum
duplex, scilicet
naturalis
& acciden-
talis.

De Podagra.

C A P. CXXIX.

Constant, ubi supra. Huius passionis pars, in dolore potior siue potentior est podagra. Materia namque podagrica descendit in parua membra, id est in pollices, quorum concatenatio parua est. Ideoque materiam si magna sit, capere non potest; unde nimium extenduntur, & sic dolor augmentatur. In maioribus autem membris, ut in coxis, non sic, quia materia ipsa diuiditur, & ideo non sic extenduntur. Hippocras in libro apho. Pueri inquit & eunuchi non sunt podagrici, quia coitu non utuntur; haec enim causa, prout dictum est, huius morbi materia est. Causa quoque podagrae est talis dieta quae impleat humoribus corpora, sicut est nimius cibus, & potus ebrietas, quies & suauitas, mundificandi quoque corporis negligentia. Passio podagrae plurimum mouetur in autumno & vere. Nam propter inordinatam dietam & crassam in hyeme acceptam, humores in corporibus adunati, cum veris tempus venerit, liquefiunt, & currentes membra pungunt, eisque nocent, & ob hoc eos ad membra debilitata huic morbo apparatus, expellunt. In autumno quoque adunantur humores multi in corpore, propter multos fructus comestos in aestate, qui tandem augmentati decurrunt in membra debilia, sicut dixi.

Causa cur
podagra
nimium adse-
ras dolorem

Causa po-
dagrae, & cur
in autumno
& vere ma-
gis viget.

Isidorus ubi supra. Podagram Graeci a retentione pedum dicunt nominatam, & a ferali dolore, siquidem omne quod immitte fuerit, abusive agreste vocamus. *Isid.* Podagra est dolor calcanei & plantae pedis, cum diffusionem nervi, & pulsatione sui, nascens ex malis humoribus ad calcaneum descendentibus, qui si sint calidi & acuti, dolor nimius erit, & pulsatio continua incendens calcaneum; si frigidi & crassi, grauitas nimia fit, & extensio, & sine pulsatione tumor. Apostemata autem podagrica & artheticae passionis non sunt tumentia, quia tumor in solis carnis locis, & membris nascitur, & habentibus usum sanguinis: horum membrorum humiditas viscosa & frigida est nutrimentum. Item quia carne sunt nuda, non sunt tumentia plurimum. Haec nascitur suauiter & quiete viuentibus, & exercitiis negligentibus, & purgationes ac mundificationes corporis nolentibus, maxime cum multum comedant & bibant. Haec enim res creant in corpore humores superfluos.

Quid podagra & unde
pat.

Quibus ar-
ticular podagra.

De Prognosticis futurarum aegritudinum

C A P. CXXX.

Isidorus ubi supra. Prognostica praetisio aegritudinum a praenoscendo dicta. Oportet enim medicum &

praeteri-

*Indicia fu-
turorum mor-
borum.*

præterita agnoscere, præsentia scire, & futura præui-
dere. *Rexi in Almanfore 4. parte.* Saltus faciei diu per-
manens multus & fortis, torturam vicinam porten-
dit, totius vero corporis saltus multus & diuturnus,
spasmus prognosticat. Oculorum faciei que rubedo,
& venarum in eis manifestatio, lachrymarum descen-
sus, & claritatem pati non posse, hæc omnia si cum
forti dolore capitis assunt, Phrenesis futuræ progno-
stica sunt. Incubus & scotomia si diu perseverauerint,
& fortes extiterint, epilepsiam protendunt. Tristitia,
absque manifesta aut perfecta causa diu permanens, &
cordis malignitas ac desperatio, melancholiam signi-
ficant. Rheumatismus & coriza, si frequenter eue-
niant, timendum est ne phthisis, vel asma, vel passio-
nes pulmonis proveniant. Sudor multus ac diu per-
severans, corporis repletionem significat, qui si malè
fuerit olens, febrem iam vicinam designat.

*Signa sub-
tanea mortis.*

Repletio quoque superflua timorem, hæmoptoicæ
passionis futuræ, & apoplexiæ, ac subitanæ mortis af-
fert. Præterea sensuum turbatio, motuumque debilita-
tio cum repletionem, timorem inducit apoplexiæ. Cor-
dis tremor fortis ac frequens, mortem subitanam por-
tendit. Palpebræ & extremitates inflatæ prognosticant
hydropisim, fatigatio & dissolutio, cum appetitiuæ
destructione, febrem significat. Multus faciei rubor
cum obfuscatione, & angustia aerem attrahendi, vo-
cisque raucedo, lepram faciunt timere, quæ iam inci-
pit accedere. Grauitas in dextro latere, ubi carinæ di-
minutæ inveniuntur, & punctura, & tensio, læsionem
hepatis significat. Pruritus ani vêturæ hæmorrhoidas
significat, si non causa paruorum vermium ibidè exi-
stentium, Fætor egestionis, innuit fastidium & graue-
dinem quæ in venis sit. Fætor autem urinae, putrefa-
ctionem sanguinis, febresque futuras. Ex multis glan-
dulis oritur suspicio magnæ collectionis, & paralytis
parua, magnam portendit. Quapropter cuiuslibet præ-
dictorum causa subtiliter inuestiganda est, & ad eius
sanationem festinandum.

De signis mortis.

C A P. CXXXI.

*Plurima sūt
mortis signa.*

Idem in 8. parte. Cum facies igitur fuerit extenuata,
& oculi concaui videbuntur, & tempora dilatabū-
tur, auresque frigida fuerint, & in citrinitatem muta-
tæ, quarum etiam extremitas, quæ pendet inferius, con-
tracta fuerit, & cutis faciei tensa apparebit. Præter hoc
etiam color, citrinus, aut viridis, aut niger apparuerit,
nec æger etiam multâ prius euacuationem passus fue-
rit; hæc omnia signa mortalia sunt. Urina præterea ni-
gra, & sputum nigrum, & stercus nigrum, ex signis
mortalibus sunt. Et si cum prædictis febris magni fue-
rit incendij, signa valde mortalia sunt. Item fætor an-
helitus & oris, in acutis ægritudinibus, signum est mor-
tale. Item sudor in fronte post laboris multitudinem;
& pulsus ac motus debilitatio, mortale signum est.
Similiter oculi stupidi, qui non moventur, & tremuli
qui non quiescunt, sed fere ex multo tremore circū-
ire videntur, de signis mortis sunt. Frequens autem
in lecto reuolutio, & verendorum discoopertio, & hu-
iusmodi, signa non sunt bona; significant ergo in ægro
estuationem, & mentis perturbationem. Item diuersi-
tas caloris in ægri corpore, ut vnum ex membris sit
calidum, præcipueque ex parte ventris, & alia mem-
bra sunt frigida, signum est non bonum.

Paruitas vnius oculi, vel oris contortio, vel albo-
rum quæ videntur in oculis manifestatio præter soli-
tum, & dormire ore aperto; hæc omnia signa valde
perniciosa sunt. Stridere quoque dentibus præter soli-
tum, malum est signum, si cum acuta accidat ægritudi-
ne. Præterea rubedo in albis oculorum, & venæ ru-
beæ vel nigrae in eis apparetes, mala signa sunt. Extre-
mitatum frigiditas in acutis ægritudinibus, signum est
non bonum. Quod si frigiditas augmentatur, & cum
hoc calor magnus in ventre fuerit, atque sitis, morta-

le est. Ægritudines acutissimæ in sensibus, & in com-
plexionibus, & regionibus, & temporibus frigidis,
deteriores sunt, quam in horum contrariis. Tremor
cordis qui perseverat in acutis ægritudinibus, signum
est malum, & singultus similiter; & si cui anhelitus
constrictus fuerit, & febrilis calor augmentatus, signum
est perniciosum. Cum in aliquo membro oritur apo-
stema, vel dolor, & sequitur apostema, vel incendium,
ac sitis, malum est, & si cum eo tremor cordis accidit,
mortale est. Mortuorum nomina proferre, signum est
malum. Et sitis vehemens cum sudore frigido, perni-
ciosum. Flatus autem frigidus, cum debilitate virtu-
tis, ægram significat morti propinquam. Sudor frigi-
dus cum acuta febre perniciosissimus est cum post su-
dorem tremor sequitur, malum est signum. Signo-
rum autem virtutes inter se conferendæ sunt; vnum
enim bonum signum cum firmum fuerit, multis ma-
lis signis præponderat. Ægritudo timorosa est in ho-
mine semper sano, qui fere ægrotat.

Hippo. in lib. apbo. In quo morbo somnus laborem
præstat, mortale est. Item ægritudinibus quibuscun-
que incipientibus, si sel nigrum aut solum vel deor-
sum exierit, mortale est: quibuscunq; in febribus cum
alijs ægritudinibus, oculi non secundum voluntatem
lachrymantur, inconueniens est. In acutis morbis fri-
giditas extremitatum malum est. In osse vero ægro-
tanti, caro liuida malum est. Similiter in vomitu sin-
gultus, & oculi rubei; in sudore quoque rigor quibuscun-
que immoderatus dolor in cerebro sit, in tribus
diebus pereunt; si vero os effugiant, sani fiunt. Item
quibuscunq; cerebrum ab aliqua occasione motum
fuerit, necesse est sine voce fieri statim.

De aphorismis.

C A P. CXXXII.

Isidorus ubi supra. Aphorismus est sermo brevis,
integrum sententiam propositæ rei describens. *Auctor
Ex aphorismis Hippo. iam superius quædam locis cō-
gruis inseruimus; & hic etiam in supplementum huius
capituli pauca subiungimus.*

Hippo. ubi supra. Vita brevis, ars vero longa, tem-
pus autem acutum, experimentum vero fallax, iudi-
cium autem difficile. Humida diætæ febricitantibus
omnibus conferunt, maximeque pueris, & omnibus
sic assuetis refici: dandum vero est aliquid tempori, &
regioni, & ætati, & consuetudini. Contemplari autem
oportet ægrotanti, si sufficit ei diætæ, an ipse post defi-
ciat. Senes facillime ieiunium ferunt, secundo confi-
scentes, pueri vero minus, & omnium minime infan-
tes. Horum autem ipsorum, quicunque annosiores
existunt, & qui crescunt, plurimum habent calorem
innatum, & ideo plurimo indigent nutrimento. Seni-
bus vero parvus inest calor, & ideo paucis indigent,
eisque febres non sunt similiter acutæ; frigidum enim
habent corpus. Ventres hyeme & vere sunt natura
calidissimi, somnique longissimi: In his ergo tempo-
ribus, & oblationes plures dandæ sunt, innatus enim
calor multus, ampliori indiget nutrimento: Æstate &
autumno cibos grauissime ferunt, hyeme vero facilli-
me. Corporibus humidis carnes habentibus famem
adhibe; famem omne corpus ficit. Quicunque do-
lentes aliquid corporis plurimum dolere non sentiunt,
his mens ægrotat. Qui in multo tempore extenuantur,
corpora tarde reuerti consueverunt, & qui in modico,
modicè. Quibuscunq; iuuenibus existentibus ven-
tres humidi sunt, his senescitibus desiccantur; quibus
autem iuuenibus ficii, senioribus factis humectantur.
Assueti multos fere labores, etsi fuerint inbecilles ac
senes, insuetis etiam fortibus iuuenibus, facilius fe-
runt; nam ex multo tempore consueta, & si deteriora
fuerint, insuetis minus molestare consueverunt: oportet
igitur ad cōsueta conuerti. Mutationes temporum
maxime morbos generant. Mulier ambidextra nō sit.

F I N I S.

SPECVLII

*Signa bona
& mala sūt
inter se con-
ferenda.*

*Sententia
Hippocratis.*

*Hyeme &
vere amplius
opus est
nutrimento.*

*Consuetudo
rem difficilem
facilem reddi-
tis.*

*Obiectum
philosophi
naturalis
corpus na-
rale.*

*Corpora
videntur
naturalia
artificialia.*

*In quo con-
ueniant a-
rtificialia
naturalia.*

*In omni co-
pore sūt mor-
tia & fo-
ma.*